

UN RĂSPUNS

AL

SF. SINOD AL SF. BISERICI AUTOCEFALE ORT. ROMÂNE.

Sanctității Sale Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic D. D. Ioachim.

Bine-cuvântat fie Domnul Dumnezeu A Tot-Țiitorul, părintele milelor și al îndurărilor, dela care toată darea cea bună și tot darul desăvârșit se poartă asupra noastră a tuturor, cei ce cu evlavie năzuim la sfânta mântuire, de care El Milostivul să ne învredniciască și pe noi și pe cei ce i-a încredințat nouă, ca drepti și curați să-i înfățișăm Dumnezeescului său Tron la ziua cea de apoi, când nu va mai fi vreme a-și răscumpăra cineva sufletul, dacă aici nu se va fi nevoit să-l câștige pentru această sfântă mântuire.

Aceluiaș bun și milostiv Părinte au urmat sfinții noștri predecesori, cari adormind în Domnul, ne-au

lăsat moștenire sfânta și Dumnezeiască Evanghelie, cum și alcătuirile străvechi bisericești, ce închiagă ființa Bisericii Domnului în mijlocul neamurilor, care prea măresc numele Lui.

Pătrunși de râvna casii Domnului celui A Tot-Puternic și de dragostea, care ne-o recomandă El, ca virtute de aceeași valoare, cu dragostea ce o datorăm Milostivului Părinte ceresc, sfințiții noștri predecesori sorbind adevărul din Dumnezeștile Scripturi, ne-au lăsat mai departe ca moștenire, să facem rugăciuni pentru sănătatea și stăruința în bine, adevăr, dreptate și dragoste, a tuturor ierarhilor Bisericii Sale, pe cari cu evlavie îi iubim și îi cinstim.

Sfânta și Dumnezeasca Evanghelie, izvorul necurat, cu sfânta Predanie împreună, al doctrinei și vieții de urmat creștine, fiind călăuza sfântului nostru Sinod, cum și a tuturor ierarhilor Bisericii Domnului, dela ea ne am învățat a năzuî să propoveduim pe Domnul la toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-i să păziască toate câte a poruncit nouă.

Datoria de căpetenie deci, fiind de a învăța și a face să se urmeze în viață cele învățate, de către oile cuvântătoare încredințate pășunii noastre duhovnicești, nu ne am gândit și nu ne gândim să facem, decât să ne trudim cu vreme și fără de vreme la ajungerea împărăției lui Dumnezeu pe pământ.

Toată grija cea lumească, ale cărei năzuințe de multe ori nu răspund la curăția vieții sufletești și deci la idealul desăvârșirii creștine, am făcut și facem să nu se sălășluiască la noi, având în vedere cele ce învățătura sfintei Evanghelii ne arată, cum să fim și să ne purtăm.

Marta într'un moment de nevinovăție pruncească,

rugând pe Domnul să zică surorii sale Maria, ca să'i ajute la slujire, i-a răspuns cu blândețea Sa Dumnezeiască: «*Marto, Marto, te grijești și spre multe te silești, iar Maria partea cea bună ș'a ales, care nu se va lua dela dânsa*» (Luca cap. X 38—42).

Precum Maria, așa și noi, stând la picioarele Dumnezeescului nostru Stăpân, nu ne îndestulăm în de ajuns, sorbind sfintele sale cuvinte și înțelegând sfintele sale pilde, pe care ni le pune înainte Sfânta Evanghelie.

Năzuind pe această sfântă cale să ajungem la uniunea noastră cu Dumnezeu și să ne îndulcim de vederea frumuseții feții Lui, și urmând Predaniile sfinților Apostoli și a urmașilor lor până acum, un lucru gândim, de a asigura lumii pacea, pentru care în toate zilele sfânta noastră Biserică se roagă și se nevoește a o sădi în inima tuturor, știind că după învățătura aceluiași Dumnezeesc Stăpân: «*Duh fiind Dumnezeu, se cade ca cu Duhul și cu adevărul să ne închinăm Lui*»; fiindcă nu numai aici și nici numai aiurea este El Milostivul, ci în tot locul, deplin și întreg, chemându-ne la datoria dragostei a tuturor limbilor, din cari izvorăște desăvârșirea creștină.

Să nu ne fie a ne lăuda, decât întru neputințele noastre, avem totuși mângăerea de a aduce la cunoștința Sanctității Voastre, că cei incredințați păstoriei noastre fac roduri creștinești, vrednice de urmat și de lăudat.

Cunoscută fiind de toată lumea evlavia creștină a țării noastre și sentimentele pioase ale poporului, dela cei ce Dumnezeu 'i-au rânduit pentru cârmuirea noastră lumească și până la cel din urmă, e de prisos a mai spune Sanctității Voastre, că în ceea ce privește căldura credinței și îmbărbătarea tuturor la bi-

nele și înflorirea sfintei noastre Biserici este un adevăr, pe care faptele înseși 'l dovedesc.

Spre a întări sau a face ca viața lumească să se oglindiască în cea bisericească, unindu-se prin strânse legături pentru ajungerea mai cu înlesnire a mărețului ideal al desăvârșirii creștine, unul fără altul neputând viețui, Țara, la trebuința arătată de Sfânta noastră Biserică a fixat în legea sinodală dela 1872, prin art. 8 următoarele: «Sfântul Sinod al Bisericii «Autocefale Ortodoxe Române, fiind membru al Bisericii Ecumenice și Apostolice a Răsăritului, al «cărei cap este Domnul nostru Iisus Hristos, păstrează și va păstra unitatea în privința dogmelor și «a canoanelor ecumenice cu Biserica din Constantinopol și cu toate Bisericile Ortodoxe.

«El va păstra asemenea unitatea administrativă, «disciplinară și națională a Bisericii Ortodoxe în cuprinsul Statului Român».

Din cuprinsul acestui text de lege, atât de binecunoscut de Sanctitatea Voastră și de Sf. Sinod al Marei Biserici, s'a putut vedea hotărârea nestrămutată a noastră a tuturor, de a păstra întreg organismul Bisericii Ortodoxe, din care facem parte ca membru viu al Ei, iar silințele noastre au fost încoronate de Bunul Dumnezeu cu isbânzi vădite,—poporul întreg încălzind cu dragostea sa până acum aceste silințe și 'l va încălzi și pe viitor.

Din ultimul aliniat al articolului din legea noastră sinodală, citat mai sus, observându-se obligațiunea isvorâtă din duhul întregii noastre alcătuirii evanghelice, de a păstra unitatea administrativă, disciplinară și națională a Bisericii Ortodoxe în cuprinsul Statului Român, urmează că Biserica noastră Autocefală Ortodoxă Română, membru viu al Bisericii Apostolice

și Ecumenice a Răsăritului, este și Biserică națională, cu datorii și drepturi izvorâte din organismul social al Statului, în aceeași măsură cu ale organismului social al Bisericii.

Urmând străvechile noastre Predanii naționale, Biserica Română a fost totdeauna datoare, ca și celelalte ale ei surori Biserici naționale, să împărtășiască soarta poporului său, împărțind cu el și bucuriile din vremurile binecuvântate de Dumnezeu a fi fericite, cum și cele de restriște.

Inchegarea acestui organism social, politic și religios, cerut de natura însăși a omului, care s'a constituit în viața socială politică, este aceeași întemeiată pe constituțiunea naturii omenești, alcătuită din suflet și trup. Nu se poate lua trupului sufletul, căci atunci se nimicește, nu se poate mai departe a înăbuși sufletul prin prea multă încredere dată trupului, căci atunci stricăm armonia dintr'aceste două elemente ale constituțiunii noastre, pe care Dumnezeu le a întărit să fie așa.

Vieța noastră politică și națională deci este întemeiată pe hotărârile veșnice ale lui Dumnezeu, fiind în deobște cunoscut, că El alcătuind direct Biserica, a alcătuit indirect și Statul, înțelegându-se ca Biserica să dea Statului sprijinul moral în deplinirea scopului său, iar Statul să dea Bisericii ajutorul vremelnic în atingerea mărețului scop al dragostei și al desăvârșirii cetățeanului.

În această duhovnicească gândire și urmare, fiind Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, strejar neadormit al credinței și vieții creștine, luând cunoștință de cuprinsul scrisorii ce Sanctitatea Voastră a binevoit să'i trimeată sub No. 4666 din 1 August a. c. chemând harul Sfântului Duh,

Sinod îmbrățișând cu iubire creștinească pe Sanctitatea Voastră, și pe Sfântul Sinod al Marei Biserici, se roagă Bunului și Milostivului Părinte ceresc, să Vă acorde favoarea iubirei sale, celei sfinte și a neamurilor ce se mântuesc în Jurisdicțiunea Voastră canonică, rămânând ca totdeauna ai Sanctității Voastre și ai Sfântului Sinod al Marei Biserici frați în Hristos și smeriți conliturghisitori.

(ss) Iosif Mitropolit Primat.

(ss) Parthenie Mitropolit Moldovei și Sucevei.

(ss) Athanasie al Râmnicului Noul Severin.

(ss) Gerasim al Romanului.

(ss) Dionisie al Buzăului.

(ss) Konon Episcopul Hușilor.

(ss) Gherasim al Argeșului.

(ss) Pimen al Dunărei-de-Țos.

(ss) Valerian Râmniceanu.

(ss) Calistrat Bârladeanu.

(ss) Meletie Gălățeanu.

(ss) Nifon Ploeșteanu.

(ss) Calist I. Botoșeneanu.

(ss) Melhisedec S. Piteșteanu.

(ss) Ghenadie G. Bacaoanul.

Sumarele ședințelor sf. Sinod din sesiunea de toamnă a anului 1905.

Ședința din 13 Mai 1905.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 16 P. P. S. S. Membri.

Se citește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot se aprobă.

Domnul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice intră în sala ședințelor.

Se dă citire următoarelor comunicări:

Adresa Sf. Episcopii a Argeșului prin care comunică, că cererea făcută prin raportul parohiei Cuvioasa Parascheva din comuna Dobroteasa, jud. Olt de a se înființa o nouă parohie în cătunul Leleasca, fiind satisfăcută deja de Sf. Sinod, se înapoiază raportul precum și petiția locuitorilor privitoare la această cerere. Să ia act.

Petiția D-lui Lazăr Ștefănescu cu care înaintează un manuscris de cântări bisericești pe psaltichie și roagă a se aprobă. Se trimite la Comisiunea respectivă.

P. S. Episcop al Râmnicului Noul-Severin Secretar, citește scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit Iuvenal Ștefanelli din Cernăuți prin care roagă pe P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod a cumpăra câte exemplare vor binevoi din lucrarea sa intitulată Catechetica. Se primește, după propunerea I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, a se subscrie de P. P. S. S. Membri cât va binevoi fie-care. Se primește și propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei de a se înregistra rapoartele Direcțiunii Tipografiei Cărților Bisericești cu No. 38 și 39/905.

din Homestead, Nord-America, de a'i se da din Tipografia Sf. Sinod cărți bisericești și de ritual. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se da de o cam dată numitei societăți un Ceaslov și o Psaltire, iar după ce vor construi biserica și vor obține un preot român ortodox li se vor putea da și celelalte cărți de ritual.

Idem, privitor la cererea D-lui N. Guțulescu din com. Cegani, jud. Ialomița de a i se da înalta binecuvântare să tipăriască în una mie exemplare: «Ecclesiastul și Apocalipsul Sf. Ioan Teologul» în broșuri mici, spre a le distribuî în dar creștinilor doritori de a le citi. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se admite cererea acestui pios creștin, cu condițiunea de a le tipări după Biblia de Buzău.

Idem, privitor la cererea D-lui G. M. Ionescu, licențiat în teologie și litere, de a'i se da gratuit revista «Biserica Ort. Română» de la 1894 până în prezent și pe viitor, fiindu-i necesară spre consultare la alcătuirea lucrării sale intitulată: «Istoria Bisericii Românilor din Dacia Traiană». Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se admite cererea cu condițiune a da și D-sa câte un exemplar din menționata sa lucrare P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod precum și bibliotecii Sf. Sinod, Revistei și Tipografiei Cărților Bisericești.

P. S. Arhiereu Nifon Ploeșteanu, raportor citește raportul comisiunii de petițiuni privitor la modificările și înființările de noi parohii în jud. Constanța. În urma discuțiunii urmată, la care au luat parte P. S. Episcop al Dunării-de Jos, arătând că în Dobrogea mai mult de cât ori unde se simte necesitatea modificării parohiilor, de oare-ce starea actuală a Dobrogei nu mai este aceea care eră acum 26 ani; că populațiunea română a crescut și s'au înființat multe comune, care ș'au construit biserici noi și deci se simte necesitate de o nouă organizare a parohiilor. Pentru acestea P. S. Sa roagă a se admite modificările și înființările de noi parohii pe care le-a propus. În legătură cu această cestiune, P. S. Sa arată că absolvenții seminariilor nu vin a fi hirotoniți preoți în Dobrogea și roagă a se încuviința ca să poată a hirotoni preoți și dintre seminariștii români ortodoxi din afară precum bună-oară din

Bucovina sau Ardeal, când nu se vor prezenta seminariști din țară.

D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, recunoaște necesitatea de a se da o deosebită atențiune stărei religioase și culturale a românilor din Dobrogea și promite că va da tot concursul din partea Guvernului pentru satisfacerea necesităților lor religioase; iar în ce privește că seminariștii nu voesc să se ducă spre a fi hirotoniți preoți în Dobrogea, D-sa declară că acum ia cunoștință despre aceasta și crede că P. S. Episcop ar putea în lipsă de seminariști din țară să hirotonească și din afară din țară seminariști români, cari însă vor trebui să satisfacă mai întâiu obligațiunea de a fi recunoscuți ca cetățeni români, ținându-se tot o dată seamă și de prescripțiunile canonice.

P. S. Arhiepiscop Nifon N. Ploșteanu dă explicațiuni asupra raportului comisiunei.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei și P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos, mulțumesc D-lui Ministru pentru buna voință ce are de a da concursul Guvernului pentru satisfacerea nevoilor religioase cu deosebire ale românilor din Dobrogea. I. P. S. Sa arată că este bine a se admite înființările de noi parohii în Dobrogea cerute de P. S. Kiriarih respectiv, de oare-ce, după cum a arătat și P. S. Sa, populațiunea română de acolo s'a înmulțit; s'au înființat comune noi, care își au construit biserici și au nevoie de preoți, cari să satisfacă cerințele lor religioase, și dacă nu li se vor da preoți români, vor fi nevoiți a recurge la preoți streini, mai ales aceia care sunt pe frontieră. Se primește propunerea făcută de D-l Ministru și însușită de P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos ca în comunele rurale, create din nou sau devenite românești, în jud. Constanța să se facă și noi parohii prin Decret Regal.

P. S. Episcop al Râmnicului, raportor, citește raportul comisiunei relativ la situațiunea Tipografiei Cărților Bisericești.

D-l Ministru arată că a ascultat raportul și roagă pe Sf. Sinod a'i se trimete în copie la Minister acest raport spre a lua cunoștință mai de aproape de cele cuprinse în el și a se amâna această chestiune de o cam dată.

P. S. Episcop al Râmnicului declară că comisiunea

primește propunerea făcută de D-l Ministru, dar roagă pe Sf. Sinod a se da și comisiunei unele acte, în copie, de la Direcțiunea Tipografiei Cărilor Bisericești. P. S. Sa citește propunerea de a se amâna peste trei zile discuția asupra raportului, precum și lista de actele pe care comisiunea roagă pe Sf. Sinod a'i se înainta, în copie, de către Directorul Tipografiei Cărilor Bisericești. Punându-se la vot propunerea făcută de D-l Ministru, conexată cu propunerea P. S. raportor s'au primit.

D-l Ministru citește Mesagiul Regal de închiderea sesiunii.

Președinte (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Athanasie al Râmnicului.*

Ședința din 12 Octomvrie 1905.

Sesiunea ordinară de toamnă a Sf. Sinod s'a deschis cu solemnitatea obicinuită, oficiindu-se în Catedrala Sf. Mitropolii cuvenitul Te-Deum la ora 10 dimineața în prezența D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice ad-interim, și a P. P. S. S. Membri, iar la ora 10¹/₂ s'a oficiat sfințirea apei în sala ședințelor Sf. Sinod, după care D nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice ad-interim, a dat citire Mesagiului Regal de deschiderea sesiunii.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, declară sesiunea deschisă.

P. S. Episcop al Râmnicului, Secretar, citește apelul nominal al P.P. S.S Membri. Prezenți 13, în concediu 2, absent 1.

Se citește sumarul ultimei ședințe din sesiunea de Primăvară a. c., și punându-se la vot se aprobă.

Urmând a se alege P.P. S.S. Secretari ai biuroului și comisiunile, P. S. Arhiereu Calistrat Bârlădeanu roagă a se face alegerile prin vot secret. Sf. Sinod admite propunerea P. S. Sale.

Se procede la alegere prin vot secret și rezultatul este: S'au ales P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos și P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu Secretari. În comisiunea de petițiuni: P. S. Episcop al Romanului și P. P. S. S. Arhierei Meletie

Gălățeanu și Melhisedec Piteșteanu. În comisiunea pentru cercetarea cărților de învățământ religios, cursul primar: P.P. S.S. Episcop al Argeșului, al Râmnicului și al Hușilor. În comisiunea pentru Revistă și Tipografie: P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos și P.P. S.S. Arhieri Meletie Gălățeanu și Calist Botoșeneanu. În comisiunea pentru revizuirea cărților liturgice: I. P. S. Mitropolit al Moldovei și P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Hușilor. Se aleg prin aclamațiune, după propunerea P. S. Episcop al Argeșului, în comisiunea pentru cercetarea cărților de învățământ religios, cursul secundar, aceiași P.P. S.S. Membri, cari au fost și în sesiunea trecută anume: P. P. S. S. Episcopi al Dunărei-de-Jos și al Hușilor și P. S. Arhieru Meletie Gălățeanu. Asemenea se aleg prin aclamațiune, după propunerea P. S. Episcop al Râmnicului, în comisiunea pentru cercetarea lucrărilor de muzică bisericească, P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Romanului și P. S. Arhieru Callist Botoșeneanu.

P. S. Arh. Callist Botoșeneanu, Secretar, citește comunicarea privitoare la scrisoarea Sanctității Sale Prea Fericitul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, relativă la cazul preoților din Constanța și a P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos, cum și a unui P. S. Membru al Sf. Sinod, care se zice că ar fi presidat o adunare națională. Se decide a se citi în întregime menționata scrisoare și 'i se dă citire de către P. S. Arhieru Callist Botoșeneanu, Secretar. Ședința se suspendă pentru 10 minute. La redeschidere, în urma discuțiunii urmată, I. P. S. Mitropolit al Moldovei citește propunerea I. P. S. Sale, care va servi de bază la alcătuirea răspunsului ce va face Sf. Sinod scrisoarei în cestiune. Se primește în unanimitate și se aleg în comisiunea pentru alcătuirea răspunsului: I. P. S. Mitropolit Primat, I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și P.P. S.S. Episcopi al Argeșului, al Râmnicului și al Hușilor.

D-nul Ministru mulțamește Sf. Sinod, pentru atitudinea sa demnă și patriotică, pe care a avut o și cu această ocaziune ca totdeauna și roagă a se trimită și Ministerului o copie după propunerea votată. Se aprobă.

P. S. Arh. Callist Botoșeneanu dă citire următoarelor comunicări: Adresa Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care comunică, că în urma încetării din viață

a Dr. N. Nitzulescu, fost profesor la Facultatea de Teologie, rămânând vacantă catedra de Introducerea în Vechiul Testament, Arheologia biblică și Limba Ebraică și neocupându-se de un profesor titular până acum, roagă a'și da părerea Sf. Sinod dacă în interesul învățământului nu este bine ca la acea catedră să fie transferat D-nul Dr. Dragomir Demetrescu, profesor de Istoria bisericească și Istoria Bisericii Române la Facultate.

Idem, a aceluiasi Minister cu care înaintează adresa Sf. Episcopii a Romanului cu două anexe privitoare la modificarea parohiei Scorțeni din jud. Bacău.

Idem, a aceluiasi Minister, cu care înaintează raportul parohiei Bursuceni din județul Botoșani, prin care cere modificarea acelei parohii.

Idem, a aceluiasi Minister cu care înaintează petiția locuitorilor din cătunele Strâmba, Tissa, Știubeele, Gorgota și Moșia-mică din comuna Valea lungă, jud. Dâmbovița, prin care cer înființarea unei noi parohii cu numele de Valea-lungă de jos, care să fie compusă din numitele cătune.

Idem, a aceleuasi Minister, cu care înaintează petiția locuitorilor din comuna Fetionești, jud. Putna, prin care cer înființarea unei noi parohii în acea comună.

Idem, a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, prin care mijlocește a se formă o nouă parohie din cătunele: Valea lui Soare, Grădiștea-nouă și Tăușanca din județul Ilfov

Idem, a aceleuasi Sf. Mitropolii, prin care mijlocește a se formă o nouă parohie în cătunul Baraitaru, jud. Prahova.

Idem, a aceleuasi Sf. Mitropolii, prin care comunică, că cătunul Băduleasa din jud. Teleorman prin Înalt Decret Regal s'a declarat comună nouă dela 1 Aprilie a. c., despărțindu se de comuna Băneasa și că conform legii Clerului urmează a se înființa o parohie în numita comună nouă.

Idem, a aceleuasi Sf. Mitropolii, prin care comunică că comuna Patru-zeci de cruci din județul Vlașca a primit denumirea de Petrești, prin Înalt Decret Regal, și roagă a se hotărâ dacă și numirea parohiei de Patru-zeci de cruci urmează a se schimbă în acea de Petrești.

Idem, a Sf. Episcopii a Argeșului cu anexe prin care se mijlocește a se deslipi cătunul Jarcaleți dela parohia Crăciunii-de jos și a se alipi la parohia Poiana, și biserica cu

hramul Sf. Dimitrie din cătunul Jarcaleți să fie declarată parohială în locul bisericii cu hramul Sf. Voevozi.

Idem, a aceleeași Sf. Episcopii prin care răspunde la adresa Sf. Sinod că cererea locuitorilor din cătunul Fălcoeni, parohia Potcoava, jud. Olt d'a se înființă o nouă parohie în acel cătun este mai dreaptă decât a locuitorilor din cătunul Meșinești aceeași parohie și înapoiază petițiile trimise.

Idem, a sfintei Episcopii a Dunărei-de-Jos cu care înaintează raportul parohiei Măceșani, comuna Corbi, județul Covurlui și mijlocește a se schimbă reședința acelei parohii în comuna Corbi.

Petițiunea Cuviosului David Schimonahul, imputernicit al schitului românesc Prodromul din sf. Munte Athos, cu care înaintează o icoană, care reprezintă minunile Domnului nostru Iisus Hristos, și roagă a i se da aprobare de a o împărți credincioșilor și a o vinde.

Idem, a mai multor locuitori din julețele din Nordul Moldovei, prin care roagă a se mijloci la onor. Guvern de a prezentă Corpurilor Legiuitoare un proiect pentru modificarea legii repausului Duminical spre a nu se mai permite ca târgurile să fie deschise în zilele de sărbători.

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează dosarele cu actele de călugărire ale fraților: Chircea Radu din M-rea *Sinaia* și Gheorghe C. Ristea Cârstescu din M-rea *Ghighiu* și ale surorilor: Elena Costache N. Diaconița, Filoteia Ionescu, Păuna Bucur N. Crăciun, Ana Bucur, Maria Sandu Năstase, Elena C. I. Belu, Maria V. M. Stoenescu, Elena Furtunescu, Zoia P. Dinescu, Pandele Pană și Maria T. Popescu din M-rea *Țigănești*; Maria Stoica și Zoia R. Iordache Dașa din M-rea *Susana*; Rada Badea Pescaru din M-rea *Zamfira*.

Idem, a Sf. Mitropolii a Moldovei cu care înaintează dosarele cu actele de călugărire a fraților: Dimitrie I Popovici, Mihai a Babei și Niculae D. Lupu din M-rea *Neamțu-Secu*; și a surorilor: Floarea Șchiopu, Smaranda Gh. Erchevici, Ecaterina I. Gh. Manole și Profira Geosanu din M-rea *Văratecu*; și recunoașterea tunderei în monahism a fraților: Teodor Hubate zis și Huțanu din M-rea *Neamțu-Secu* și cucernicul preot Vasile Manoilescu din M-rea *Agafon*.

Idem, a Sf. Episcopii a Râmnicului, cu care înaintează

dosarul cu actele de călugărire a fratelui Petru Popescu zis și Boldea din comuna Comănești, jud. Mehedinți, petrecător acum în sf. M-re *Tismana*, și a surorii Elena Constantinescu din M-rea *Dintr'un Lemn*, călugărită în caz de boală.

Idem, a Sf. Episcopii a Dunărei-de-Jos cu care înaintează dosarul cu actele de călugărire a fratelui Pavel Focșa din M-rea Cocoș, călugărit în caz de boală.

Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Adresa Ministerului Cultelor cu care înaintează 20 exemplare, proiectul de budget al Tipografiei cărților bisericești pe exercițiul financiar 1906/907.

Idem, a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, prin care mijloace se dă gratuit școalei de cântări bisericești de pe lângă Sf. Mitropolie cărțile de ritual, necesare pentru practică, din Tipografia cărților bisericești.

Suplica P. S. Arhieru Valerian Râmniceanu cu care înaintează ca epitrop al fundațiunii școalei frebeliene din Roman, înființată de repausatul episcop al Romanului—Melchisedec, un manuscript, de 50 coale, intitulat: »Evangelia sau vieața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru evangeliști, pusă în șir cronologic și parafrazată, lucrare needitată a repausatului Episcop Melchisedec și roagă a se imprimă în revista «Biserica Ortodoxă Română», iar după imprimare a se înapoiă manuscriptul epitropiei.

Raportul comitetului Revistei «Biserica Ortodoxă Română», prin care arată că are absolută neccsitate de un om de serviciu la cancelarie și roagă a se încuviința să fie plătit cu 60 lei lunar.

Idem, al Directorului Tipografiei Cărților bisericești, prin care roagă a i se comunica, dacă poate avea dreptul să revizuiască corectura imprimării lui «Teofilact» și să i se dea manuscriptul de imprimat vizat de comisiunea Sf. Sinod.

Idem, al aceluiași, cu care înaintează în copie avizul ce i s'a trimis de comisiunea Sf. Sinod și roagă să i se acorde dreptul de a se apăra de învinuirea ce i se aduce prin acel aviz.

Adresa Ministerului Cultelor, cu care înaintează un exemplar din raportul No. 102 al Directorului Tipografiei Cărților bisericești și comunică, că cercetând acest raport s'a

încredințat că D-sa a lucrat conștiincios la Tipografia Cărților bisericești și că negăsind nimic în sarcina D-sale îl consideră justificat și apărat.

Raportul Directorului Tipografiei cărților bisericești, cu care înaintează răspunsul său, în 20 exemplare imprimate, privitor la învinuirile ce 'i s'au adus prin raportul comisiunii, relativ la situațiunea tipografiei.

Acestea se trimit la comisiunea pentru Revistă și Tipografie.

Petițiunea Prea Cucernicului Econom Ștefan Călinescu, protoereu în Capitală și profesor la Seminariile Central și Nifon, cu care înaintează un manuscris, în dublu exemplar, intitulat: «Dogmele Religiei Creștine Ortodoxe» aprobat de onor. Minister, și roagă a se cerceta și aproba ca text didactic pentru clasa III din școlile secundare.

Se trimite la comisiunea pentru cercetarea manualelor de învățământ religios, cursul secundar.

Adresa Ministerului Cultelor, cu care înapoiază manuscrisul intitulat: «Liturgia Românească» împreună cu o copie după adresa D-lui Director al Artelor și Clădirilor din Ministerul Cultelor.

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, cu care înaintează petițiunea monahiei Magdalena Nicolescu împreună cu un manuscript pe muzică bisericească intitulat: «Slujba Sfântului Grigore Decapolitul» spre cercetare și aprobare.

Petițiunea D-lui Ștefan Teodorescu, cântăreț la biserica Sf. Ioan Botezătorul din Brăila, cu care înaintează un manuscris intitulat: «Prohodul Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos» pe psaltichie și roagă a se cerceta și aproba.

Idem, a D-lui Lazăr S. Ștefănescu din comuna Tocsof, jud. Tulcea, cu care înaintează un manuscript intitulat: «Rânduiala Sf. Maslu, pe psaltichie, și roagă a se cerceta și aproba.

Idem, a D-lui N. Severeanu, maestru de muzică vocală la liceul din Buzeu, cu care înaintează un exemplar: «Prohodul Domnului», editura librăriei Steinberg din Capitală și roagă a se lua dispozițiuni de a se interzice specula ce se face cu ast-fel de cărți.

Acestea se trimit la comisiunea pentru cercetarea lucrărilor de muzică.

Se aprobă concluziunile rapoartelor comisiunii care sunt de a se admite călugărirea numiților frați și surori.

Idem, privitor la adresa Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care cere părerea Sf. Sinod dacă nu este bine, în interesul învățământului, să treacă la Catedra de Introducerea în Vechiul Testament, Arheologia Biblică și limba Ebraică, care se află vacantă la Facultatea de Teologie, D-nul profesor Dragomir Dumitrescu. În urma discuțiunii urmată se aprobă în unanimitate concluziunile raportului comisiunii, care sunt de a se admite propunerea făcută de Onor. Minister prin menționata adresă.

Același P. S. Raportor citește raportul Comisiunii, pentru cercetarea manualelor de învățământ religios, cursul secundar, privitor la manuscriptul intitulat: «Dogmele religiunii creștine ortodoxe», înaintat de Econ. Ștefan Călinescu, profesor la Seminar. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii, care sunt de a se aprobă menționatul manual.

P. S. Arh. Callist Botoșeneanu, raportor, citește următoarele rapoarte ale comisiunii de petițiuni rămase din sesiunea trecută:

Raportul privitor la cererea de a se înființa o nouă parohie în comuna Băneasa, județul Ilfov, sub denumirea de parohia Herăstrău. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se interveni la Onor Guvern spre a obține cuvenitul Decret Regal pentru înființarea parohiei menționate.

Idem, privitor la cererea de a se adăogi hramul: «Dumineca strămoșilor», pe lângă acel de «Inălțarea Domnului» la biserica filialei Motești din parohia Musculești, jud. Gorjiu. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii, care sunt de a se admite cererea.

Idem, relativ la cererea de tundere în monahism a sorerilor: Parascheva V. Costică, Varvara Guzman și Eufrosina Dumitriu din M-rea *Adam*. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii, care sunt de a se admite călugărirea numitelor surori.

Idem, relativ la cererea de a se modifica parohiile Corcăești și Bursucani din județul Botoșani. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se admite formarea

unei noi parohii sub numele de Verești în locul parohiei Bursucani, având ca filiale cătunele Hancea și Huțani de la parohia Corocăești, iar locuitorii din Bursucani să se alipească la parohia Corocăești.

Idem, privitor la cererea de tundere în monahism a fratelui Gavrilă Enea din M-rea *Bogdana*.

Se aprobă concluziunile raportului comisiunii de a se admite călugărirea numitului frate.

Idem, privitor la cererea de tundere în monahism a sorerilor: Ioana P. Frigoescu, Elena Constantinescu și Parasacheva P. Andronescu din M-rea Dintr'un Lemn. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii, care sunt de a se admite călugărirea numitelor surori.

Idem, privitor la cererea de a se înființa o nouă parohie în comuna Corbenii-Căpățâneni, având ca biserică parohială, biserica cu hramul Sf. Voevozi. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii de a se aproba cererea și a se interveni la Onor. Guvern să aducă la Corpurile Legiuitoare un proiect de lege pentru recunoașterea modificărilor și înființărilor de noi parohii, votate de Sf. Sinod.

Idem, privitor la adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, cu care înaintează cererea locuitorilor: G. I. Voinea și Maria D. N. Fofircă din comuna Star Kiojd, jud. Prahova, de a li se încuviința căsătoria religioasă, de oare-ce trăesc în concubinagiu și își au făcut pedeapsa la care au fost osândiți, pentru crima de omor.

În urma discuțiunii urmată, se aprobă concluziunile raportului comisiunii care sunt, de a se lăsa cazul la clemența I. P. S. Mitropolit Primat, spre a decide, duple cum va crede, în înalta sa înțelepciune, cu explicațiunea dată de I. P. S. Mitropolit al Moldovei, că dacă Statul civil îi va căsători civil, să se găsească mijlocul de a li se îndulci soarta din punct de vedere al cununiei lor religioase.

Idem privitor la cererea D-lui I. Petrea, cântăreț în urba Roman, de a se mijloci la Onor. Guvern, ca cu ocaziunea modificării legii clerului să se organizeze și școalele de cântăreți bisericesti și să li se îmbunătățească soarta. În urma discuțiunii urmată se aprobă concluziunile raportului și propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei de a se interveni la Guvern, pentru îmbunătățirea soartei cântăreților.

Idem, privitor la cererea de a se adăoga hramul «Isvorul Tămăduirei» pe lângă acel de «Sf. Nicolae», la parohia Golenți, comuna Maglavit, jud. Doljiu. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se admite cererea.

Acelaș *P. S. Raportor*, citește raportul comisiunei pentru Revistă și Tipografie, relativ la adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, prin care mijlocește a se da gratuit școalei de cântări bisericești, de pe lângă Sf. Mitropolie, cărți de ritual din Tipografia Sf. Sinod. Se aprobă concluziunile raportului comisiunei, care sunt de a se satisface mijlocirea Sf. Mitropolii. Se aprobă și propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei, ca să dea gratuit un rând de cărți de ritual, pentru localitatea Velna, Statul Nord Dakota, Nord America, pentru creștinii români ce se găsesc acolo, cărora li se va trimite și un preot român.

P. S. Arh. Sofronie Craioveanu citește raportul comisiunei pentru Revistă și Tipografie, privitor la cererea D-lui Ștefan Dinulescu, de a i se da locul de Secretar la Revistă, dacă a devenit vacant. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se recomanda cererea Comitetului Redactor al Revistei spre a o avea în vedere când se va face vacanță.

Se suspendă ședința pentru 10 minute

La redeschidere, *P. S. Episcop al Râmnicului*, arată că în ședința precedentă s'a comunicat o adresă a Ministerului Cultelor, privitoare la cestiunea Directorului Tipografiei Cărților bisericești, prin care se zicea, că Ministerul găsește, că Directorul Tipografiei își face datoria și starea tipografiei este prosperă, și din aceasta ar urmă că Ministerul consideră cestiunea ca închisă. Dar aici e în joc încrederea Sf. Sinod într'o comisiune aleasă din sânul său și crede că ar fi bine a se face oare care discuțiune asupra acestei chestiuni, spre a se vedea și temeiurile pe care, s'a rezemat comisiunea, când a făcut raportul său, relativ la starea în care se află astăzi Tipografia Cărților Bisericești și modul cum ea e condusă de actualul Director.

Pentru aceste motive *P. S.* Sa roagă a se fixa o zi pentru discutarea acestei chestiuni și să se roage și Domnul Ministru titular să fie de față la acea ședință, sau Domnul Ministru ad-interim, spre a se rosti Sf. Sinod asupra

acestei chestiuni, după ce va ascultă și întâmpinările comisiunii. În urma discuțiunii urmată se decide a se pofti Domnul Ministru, ca să ia parte la ședința de Luni, 24 curent, când va fi la ordinea zilei chestiunea Directorului Tipografiei.

P. S. Arh. Callist Botoșeneanu roagă a i se acordă concediu pentru Mercuri 19 curent. Se acordă concediul cerut.

Ședința se ridică la orele 12 și se decide ședința viitoare pentru Mercuri 19 curent, orele 9 dimineața.

Președinte, (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Pimen al Dunărei-de-Jos.*

Sedința din 19 Octomvrie 1905.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 14 P. P. S. S. Membri; în concediu 2.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificarea cerută de I. P. S. Președinte, relativ la incidentul ridicat de P. S. Arhiepiscop Calistrat Bârlădeanu, în privința concediului acordat P. S. Arhiepiscop Nifon Ploșteanu. Înalt P. S. Sa a zis, că de oarece Sf. Sinod a dat un vot pentru acordarea concediului P. S. Arhiepiscop Nifon Ploșteanu, să se mențină votul dat.

Se citesc următoarele comunicări:

Adresa Sf. Mitropolii a Moldovei, cu care înaintează actele pentru călugărirea săvârșită în caz de boală a surorii Sofia Rolea din M-rea Agaston. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Raportul Direcțiunii Tipografiei Cărților bisericești, cu care înaintează două exemplare din Teofilact tomul III, coala 21 până la 31 inclusiv și Psaltirea de Neamț, ediția din 1859, după care s'a tipărit ediția III a Psaltirei în Tipografia Cărților bisericești.

Raportul epitropiei Sf. Nicolae Vlădica din Prund, din Capitală, prin care roagă a se da acestei biserici gratuit un rând de cărți de ritual, legate, din Tipografia Cărților bisericești. Se trimite la comisiunea pentru Revistă și Tipografie.

P. S. Arh. Ghenadie Bacsoanul mulțamește S-tului Sinod, că 'i a acordat concediul pentru întreaga sesiune, cerut de P. S. Sa fiind suferind și sfătuit de medici să se ducă în străinătate pentru căutarea sănătății, totuși în urmă unui consult medical ce a făcut ne mai având nevoie să meargă în străinătate, declară că renunță la concediu.

Să ia act.

P. S. Episcop al Râmnicului mulțamește Sf. Sinod, că a primit propunerea P. S. Sale de a se invita Direcțiunea Tipografiei Cărților Bisericești să înainteze coalele tipărite din Teofilact și Psaltirea de Neamț, după care s'a tipărit ediția III a Psaltirei, pe care Direcțiunea Tipografiei le-a și înaintat. În privința noii edițiuni a Psaltirei, P. S. Sa constată că s'au făcut schimbări față cu ediția de Neamț, după care s'a tipărit și aduce mai multe exemple din care se vede schimbările ce s'au făcut. P. S. Sa crede că nu este bine a se răspândi în popor această edițiune și propune a se tipări alta din nou în tocmai duple ediția dela Neamț.

În urma discuțiunii urmată la care au luat parte *I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte*, arătând că ar fi bine, ca la noua ediție a Psaltirei, ce se va tipări, să se mențină și formatul celei dela Neamț. *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* arată că I. P. S. Sa a găsit în Noul Testament tipărit la Petersburg (1817) limba mai curată ca în cele tipărite mai în urmă, așa se zice: Mărire în loc de Slavă, însoțire în loc de asociație și altele. Asemenea *P. S. Episcop al Râmnicului* arată, că Psaltirea tradusă de Iosif, cel întâi episcop al Argeșului și tipărită de Kesarie, Episcopul Buzelui are limba curată bisericească. *P. S. Episcop al Hușilor* arată, că nu este bine a se schimba termenii vechi bisericești și a introduce cuvinte noi, — neologisme — și este de părere ca noua edițiune a Psaltirei să se tipărească în tocmai duple cea dela M-rea Neamțu.

Punându-se la vot propunerea de a se înlătura ediția III a Psaltirei și a se tipări în locul acesteia o altă ediție, în tocmai după cea dela M-rea Neamțu din 1859 atât ca limbă cât și ca format, se primește în unanimitate.

P. S. Episcop al Râmnicului mulțamește Sf. Sinod că a primit propunerea de a se tipări o altă ediție a Psaltirei în tocmai după cea dela M-rea Neamțu și declară că

În înțelegere cu P. S. Episcop al Argeșului și cu P. S. Arhiepiscop Sofronie Craioveanu și retrace raportul din sesiunea trecută privitor la Tipografia Cărților bisericești. Se ia act cu mulțămire în unanimitate de această declarațiune, și se decide a se pune la dosar toate hărțile privitoare la această chestiune.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, propune ca toate exemplarele din ediția III a Psaltirei, care s'a decis a se înlocui cu o alta, ce se va tipări întocmai după cea dela M-rea Neamțu, să se trimită P.P. S.S. Chiriarii la eparhii spre ale împărți după cum vor crede P.P. S.S. Lor. Se primește în unanimitate.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos, Secretar, citește adresa Ministerului de Externe, cu care înaintează memoriul relativ la purtarea Mitropoliților Greci față de Românii din Macedonia. Se citește în întregime și memoriul. Să ia act de conținutul lui și se decide a se avea în vedere la alcătuirea răspunsului ce se va face Sanctității Sale Patriarhului de Constantinople.

P. S. Episcop al Argeșului citește raportul comisiunii pentru cercetarea manualelor de muzica bisericească privitor la manuscriptul D-lui Al. Filoreanu intitulat: «Liturgia românească». Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a nu se aprobă și a se înapoia autorului spre a'l revedea.

P. S. Episcop al Romanului citește următoarele rapoarte ale comisiunii de petițiuni:

Raportul privitor la cererea mai multor preoți din județul Neamțu de a se mijloci la onor. Guvern spre a lua măsuri să nu se mai fabrice decât lumânări de ceară curată, și a se interzice vânzarea lumânărilor fabricate cu alte substanțe vătămătoare sănătății și care strică pictura bisericilor. În urma discuțiunii urmată, la care ia parte I. P. S. Mitropolit al Moldovei, arătând că preoții sunt datori să predice și să convingă pe credincioși de a aduce la biserică lumânări curate. Pentru a se putea înlătura răul care există astăzi cu lumânările fabricate din alte substanțe afară de ceară curată, I. P. S. Sa crede că cel mai nemerit mijloc ar fi ca preoții și învățătorii să se deprindă cu creșterea albinelor, spre a lua pildă și țărani. Ast-fel s'ar produce destulă ceară curată din care să se facă lumânările nece-

sare în biserici. Aceasta s'ar putea face dacă Ministerul ar obliga pe învățători și P. P. S. S. Chiriarhi pe preoți să se ocupe și cu creșterea albinilor. Punându-se la vot propunerea I. P. S. Mitropolit Primat de a se înainta petițiunea acelor preoți I. P. S. Mitropolit al Moldovei, care dacă va crede de cuviință va veni în această sesiune sau în alta cu o propunere în privința acestei cestiuni, se primește.

Raportul privitor la cererea D-lui Ștefan Dinulescu de a fi recomandat Ministerului spre a'l numi suplinitor la catedra de Istoria Bisericei Române dela Facultatea de Teologie, oferindu-se a suplini chiar fără onorar. Se aprobă propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei de a se pune în vedere petiționarului să se adreseze cu cererea sa D-lui Ministru al Cultelor, care dacă va găsi de cuviință, va înainta cererea la Sf. Sinod spre a se rosti asupra ei, conform legii învățământului.

Idem, privitor la adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, cu care înaintează un exemplar din Buletinul Camerei de Comerț și Industrie din București, în care se fac propuneri relative la modificarea legii repausului Duminical. Se primește propunerea P. S. Episcop al Dunărei-de-jos de a se amâna discuțiunea asupra acestei chestiuni pentru ședința viitoare.

P. S. Episcop al Râmnicului roagă a se invita Direcțiunea Tipografiei Cărților bisericești, ca în ceea ce privește imprimarea Tâlcuirilor lui Teofilact la epistolele Sf. Apostol Pavel să urmeze pe viitor următoarea normă: După ce Directorul va vedea ultima corectură și va declara sub semnătura sa că coala respectivă este bună de imprimat, să o trimită comisiunei respective și numai după ce comisiunea 'și va da aprobarea pe coala respectivă să se pună la tipar. Se aprobă.

Ședința se ridică la 11^{1/2} și se decide ședința viitoare pentru Vineri 21 curent, la orele 9 dimineața.

Președinte (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Callist I. Botoșeneanu.*

Sedința din 21 Octomvrie 1905.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 15 P. P. S. S. Membri, 1 în concediu.

Se citește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot se aprobă. Se citesc următoarele comunicări:

Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Casei Bisericii—cu care înaintează petițiunea locuitorilor din comuna Cavaclar, județul Constanța, prin care cer înființarea unei parohii în acea comună.

Petițiunea delegațiunii cântăreților bisericești din București, cu care înaintează un memoriu relativ la îmbunătățirea stărei lor morale și materiale.

Idem, a D-lui Ioan Pavelescu, prin care roagă a se lua dispozițiuni de a se interzice editarea Calendarului împodobit cu icoane creștinești de către editori evrei, și înaintează un exemplar, foaie volantă, din calendarul pe 1905, editura librăriei Steinberg din București. Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Petițiunea cu care T. I. Dimache și Teodor A. Ivănescu din comuna Cioara-Doicești jud. Brăila, înaintează un manuscris intitulat: «Carte de învățături folositoare tuturor creștinilor» și roagă a se cerceta și aprobă. Se trimite la comisiunea pentru cercetarea manualelor de învățământ religios, cursul primar.

Idem, a D-lui Pană Cătulescu, prin care se plânge că superiorul capelei române din Paris, Prea Cuviosul Arhimandrit Chesarie Ștefano, l-a depărtat din postul ce ocupă la acea capelă și roagă a se interveni spre a 'i se redă acel post. Se decide a se înainta I. P. S. Mitropolit Primat.

P. S. Arh. Callistrat Bârlădeanu roagă a i se da voe să facă o propunere. P. S. Sa citește propunerea, prin care se pune îndatorire comisiunei pentru revizuirea Cărților bisericești de a supraveghea de aproape tot ce privește bunul mers al Revistei și Tipografiei cărților bisericești spre a se tipări cărțile fără greșeli, și să ia dispozițiile ce le va socoti necesare pentru îndreptarea și bunul mers al acestor instituțiuni, fiind datoare a aduce la cunoștința Sf. Sinod despre tot ce va fi lucrat în intervalul dintre sesiuni.

În urma discuțiunii urmată, la care ia parte *P. S. Episcop al Râmnicului* arătând, că această propunere este dreaptă și bine venită, de oarece în adevăr s'a constatat că s'au strecurat multe greșeli și schimbări în cărțile care s'au tipărit în Tipografie. *P. S.* Sa aduce mai multe exemple din Apostolul tipărit la 1899 din care lipsește Apostolul de Joi, săptămâna a 18 după Rusalii, și se află greșeli în cel de Mercuri din săptămâna Luminată și în cel dela Buna-Vestire. Asemenea greșeli s'au făcut și în Evanghelie,—aceea ce dovedește că se dă puțină îngrijire la tipărirea cărților din partea Direcțiunii Tipografiei. *P. S. Episcop al Romanului* crede, că ar fi bine a se revedea și cărțile după care se fac noile tipăriri, adică acele dela M-rea Neamțului cu textul cărților din limba greacă. *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* arată, că trebuie a ne mărgini de a face noile edițiuni ale cărților întocmai după cele dela M-rea Neamțu. Asemenea *I. P. S. Mitropolit Primat* arată, că trebuie să se tipărească noile edițiuni ale cărților bisericesti întocmai după cele vechi dela M-rea Neamțu, fără schimbări. Punându-se la vot, propunerea se primește cu 14 voturi. *P. S. Episcop al Romanului* s'a abținut.

P. S. Episcop al Dunărei-de jos arată, că în ședința precedentă s'a citit raportul comisiunii privitor la cestiunea repausului Duminical și s'a admis ca această cestiune să se discute în ședința de astăzi. *P. S.* Sa crede că ar fi bine, ca preoții să sfătuiască și să convingă pre creștini de a respecta sărbătorile, în care să vină la biserică spre a asculta serviciul divin și a se abține mai ales dela băuturile alcoolice.

P. S. Arh. Callist Botoșeneanu arată, că ar fi bine ca legea repausului Duminical să se modifice în sensul ca toate prăvăliile și târgurile să fie închise în zilele de Duminici și sărbători toată ziua, atât la orașe cât și la sate, și să se respecte de toți și chiar de autorități sărbătorile recunoscute de Biserică.

I. P. S. Mitropolit Primat, propune a se interveni la Ministerul de Interne să ia dispozițiuni ca în zilele de Duminici și sărbători să fie târgurile închise toată ziua și să se comunice despre aceasta și Camerei de Comerț. Se admite în unanimitate.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei roagă a se alege un alt P. S. Membru în locul I. P. S. Sale în comisiunea pentru revizuirea cărților liturgice, pentru că I. P. S. Sa nu poate să vină dela Iași ori de câte ori este necesitate ca să lucreze în această comisiune. Această rugămintă o fac și P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Hușilor. Se decide a se alege comisiunea din nou. Se suspendă ședința pentru 5 minute. La redeschidere se procedează la vot și se proclamă aleși: P. P. S. S. Episcopi al Argeșului și al Râmnicului și P. S. Arhiepiscop Valerian Râmniceanu, cari au întrunit majoritatea voturilor.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, propune ca P.P. S.S. Membri cari s'au ales în această comisiune să aibă diurnă de 20 lei fiecare de ședință, în vedere că lucrează în timpul dintre sesiuni și fac cheltueli deosebite. Se admite.

P. S. Episcop al Râmnicului mulțumește Sf. Sinod pentru că l'a ales în comisiune, dar din împrejurări cunoscută, roagă a fi scutit de această însărcinare, iar întru cât privește diurna declară că renunță la orice plată dacă ar putea să rămână în această comisiune fiindcă și până acum a lucrat tot fără plată. În urma insistenței P.P. S.S. Membri de a primi să facă parte din comisiune, P. S. Sa declară că primește.

P. S. Arh. Meletie Gălățeanu, citește rapoartele comisiunii de petițiuni privitoare la cererea de tundere în monahism a fratelui Petre Popescu zis și Boldea din M-rea *Tismana*, precum și recunoașterea călugăriei săvârșită în caz de boală, a fratelui Pavel Focșa din M-rea *Cocoș* și a surorilor: Elena Constantinescu din M-rea *Dintr'un Lemn* și Sofia Rolea din M-rea *Agatton*. Se aprobă concluziunile rapoartelor, care sunt de a se admite tunderea în monahism și recunoașterea călugăriei numiților frați și surori.

Idem, relativ la cererea cuviosului David Schimonahul, cu care înaintează o icoană, care reprezintă minunile Mântuitorului și roagă a se cerceta și a i se da înalta binecuvântare de a o împărți credincioșilor și a o pune în vânzare.

Se admit concluziunile raportului comisiunei, care sunt de a se aprobă cererea.

Ședința se ridică la drele 11^{1/2} și se decide ședința viitoare pentru Luni 24 curent, orele 9 dimineața.

Președinte (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Pimen al Dunărei-de-Jos.*

Sedința din 24 Octomvrie 1905.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub prezidenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 16 P. P. S. S. Membri. Se cetește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot se aprobă.

Se comunică rapoartele comitetului Revistei «Biserica Ortodoxă Română» prin care supune la cunoștință, că mai mulți Protoerei au rămas datori către Revistă pe anii anteriori cu următoarele sume: Fostul Protoereu de Botoșani, C. Vasiliu cu 525 lei pe 1895/96; decedatul Protoereu de Constanța R. Mircea cu 615 lei, 25 bani; fostul Protoereu de Constanța Gh. Rădulescu cu 1034 lei, 21 bani; fostul Protoereu de Muscel D. Ionescu cu 1675 lei; fostul Protoereu de Olt Gh. Pascal cu 5177 lei, 75 bani; idem Dobre Popescu cu 2238 lei, 75 bani; decedatul protoereu de Prahova N. Ioachimescu cu 3284 lei; idem de Doljiu N. Georgescu cu 27 lei, 20 bani; fostul Protoereu de Argeș D. Lascar cu 564 lei.

Petiția lui Moritz Schragger prin care roagă a 'i se da locul de legător de cărți la Tipografia Cărților Bisericești pe care l'a mai avut de la 1882 până la 1898. Se trimit la comisiunea pentru Revistă și Tipografie

I. P. S. Mitropolit al Moldovei arată că în ședința precedentă, cu ocaziunea discutării propunerii ce s'a făcut, relativă la Revistă și Tipografie, P. S. Episcop al Romanului a fost de părere că ar trebui să se revadă și textul cărților vechi după textul grecesc; dar I. P. S. Sa a susținut că trebuie să respectăm cărțile vechi și autoritatea lor în biserică. Arată apoi că P. S. Episcop al Romanului n'a citat exact textul de la Ioan C. III v 16, de oare-ce în Noul Testament grecesc, ediția Patriarhiei, pe care I. P. S. Sa 'l are de față și citește locul în cestiune, nu se

află *αὐτὸν τὸν ὄν* cum a susținut P. S. Sa, ci fără *αὐτὸν*, și conchide că suntem datori să ținem la cărțile noastre vechi bisericești pentru că aceia cari le-au tradus știau bine limba greacă și numai astfel vom ajunge să avem și noi un text, care prin vechimea lui să aibă autoritatea și respectul cuvenit.

P. S. Episcop al Romanului arată că P. S. Sa nu inzistă asupra cuvântului *αὐτὸν*, ci asupra chipului cum se află tradus acest loc în cărțile noastre vechi, din care rezultă că Dumnezeu a dat «și pre Fiul Său» pentru mântuirea oamenilor, când este știut că n'a mai dat pe alt cine va ci numai pre Fiul Său unul născut l'a dat pentru aceasta, și deci nu poate să aibă loc și, cum este tradus în cărțile noastre. Că P. S. Sa nu voește prin aceasta a slăbi întru nimic autoritatea și respectul ce datorăm cărților noastre vechi bisericești, ci a voit numai să releveze o eroare de traducere și crede că se cuvine a pune adevărul creștin mai pre sus de ori-ce.

P. S. Episcop al Hușilor arată, că acum nu este vorba a se face o revizuire a cărților bisericești după textul original, ci numai o retipărire după cărțile de la M-rea Neamț. Incidentul se închide.

P. S. Arh Nifon Ploșteanu arată, că fiind suferind și după sfatul medicilor urmând să se abțină de la ori-ce muncă intelectuală, a rugat pe Sf. Sinod să'i acorde concediu pentru întreaga sesiune și mulțumește Sf. Sinod că a bine-voit de a'i acorda concediul solicitat. Acum făcându-se puțin mai bine și auzind că în această ședință se va semnă de către P.P.S.S. Membri răspunsul pe care Sf Sinod îl va trimite Sanctității Sale Prea Fericitul Patriarh ecumenic de Constantinopole, dorește să'l semneze și P. S. Sa dacă Sf. Sinod încuviințează. Se admite.

Domnul Ministru al Cult-ilor și Instrucțiunei Publice ad interim, intră în sala ședințelor.

Se dă citire răspunsului la scrisoarea Sanctității Sale Prea Fericitul Patriarh ecumenic de Constantinopole. Se suspendă ședința pentru 10 minute.

La redeschidere se pune la vot răspunsul citit și se admite.

Domnul Ministru se retrage din sala ședințelor.

P. S. Episcop al Romanului citește raportul comisiunii de petițiuni privitor la cererea d'a se luă dispozițiuni să se oprească străinii de legea noastră de a edita și pune în vânzare calendare împodobite cu icoane creștinești, înaintând și un exemplar din Calendarul editat de librăria Șteinberg din București. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt d'a se luă dispozițiuni pe de o parte prin P. P. S. S. Chiriarhi ca să pună în vedere preoților să lumineze în biserică și în afară din biserică pre credincioșii care tipăresc calendare și pre cei care le cumpără, despre cinstea ce se cuvine să o dea totdeauna sfințelor icoane și numelor persoanelor sfinte coprinse în acele calendare, arătându-le că atunci când ele se vor uză cu totul este bine să le arză și cenușa lor să o dea pe apă curgătoare, sau să o îngroape la loc foarte curat, iar pe de alta să se intervină la Onor. Guvern cu rugămintea a face să se oprească străinii de legea noastră de a mai imprimă și a vinde calendare bisericesti, amenințând cu pedeapsă pe aceia în a cărora casă se va găsi asemenea calendare tratate în vre un mod atingător sentimentului creștin.

Idem, relativ la cererea cântăreților bisericesti din București, însoțită de un memoriu relativ la îmbunătățirea stărei lor morală și materială. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii, care sunt de a se înainta Onor Minister al Cultelor memoriul menționat spre a'l avea în vedere cu ocaziunea modificării ce se va face actualei legi a Clerului mirean, care se va ocupa despre cântăreții din toată Țara.

Ședința se ridică la orele 11^{1/2} și se decide ședința viitoare pentru Vineri 28 curent ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Callist I. Botoșeneanu.*

Un fapt istoric privitor la trecutul armatei Române.

În Biblioteca Patriarhatului Ierusalimului într'un vechiu Codice, sub No. 182 la pag. 403, se găsește următoarea epistolă a Patriarhului de Ierusalim Hrisant, datată 1728 și scrisă din Iași și care ne interesează mult, vorbind despre săvârșirea Sf. liturgii în câmp deschis, la nevoi, iar nu numai în biserici sfințite, ca de regulă comună în Creștinism. Iată această epistolă:

«Preasfințite și prea respectate Mitropolit al Belgradului și cel întâi, Domnule Moisi, în Sf. Duh iubite frate și conlurgisitor al smereniei noastre, salut frățeste și cu bucurie pe Preasfinția Voastră. La înbarea ce ne-ați făcut Preasfinția Voastră, dacă adică este permis și legal ca acolo unde nu sunt sfinte biserici să se săvârșiască sfințita liturghie, purtându-se din loc în loc sfințitele sacre antimense, răspunsul este acesta: Aceasta să face fără preget, adică să dă voe de cătră Arhieriei localităților la preoți să

săvârșiască sf. liturghie în locuri și în case curate numai cu antimense (antemiste), fiindcă și aceasta s'a găsit cu cale, pentrucă antimensile țin locul pretoa-lelor sfințite. Și aceasta să face și la noi, la scaunul patriarhal, la Arabii deșertului, unde negăsindu-se biserici se trimit de noi preoți periodevți (cari umblă încunjurând localitatea) și săvârșesc sfânta liturghie în spilee (peșteri) și în alte locuri, în puterea anti-minsului sfințit. Dar și iubitorii de Christos Domnitori și ai Valahiei și ai Moldovei, în timpul când se află în expediție (în lagăr), având cu ei preoți cu anti-mense, săvârșesc sfânta liturghie în corturi hotărâte și pe drum și în oricare alte locuri se află, sau umblând sau stând, cum făceau odinioară iubitorii de Christos împărații noștri și generalismii în lagărele lor și pe uscat și pe mare, după cum se vede din Istorie. Acesta este adevăratul și singurul răspuns; de aceea și Preasfinția Voastră, când cere trebuința, să dea voce și să orânduiască în toată turma sa spirituală să se săvârșiască aceasta neîmpedat ca legală, hotărâtă și din vechime obicinuită în sfânta noastră Biserică răsăriteană și apostolică».

In Iași, la 1728, în luna Septembrie.

Iată și pasagiul original în care se vorbește de Noi Români:

.....«'Αλλά καὶ οἱ φιλόχριστοὶ Ἡγεμόνες τῆς τε Βλαχίας καὶ Βπογδάνιας, καθ' ὃν καιρὸν εὕρισκοντας εἰς ἐκστρατείαν, ἔχοντες μὲ λόγου τους ἱερεῖς δι' αντιμισίων ἐκτελοῦσι τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, ἐν σκηναῖς διωρισμέναις, καὶ καθ' ὃν καὶ εἰς ὁποῖους ἄλλους τόπους εὕρισκονται ἢ περιπατοῦντες ἢ μένοντες, ὡς ἐποίουν καὶ οἱ ποτὲ φιλόχριστοὶ βασιλεῖς ἡμῶν καὶ ἀρχιστράτηγοι ἐν τοῖς στρατοπέδοις αὐτῶν καὶ ἐν ξηρᾷ καὶ θαλάσῃ, καθῶς εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰς ἱστορίας».

Am transcris și tradus această epistolă din Jurnalul periodic intitulat: Νέα Βιβλιοθήκη Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεῶν, Τεῦχος πρῶτον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1903, pag. 12. Această epistolă ne confirmă că simțul religios eră mult cultivat la bravii noștri vechi soldați români. Când se adunau în lagăre, când se duceau la luptă erau totdeauna urmați de preoți, cari le administrau sf. misterii întrând în luptă, adică sf. împărtășire și confesiunea și le săvârșia sfânta liturghie. Aceasta mai înseamnă că erau Români bine educați pe atunci, și se îngrijiau mult de sufletul lor, dovadă evidentă mai sunt și monastirile înzestrate tot de ei.

Chiar acum în războiul Independenței în 1877—1878, armata Română a fost urmată de preoți pe câmpul de război; iar pentru eroii căzuți în luptă și atunci și acum ei săvârșesc pururea rugăciuni și pomeniri pentru sufletele lor, pentrucă prin moartea lor bravă ni s'a scăpat țara de robie și noi prin ei trăim astăzi în liniște și veselie. Plătim scump armata, dar merită înzecit, căci ea ne apără. Sacrificiul lor de sânge este cel mai mare sacrificiu și mai valoros, de aceea trebuie mult respectată și pururea admirată și cultivată armata noastră română prin amintiri respectuoase. Dacă astăzi suntem considerați și respectați între popoarele culte, armatei o datorim. Și în vechime la Români și astăzi iarăși, tot cetățanul e dator să se lupte pentru Patrie. Cine moare pentru Patrie își încununează de a pururea mormântul cu flori neperitoare, și cu recunoștință veșnică din partea națiunii lui. Nici o glorie alta nu-i mai mare pe lumea aceasta! Acest simț nobil preoții noștri trebuie bine să-l însedească și mult să'l cultive în pătura țărânilor noastre; să i se explice negru pe alb că țara

este a lor, că ei au dar datoria sfântă de a o apăra, vărsându-și la trebuință sângele lor. Fără Patrie ei ar putea ajunge robi, sclavi sub stăpânire străină, cum sunt frații lor de prin țări străine. Când bunul Român din străinătate oftează după libertate, el privește spre România și i pronunță cu venerație numele comun de «Țară», adică loc de odihnă, pace și liniște! Mai ales acum când «Țara» noastră sub scutul și chibzuința abilă și prea prudentă a Marelui ei Oștean, a Căpitanului brav al poporului Român Carol I Regele prea glorios, Țara a reînflorit și a prosperat în toate ramurile activității sale. Să dea Domnul să ne trăiască Căpitanul armatei și al Țărei sănătos, mulți și veseli ani, cu toată Augusta Sa Familie. Amin!

C. Erbiceanu.

OMUL.

(Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, a. XXIX, No. 7).

IV). Numai puțin însă mare onoare și demnitate atribue Sf. Scriptură și sufletului, principiu spiritual, independent mai mult decât o simplă energie a organelor trupești. Prin el omul se pune în contact și asociațiune cu Dumnezeu. Dogma despre existența sufletului este baza a toată religiunea, a toată morala și în genere a toată teoria superioară spirituală din viața omului. Dacă omul ar fi privat de suflet, atunci ar lipsi și din viața umanității spiritul, spiritul poetic, spiritul a orice sentiment mai înalt, spiritul asociațiunii inimilor, a conștiinței morale mai înalte și a grijei și în fine a cetățeniei ori comunicației cu Dumnezeu și în Dumnezeu. Atunci toată lumea s'ar preface într'un vast cimitir părăsit. Dar sentimentul extern imediat ne asigură, că avem suflet, adică un principiu de viață spirituală, de sine stătător, care se leagă foarte strâns cu corpul, dar nu se contopește cu el și nici este iarăș numai un simplu fenomen fizic.

Dar ne spun unii, că toate acestea sunt înșălăciuni, că afară de materie nimic nu există. Este tuturor cunoscută acea luptă nebunească, care, înainte d'acum

cincizeci de ani a fost provocată de Rud. Wagner; atacurile făcute contra Materialismului și a răspunsurilor lui Fohth, continuă și până în prezent vrăjmășește, neliniștind spiritele și mișcând spre variate scrieri condeiul nenumăraților scriitori. Să insistăm puțin asupra combaterii materialismului psihologic așa zis.

Ideea despre suflet este universală. Să găsește la toate popoarele, de orice grad de dezvoltare. Este dar o idee necesară, ce să impune și nu o idee întâmplătoare. De unde vine aceasta, de unde și are origina? Dacă ea n'ar fi o reprezentațiune a realității, prin urmare adevărată? Despre nici un lucru altul n'avem atâta certitudine, câtă avem despre suflet. În zădar ne-am încercat a-l nega. Indoiala mea și negațiunea mea tocmai aceste dovedesc o putere în mine de a înțeleg ori pricepe, prin urmare un principiu spiritual intelectual. Și cu toate acestea au fost oameni, cari au negat existența sufletului, și pe această negațiune ș'au bazat un întreg sistem materialist despre lume.

Acest sistem, fiind cunoscut celor vechi, s'a adus acum iarăș în mijloc pe la finele secolului al XVIII. El își are puse bazele lui în Senzualism, sau în acea teorie filozofică, a cărei izvor a toată cunoștința și adevărul o vede numai în simțuri. Principiul general din care pornesc ucenicii acestui sistem filozofic este, că numai cele ce cad sub senzuri sunt lucruri reale și adevărate. Cel întâiu între cei mai tineri, Ludovic Fevervach plecând din acest principiu, a dat zisei teorii o formă de sistem filozofic. Principiilor lui au urmat foarte credincios cei ce se numesc fiziologi materialişti, cari negau tot ce eră supra-natural ori preste simțuri. Iată cum își expune axioma generală

a teoriei aceștia Wirchow ¹⁾). «Fiziologul cunoaște numai corpuri și calitățile corpurilor, ceea ce stă mai presus de această sferă, aceea să numește transcendent (sau preste simțuri) și o consider ca înșălăciune a spiritului omenesc». De aicea zic că, ceea ce numim spirit nimic, alt nu este, decât o simplă energie ori acțiune a materiei, ceea ce numim spirit este ceva material și coruptibil. Cugetările sunt un produs al creierului, pentru că calitatea creierului determină calitatea ideilor ori cugetărilor. Etiopul avându-și puțin dezvoltat creierul, are și priceperea foarte restrânsă. Tot aceasta să întâmplă și la copii; fiindcă la bătrâni se restrânge creierul se diminuează la ei și înțelegerea. Fiindcă la femei creierul are mai puțină mărime și greutate, de aceea înțelegerea lor este mult mai mică decât la bărbați. Orice boală a creierului vatamă și înțelegerea. Ori-ce suferință a creierului este o boală spirituală. Făcându-se diferite experiențe asupra animalelor, s'au rădicat ori scos din creierul lor o parte oare-care, dar s'au observat, că s'au scos totodată și unele din puterile lor spirituale, ca și cum s'ar fi scos oarecare părți din spiritul lor ²⁾). De aceea ceea ce noi numim înțelegere, suflet, spirit nimic alt ceva nu este, decât o simplă energie a creierului, tot așa precum este veninul un rezultat al rânichiului etc. etc. Creierul judecă ideile, fosforul din creier este cel ce înțelege, fără fosfor nu'i nici o înțelegere. Prin urmare totul depinde dela calitatea nutririi creierului, în genere dela nutrirea omului. «Ceea ce omul mănăncă, aceea este om». «Omul este rezultatul părinților și al mâncărei, al locului și al timpului, al ae-

¹⁾ Arhiv. f. Pathol. Studien 2, pag. 9.

²⁾ Büchner Craftu Stoff 7 Aufl 1862, pag. 106—109 și Hettinger pag. 250.

rile cuiva, după ce nu poate de loc cugeta decât așa cum cugetă creierul ori materia din capul lui. Atunci în deșert scriu materialistii astfel de opere, pentru a ne impune nouă teoriile lor, pentru că nu putem să ne schimbăm creierul nostru!. Prin alte mijloace dătoresc să urmărească schimbarea convingerilor noastre. Dar cine nu știe, că o singură Logică există pentru toți oamenii, pentru toate convențiile, pentru toate climatele și modul de a trăi; prin urmare o singură putere înțelegătoare, cu totul independentă de calitatea creierului? Cine nu știe că adevărul și cunoștința despre el nu depind de loc de vârstă și de estensiunea ori restrângerea creierului? Cine nu știe că adevărul religios și moral este același și pentru tânăr și pentru bătrân și cunoștința lui este posibilă tuturor? Mai mult, cu toții cunoaștem că bătrâneța cea mai înaintată și adese chiar în momentele de moarte, când creierul este în genere restrâns, vestejit și gata acum de a-și înceta serviciul seu, sufletul atunci să înalță la teoriile cele mai sublime ¹⁾. În toate epocile s'a dat o importanță specială la cuvintele ultime ale celor ce mor. Aceasta dovedește prea pe față că sufletul nu este unul și același lucru cu acțiunea creierului.

Este adevărat că creierul este organul sufletului. Dar orice organ presupune pe executor. Astfel rămâne fără ton, deși în coardele lui se ascund toate tonurile și în posibilitate de a exprima toată cântarea muzicală. Materialismul confundă organul necesar cu puterea executoare, bazându-se pe următorul paralogism. Fiindcă numai prin creier înțeleg, prin urmare acest creier înțelege²⁾. Iar Focht zice: Să mi se

¹⁾ Vezi Schubert die geschichte der Secle 4. Auft 1850 1 pag. 444 s. 465.

²⁾ Leibing chemische Briefe 5. Ausg. 1865, 25 Bief pag. 207 etc. compară Hettinger pag. 255—257.

arate sufletul! Dar, să ni arate și nouă el mintea lui! Fiindcă microscopul n'a descoperit sufletul, urmează de aicea că el nu există? De unde știm că afară de lumea microscopică nu există altă lume? Și pentru ce să admitem că microscopul este singurul mijloc pentru cunoașterea sufletului? Cine poate să spună, că nici devoțiune, nici credință, nici iubire părintească și fiască, și nici prietenie nu există între oameni, pentru ca cuțitul medicului anatonist n'au descoperit urme de existența acestora în corpul omului? Pe ce drept poate cineva să gândească că simțul este singurul arătător desăvârșit a tuturor lucrurilor? ¹⁾.

Epoca noastră are această laudabilă tendință de a căuta să clădiască toate teoriile sale pe fapte. Sistemele fantastice și teoriile abstracte ale timpurilor trecute n'au mai mult astăzi nici o trecere. Dar există fapte foarte sigure și afară de lumea senzuală. Așa aceste trei fapte ce urmează, restoarnă din temelie și cu totul Materialismul, aceste sunt: *Conștiința că eu sunt, conștiința morală și conștiința religioasă.*

Dacă consideră toate ca rezultat numai al creierului, la care principiu enumeră atunci înțelegerea ori înțelegința? Creierul este organ, cine'l pune oare în mișcare? Să cere pe lângă aceasta o putere nenaturală, și de aceeași natură cu rezultatele sale ori spirituală. Cea mai mare și cea mai înaltă manifestare a puterii aceștia este cunoașterea de sine ori *conștiința de sine.* Acest fapt dintre toate creațiunile de pe pământ numai omul îl posedă. Poate cineva să atribue și animalului un fel de înțelegere și judecată, dar conștiința

¹⁾ Herdmann, Uber Naturwissenschaftlihen Forschung, u, pag. VV. pag. 20.

de sine este ceva excepțional, un element cu totul nou, înălțând pe om mult preste sfera celorlalte viețuitoare de pe pământ. Prin conștiința de sine omul se deosebește pe sine nu numai de lumea externă, dar și de tot ceea ce să întâmplă în el, se posedă și se cunoaște pe sine în adevărata sa individualitate. Această conștiință de sine rămâne totdeauna aceeași la orice schimbare se întâmplă omului sau internă sau externă. Este ridicul de a numi cineva acest fapt rezultat al materiei, în care substă suspendarea a orice materie.

Conștiința morală este dar de asemenea un fapt sigur, după cum este și corpul nostru. Aceasta nu este un rezultat al tradiției, al educației sau al imaginațiunii, ci o voce internă corespunzătoare către toate faptele morale ce se întâmplă în afară. Să găsește pretutindenea unde există om și numai la om. Este posibil să se întunece conștiința, să se corumpă, dar nici o dată nu lipsește din noi cu totul, ci rămâne totdeauna baza vieții superioare omenești.

Numai puțin fapt sigur este și conștiința religioasă, această tendință internă a omului spre o Ființă mai înaltă, care lucește și se descopere în conștiința sa; tendință universală, nealterală, nestrămutată și aceasta este un fapt al vieții spirituale, ca și oricare altul. Și însuși acei ce o definesc ca înșălăciune din necesitate, mărturisesc realitatea existenței ei, întrucât caută să explice principiul ei. Dar existența unui astfel de fapt ar fi cu totul imposibil, dacă în adevăr toate ar fi un rezultat numai al materiei.

Pe aceste trei fapte să bazează întreaga viață mai înaltă spirituală a omului. Pe această viață o atacă Materialismul, și în schimb ne dă sinuciderea omeneirii! Materialismul cugetă, că omul prin mândrie se înalță pre sine atât de mult preste lumea animalică ¹⁾.

¹⁾ Büchner 5, a, pag. 217 etc.

În genere, Sf. Scriptură consideră pe om ca pe o recapitulare ori rezumat a lumii cosmice. Din vechime anticitatea l'a numit pe om microcosm (μικρόκοσμος). Aceasta'i adevărat și din punct de vedere natural, cu atât mai mult din punct de vedere spiritual. Una și singura viață comună, extinsă asupra întregii naturi, își află deplina sa dezvoltare în om. Omul dar se prezintă ca termenul tuturor treptelor de creațiuni înainte de el. Și pentru aceea el este și ca legea, ori norma regulatoare a lor. Acelaș fel este ideea, care dela început se pune ca bază la toată creațiunea, care'i treptată și imperfectă în scara deosebitelor ființi succesive, în fine în el, în om numai își află deplina sa realizare.

Expunerea Sf. Scripturi despre creațiune putem să o deosebim în două părți; dintre care cea întâia să termine la apariția lumii vegetale. În ea viața naturii își ia cea întâi formă și dezvoltare organică. Ceea ce este vegetațiunea la finele celei întâi jumătăți, aceea este omul la stârșitul celei a doua: Corpul său, acest organ natural foarte perfect, este, de consenz treptei sale mai înalte, contrarul organismului celui mai imperfect, a celui mai simplu vegetal. Corpul omenesc dovedește puternic că el are o destinațiune mai înaltă. Această admirabilă zidire a fost predestinată de Creator ca locuitorul celei mai înalte vieți pământești, a vieții spirituale. Prezența spiritului în el (în corp) o dovedesc nenumărate semne. Omul ca împărat al pământului, merge pe el cu gravitate, drept. Picioarele sale calcă pământul, iar capul său se înalță sus și liber. Vederea lui străbate pretutindinea distanțele ce se întind și din șesurile pământului el se ridică spre bolta cerului. Sufletul nevăzut se repausează pe fața sa, el contemplă diferitele

misterii. Mentea își are sediul său pe fruntea sa deschisă, iar simțurile sale se manifestă pe bazele sale semnificative. În ochii săi se citesc tainele unei vieți ascunse. Toate și înseși și cele mai mici părți a acestui mecanism, anunță prezența sufletului său, de aceea cu drept s'a zis: că chiar și numai mâna omului îl dovedește pe el Impărat al Creațiunii. Dintrre toate corpurile ce se află pe pământ nici unul nu se aseamănă cu al omului, nici cât de puțin respectiv de formațiunea minunată și importanța sa excepțională. Cu dreptul dar putem să zicem, că acesta, cu acțiunea din el și cu fenomenele variate ale existenței sale fizice, ce produc viața, este cea mai înaltă recapitulare a toată viața fizică corporală.

După lumea animalică începe o altă lume nouă, a simțurilor ș'a mișcărilor, a sentimentelor ș'a dorințelor. Dar această lume a simțurilor ș'a dorințelor numai la om se află în cea mai deplină și mai frumoasă armonie. Pentru că la animal abilitățile și mișcărilor sunt împărțite între diferitele lor feluri, iar la om se află toate împreunate la un loc și constituiesc un tot armonic. Omul este adevăratul tip al animalului, dar ridicat în sfera libertății spirituale. Toate simțurile lui, mișcărilor și sentimentele, ori cât de naturale ar fi, sunt stăpânite de acel spirit totdeauna, care le înobilează, desbrăcându-le de întâmplarea soartei, de patima oarbă, și le ridică la sfera de libertate. Acestea, neperzând nimica din forța și vivacitatea lor, încetează mai mult de a-l stăpâni, ca să asculte de altă forță. Dominațiunea spiritului asupra lor, le înobilează și le dă acea privire poetică.

Dar ceea ce face pe om prototip al animalului și îl ridică mai presus de viața animală și la cea mai

perfecia, este *sufletul rațional*, ce locuiește în om, este *individualitatea lui*¹⁾.

Iată dar un element nou în toată estensiunea vieții animalice. În om contribuie o lume de daruri spirituale, de facultăți, care pe de o parte își au depuse rădăcinele lor în organul corporal, iar pe de altă parte se întrunesc într'un focar intern, în Eul omenesc, care este centrul de unire a întregii vieți spirituale a omului. Totalitatea aceasta de daruri și facultăți se întrunesc în *Eu* și constituie întregul său organism, acest organ multiplu, pe care *Eul* îl întrebuințează în toată libertatea, ca pe o proprietate a sa. În *Eu* omul se află la el acasă și se cunoaște pe sine însuși. Iar manifestările cele mai principale ale Eului sunt *cunoștința* (înteligența) și *voința liberă*. Numai omul de pe pământ are puterea ori facultatea *cunoștinței*. Simțuri, mișcări și particularități are și animalul, idei însă, propriu vorbind, are numai omul. Ideia premerge ca bază a toată existența, pentru că ideile lui Dumnezeu s'au realizat în lume. Prin urmare, omul este icoana lui Dumnezeu, întru cât are

¹⁾ Aristotel pornind din această teorie, că omul este scopul a toată natura și prin urmare centrul ei, la care să întrunesc toate diferitele grade de dezvoltare, sub care se prezintă viața naturală, distinge sufletul omului în *nutritiv*—care seamănă cu animalele, după puterea nutriției organului corporal—în *sensual*—care se aseamănă cu animalele în puterea simțului și a mișcărilor tipice—și în *rational*—pentru că numai la om există puterea ori facultatea rațională. Compară Scheveglar, Istoria filozofiei, ediția a 4. 1860, p. 79. Această distincțiune a lui Aristotel a admis'o și Teologia Scolastică și filozofia medievală. Vezi Hettinger, pag. 285 etc. Astfel au întrebuințat și Luthard, în edițiile anterioare a operei prezente denumirile ori termenii de nutritiv și senzitiv despre suflet. Fiindcă acești termini sunt astăzi neîntrebuințați, i'au omis în ediția prezentă, restringându-se la această cestiune. Spre mai deplină înțelegere a celor zise despre corp, viața sensibilă și despre noul element a conștiinței de sine compară pe Hetting. pag. 302 etc. și Datton pag. 28—31.

idei și poate să le realizeze. Pentru acest cuvânt are pe lângă acestea omul și darul cuvântului, care este o expresie externă și o reprezentare a spiritului, pronunțată prin cuvânt. Animalele pentru că nu cunosc, nu vorbesc. Vorbirea lor se mărginește în genere la expresiunea simțurilor lor, pentru că viața lor publică nu trece peste ciclul simțurilor lor. Iar mintea omului nu are nu mai autoritate individuală, ci are în ea și *adevăruri universale*, cele ale *Logiceii*, care au autoritate universală. De aicea, eșind omul din viața sa atomică, intră în viața generală a spiritului, trăește și se cunoaște pe sine și exprimă legile sale esențiale prin adevăruri logice. Afară de adevărurile tipice ale logiceii, extrage încă omul din acea viață universală și ideile despre adevăr, bine și frumos. Omul trăind în lumea ideilor, a căror început este Dumnezeu, iar realizarea lor este această lume văzută, dovedește că omul are de patrie nu numai pământul, dar și cerul. Are în el idei de eternitate, de Dumnezeu, spre dovadă că s'a creat pentru vecinicie, pentru Dumnezeu. Astfel înțelepciunea omenescă, deși percurge toate țările, dela cele mai mici până la cele mai mari, nu esă în afară de sine, nu și nimicește unitatea sa. Omul înțelegându-se pe sine își confirmă existența sa prin o acțiune a conștiinței sale. Prin conștiință omul devine stăpân pe sine ca și cum s'ar creia pe sine singur așa zicând, din nou. Intru atăta omul este icoana lui Dumnezeu.

Omul pe lângă acestea se aseamăna cu Dumnezeu, pentru că are voință liberă. Animalul are mișcări, iar omul voință, adică de a prevedea și de a hotărî nu este ceva străin de el, poate cineva de afară pornit s'au din natura sa, dar ultimul motiv al faptelor lui îl află în el însuși. Posedă într'un colț a ființei sale

o tainiță în care locuește voința și pe care nu o pot influența, nici ispitele externe, nici ideea internă a naturii sale, fie și cea mai puternică și mai afectuoasă, nici vre-o prerogativă a caracterului său particular, nici vre-o forță externă de atracțiune, nimic din acestea nu pot să silească voința omului, pentru ca să lucreze așa sau altfel din necesitate. Deși adesea exercitează unii o mare influență asupra omului, cum și circumstanțele externe și emoțiunile interne, apoi cuvintele convingătoare ale celor interesați, la urma urmei însă hotărârea omului reușeste a fi mai predominantă. Această forță de a lucra arbitrar dovedește libertatea omului, care nu suferă nici o împuținare și când cuvintele convingătoare și împrejurările externe hotărăsc mai dinainte voința omului. Pentru că, propriu vorbind, nu sunt împrejurările și cuvintele convingătoare, care voesc ca el, adică voința lui, să fie forma sub care se manifestă legea necesității, ci el însuși predestină voința sa prin preferarea liberă ori alegere (liberul arbitriu) în conformitate cu împrejurările. El însuși judecă, hotărăște, voește și nici o voință constrângătoare nu i se impune. Poate și să nu voiască, sau să voiască, conform cu aceste două moduri, pentru că a voi înseamnă a fi cineva liber în hotărârea și alegerea mobilului lui, prin urmare poate să acționeze după deosebite chipuri.

Pe această libertate să sprijină toată responsabilitatea omului, mai ales responsabilitatea morală. Pentru că pot să nu fac și ceea ce fac și din contra. Fapta mea este un product al voinței mele libere, și întru aceasta omul este asemenea cu Dumnezeu; pentru că liberul arbitru se atribue lui Dumnezeu. Dar prerogativa cea mai întâi și cea mai principală a acestei voinți libere este puterea sa de a voi¹⁾,

¹⁾ *Wieze*. Formarea voinței 2 edit. 1861 și Dalton pag. 38 etc.

de care avem cea mai mare trebuință. Nu este de ajuns să aibă cineva bogăție de idei, mare genialitate de spirit, ci se cere încă și voință, și încă voință tare. Lipsa acestei tării este o nenorocire și încă foarte mare, o nenorocire publică, când ea caracterizează întreaga epocă, întreaga generație. «Numai în voința tare este mântuirea», pentru că aceasta este forța activă, iar activitatea sa caracterizează toată viața adevărată. Această putere a voinței are trebuință de educație și dezvoltare; iar aceasta este îndoit trebuință mai ales în timpurile noastre, când pe de o parte îndărătnicirea minții a ajuns o boală epidemică în viață, și studiile critice ce se produc zilnic s'au alipit de voință ca o otravă corumpătoare asupra schimbării situației, care'i detrage toată pătrunderea și energia; iar pe de altă parte zilnic se înmulțesc amuzările spirituale, care enervează spiritul și'l privează de liniștea trebuincioasă prin lucrări productive și profunde. Dar nu ajunge iarăși ca să aibă cineva numai voință puternică, ci'i necesar să fie și independentă, neascultând orbiș și fără opunere la influențele interne și externe, la tendințele epocii, la cugetările ușoare zilnice sau în fine la pornirile naturii sale proprii. Este dator cineva să fie stăpân pe sine, consecințe cu sine, credincios voinței sale, cu alte cuvinte a avea *Character*. Pentru că caracterul este o uniformitate hotărâtă și nestrămutată și în a voi și în a lucra. Cea întâi calitate însă a caracterului este moralitatea, asemănarea cu voința divină. Caracter poate avea și vicleanul precum și omul bun; dar pe acela îl admirăm, pe acesta îl iubim și'i dăm toată încrederea noastră. Individualitatea morală și Caracterul dătoresc se urmăresc realizarea unei idei. Dar care altă idee mai înaltă poate omul să o reali-

zeze pe pământ, decât aceea ce o are Dumnezeu despre el? Adevărat caracter este acela, care se devotează cătră ideea divină și cătră voința Sa. In aceasta constă perfecțiunea omenească!

Omul compus din trup și suflet, fiind un organism mixt și o personalitate liberă, are relațiuni duple, relațiuni cătră pământ și relațiuni cătră Dumnezeu; și respectiv de lume omul este Dumnezeu, respectiv de Dumnezeu el este icoana și asemănarea Lui—El este așezat între amândouă acestea, ca o legătură de unire a ambelor lumi, și a celei sensibile și a celei supra-sensibile ori supra-naturale.

Omul este dar recapitularea lumii, un microcosm, o colectivitate oarecare mai înaltă a lumii, rezumată în o personalitate, de unde devine și reprezentantul principal al creațiunei. Și chiar numai privirea lui mărturisește despre această predominare. Este adevărat, privirea omului decade adese în ultima sălbătăcire, în această de plâns însă formă descoperim în el acele note strălucitoare ale demnităței sale regale. Dar eșind din legile naturei, suntem slabi și în neputință în față forțelor ei, însă și în slăbiciunea și în dependența aceasta noi avem conștiință de libertatea noastră: învinși trupește, triumfăm sufletește; și aruncați în praf, ne cugetăm însă, în puterea spiritului nostru, mai presus de toate stelele. Omul este Domn peste toate lucrurile din lume. Mai întâi prin *cunoștință*. Pentrucă cunoștința este semnul și emblema dominațiunei noastre. Cunoscând un individ îl posed intern, mă supun lui, mă familiarizez. Omul prin puterea lui de a cunoaște este în lumea aceasta profet. Spiritul său pătrunde în natura ființelor și cercetează ultimile lor principii; iar din fenomenele ce le întâmpină în natură își formează imagini, pe care

desbrăcându-le de acoperemântul lor material, le transmite în idee curată, a cărei realizare o urmărește. Trecând omul peste marginele a tot ce este sensibil, se aruncă în lumea ideilor nemateriale, care sunt cele întâi tipuri ale ființelor văzute și așa înțelege tot ceea ce i trecător în eternitatea adevărului său. Este adevărat că această cunoștință este acum confuză și continuă în toată vieța imperfectă și bucățită, dar și în imperfecțiune și în bucățirea sa se vedește spiritul profetic, care foarte iute, ca lumina, străbate pe aripele inteligenței sale toată lumea și din timp sboară către eternitate. Nimic nu-i rămâne ne apropiat și îndepărtat de cunoștința sa. Este cu totul greșită și fără cuvânt prezicerea acelora, care adică pentru interesul Creștinismului și pentru mântuirea sufletului omenesc, caută se restrângă tendința de a învăța și să îngădească marginile științei. Ceea ce îngâmfă pe om nu este știința, ci lipsa de respect și de devoțiune desinteresată către adevăr. Lumea întreagă este pusă sub Domnia noastră, și dovada cea mai necombătută este, că îl cunoaștem.

Dar și din altă considerare omul este Domn naturei, supunând'o în realitate. Cu cunoștința se leagă forța ori puterea. Omul, într'armat cu scepтрul cunoștinței, ordonă puterilor naturei celor mai ascunse, care toate la un loc, ascultă de glasul său, cu plăcere se înjugă la carul său, pe care punându-se el, trece în triumf sub bolta cerului, vizitând și țările cele mai îndepărtate, învingând și forțele cele mai împotrivitoare. Astfel prin inteligența și voința sa stăpânește lumea, iar prin puterea sa el ține acest pământ în stăpânire. Și așa supus și câștigat pământul se retrage în omul intern și aceasta se resfrânge în imaginația sa și află un echo în simțul său. Omul

poartă în el lumea, ca lume de imagini, ca lume de accente, ca lume de simțuri, de senzațiuni. Intreagă lumea externă își află echul seu, răsunetul ei în lumea mică internă a omului și se manifestă după aceea extern sub diferite forme a *reprezentățiunei tehnice*, în imagină, în accent și în cuvânt. Iar lumea creată prin artă este această lume senzitivă, dar curățită, însuflețită, înfrumusețată și încălzită. Prin arta reprezentativă omul imitează pe Creator, reprezentând lumea, pe care marele Arhitect al ei a creat-o pentru el.

Prin această energie variată a cunoștinței și a puterii, prin care omul stăpânește lumea, se îndeplinește destinațiunea omului pe pământ.

Dar omul nu face parte numai din lumea aceasta ¹⁾. Spiritul său se avântă spre granițele unei lumi mai înalte a cărei viață are relații cu viața sa pământească, iar legile aceleia diferă de legile naturei aceștia. Destinațiunea noastră nu se mărginește numai în viața fizică prezentă, nu-și află scopul său numai în civilizațiunea și progresul ei. Avem o *destinațiune mult mai înaltă*, care singură satisface toate dorințele sufletului nostru, care ne înalță, pe noi mai presus de timp și spațiu, la locurile eternității—la Dumnezeu. Existența acestei lumi supranaturale este acum cestiunea zilei. Tendința seculului prezent este negarea ei. Știința a descoperit în această lume văzută atâtea țări bogate, în cât s'ar părea că suntem periclitați a nu mai crede că există vre o altă lume, că nu mai avem trebuință de nici o altă lume. Dar negând lumea metafizică, privăm pe om de cea mai mare demnitate a sa, îi aruncăm de pe capul său aceea pretinsă diademă, prin care să dovedește că face parte din lumea metafizică, al căria Impărat este Dumnezeu, iar descoperirea Sa, Iisus Hristos.

¹⁾ Vezi Guethe tom. III, pag. 172.

Astfel de negațiune este disprețuirea naturei cei mai lăuntrice a omului, care natural conține în ea eternitatea și pentru care s'a creat. Această eternitate este predestinat omul să'și o inoculeze în această lume trecătoare, că așa s'o inobileze și pe ea. In aceasta constă cea mai mare demnitate a noastră, că, deși locuind în această lume trecătoare, suntem însă destinați pentru eternitate, adecă pentru Dumnezeu. *Profeți fiind a acestei lumi văzute, suntem în acelaș timp și preoți lumei nevăzute.* Ca preoți proaducem lui Dumnezeu, pentru care am fost creați, după chipul Aceluia, tot timpul ceea ce ca profeți cunoaștem, ceea ce în vieața noastră internă posedăm în închipuire și în simțuri, ceea ce în puterea creațiunei noastre producem în pictură și sculptură, în muzică și în cuvânt; Iată cea mai mare și strălucită prerogativă! *Raporturile omului cu lumea, nu'și găsesc adevărul lor decât în raporturile cu Dumnezeu.* Purtăm în noi caracterile lui Dumnezeu, ne mândrim că participăm la geniul Lui. Omul este de o dată și microcosm, adică lumea mică și mic Dumnezeu; el s'a trimis ca reprezentant al Său pe pământ ca să'i aducă și omenirea la El, ca să fie o legătură vie întru Dumnezeu și lume. Ceea ce înseamnă, că cea mai înaltă destinațiune a omului și adevărul vieței lui este Religia. Menirea Religiei este: ca să fie sufletul acestei vieți pământești.

C. Erbiceanu.

MORALA CREȘTINĂ ȘI CEA FILOSOFICĂ.

Morala este regula moravurilor sau faptelor omenești.

Omul, ființă inteligentă și liberă, vrednică de a lucra pentru un sfârșit, nu este creat spre a se conduce de instinct sau prin impulsivitatea temperamentului, ca ființele brute, cari n'au nici inteligență, nici libertate. El trebuie așa dar să aibă o morală, o regulă de conduită. Marea chestiune între filosofi necredincioși și teologi este a se ști, dacă el poate avea o morală solidă și demnă a conduce pe om, independent de religione sau de credința unui Dumnezeu legiuitor, pedepsitorul crimei și răsplătitorul virtuții. Susținem, că nu se află și nu o poate avea. Cu toate silințele, întreprinse de necredincioșii moderni, spre a stabili una, ei n'au reușit și spre a le combate în mod complet, ne mulțămim a le opune mărturiile, ce ei au fost siliți a le face.

Să luăm ca regulă de morală rațiunea? Ea este aproape nimicită fără educațiune. Este lesne de prețuit, până la ce grad de rațiune poate fi priitor un sălbatic, părăsit dela nașterea sa, care ar fi trăit în păduri printre animale. El s'ar fi asemănat lor mai mult, decât unei creaturi omenești.

De altmintrelea, ce este educațiunea? Aceasta este lecțiunile și exemplele semenilor noștri. Dacă ele sunt bune, drepte și înțelepte, îndeplinește rațiunea și dacă nu sunt o degradează. Unde s'a găsit vre un om, care să fi avut o

Inteligență întinsă și un suflet statornic în destul, spre a se scăpa de prejudițiile copilăriei, spre a uita toate instrucțiunile ce a primit, spre a lovi în față toate părerile celorlora, cu cari el este silit a viețui? Filozofii au voit să facă paradă de acest curagiu, dar se vede dacă rațiunea este care i-a condus mai mult decât vanitatea și dacă purtarea lor este mai deosebită de a celorlalți oameni.

Ei însuși au zis, că nimic nu este mai rar decât rațiunea la oameni, că cel mai mare număr sunt creerii rău organizați, nevrednici de a judeca și reflecta, d'a lucra conform cu ideile și principiile sale; că toți sunt conduși prin obicei, de prejudeții, prin exemplele semenilor lor, iar nu de rațiune. Chestiunea este d'a se ști, cum, spre a forma un bun sistem de morală, va da neamului omenesc un grad de rațiune, despre care nu s'a găsit încă primitor dela creațiune.

Rațiunea este întunecată și contrazisă de patimi. Cel dintâi lucru de făcut este, d'a proba la un om fără religione, care este obligat a se supune mai mult unuia decât celorlalți; că urmând rațiunea el va găsi fericirea, că lăsându-se stăpânit de o patimă, aleargă la pierderea sa. Până acum nu vedem că aceea să fie prea plăcut. Prin puterea d'a raționa scepticii, cinicii, cirenaicii și alți mari filozofi probează cu dibăcie, că nimic nu este în sine bine sau rău, drept sau nedrept, vițiu sau virtute; că aceea depinde absolut de părerea oamenilor, la care un înțelept nu trebuie nici o dată a se conforma; de unde urmează învederat, că toată morală este nechibzuită. Fără a avea trebuință de părerea filosofilor, nu s'a găsit nici o dată vre-un om pasionat, care să nu producă argumente, spre a justifica purtarea sa și care n'a pretins, că făcând ceea ce i plăcea mai mult, el a ascultat de vocea naturei. Deci academicienii conchideau, că rațiunea este cu mult mai periculoasă oamenilor, decât folositoare, pentrucă ea le servește a săvârși crime și a găsi pretexte, spre a le justifica.

Cei de astăzi pretind, că pasiunile sunt inocente și rațiunea vinovată; că numai patimile sunt în stare a ne duce la fapte mari și prin urmare la mari virtuți; că sângele rece al rațiunii nu poate sluji, decât a produce oameni de mijloc.

Vom găsi poate un izvor mai bun în sentimentul moral, în această specie de instinct, care ne face să admirăm și să stimăm virtutea și a urî crima. Dar fără a contesta realitatea acestui sentiment, nu avem a-i face aceleași imputări ca rațiunii? El este aproape nul fără educațiune; el este puțin dezvoltat la mare parte din oameni, el se micșorează puțin câte puțin și se stinge mai cu totul prin obișnuința crimei. Filozofii ne spun, că sunt oameni așa de îndărătnici din natură, cari nu pot fi fericiți, de cât prin lucrări, cari îi conduc la peire. Trebuie așa dar, ca sentimentul moral la dânșii să fie nimic și că vocea conștiinței lor nu se mai face auzită. Au ei încă muștrări după crimă? Nu știm nimic, și unii dintre materialisti ne asigură, că sceleratii consumați nu mai au muștrări. Când ar avea, aceia n'ar fi de ajuns, spre a fonda morala. Aceasta trebuie să servească numai a ne face să ne căim pentru o crimă săvârșită, dar a ne împiedeca d'a o face. O plăcere hotărâtă pentru virtute nu se câștigă, de cât prin obișnuința d'a o practica și a iubi în mod sincer, trebuie a fi deja virtuos, și prin ce mijloc va fi mișcat, acela care nu este încă?

Prin legi, zic raționaliștii noștri, prin temerea pedepselor și prin speranța răsplăților ce societatea poate stabili; omul în general se teme de peire mai mult, de cât ziii. Dar câte legi absurde, nedrepte, periculoase la mare parte a popoarelor! Legile sunt neputincioase fără moravuri și cu cât ele sunt imultite la o națiune, cu atât ele presupun o mai mare corupțiune la acest popor. Spiritele viclene știu a le înlătura și oamenii puternici pot a le înfruntă nepe-

depsiți. Asemenea a fost în toate timpurile și la toate națiunile. O faptă poate fi blamabilă, fără a merita pentru aceasta pedepse corporale. Unde este legiuitorul atât de înțelept, spre a prevedea toate greșalele, în cari slăbiciunea omenească poate cădea, spre a stabili gradul de pedeapsă, care trebuie alăturat la dânsa, spre a găsi toate motivele, ce pot da un delict, mai mult sau mai puțin demn de pedeapsă? Omul este el făcut, spre a fi stăpânit ca celelalte animale?

Nici o societate nu este atât de puternică, spre a răsplăti toate faptele de virtute, cari pot fi săvârșite de membrii săi și cu cât răsplățile sunt comune, cu atât perd prețul lor. Interesul înjosește virtutea și ipocrizia o poate preface. Adesea s'a răsplătit fapte, cari ar fi trebuit pedepsite, dacă s'ar fi cunoscut motivele. Oamenii au vederea prea slabă, spre a deosebi aceia ce este într'adevăr demn de laudă sau de desaprobarie. Ei sunt prea supuși prejudecăților și greșalei. Dacă împărțitorii răsplăților sunt vițioși și corupți, ce bază s'ar putea pune pe judecata lor? Negreșit, că numai făcând apel la tribunalul dreptății Dumnezeuști, că virtutea se poate consolă d'a fi uitată, necunoscută și adesea persecutată în această lume.

A zice că temerea de blam și dorința d'a fi stimat de semenii noștri sunt de ajuns, spre a ne întoarce de la crimă și a ne conduce la virtute, este a cădea din nou în aceleași neajunsuri. Nu numai la națiunile barbare se laudă și se stimează fapte contrarii legii naturale și se desprețuesc mare parte din virtuțile civile, dar această dezordine se găsește și la popoarele cele mai civilizate. Dreptatea lui Aristid fu pedepsită prin ostracism și sinceritatea lui Socrat prin otrăvă. Romanii nu făceau caz, de cât de ferocitatea rășboinică. Nimeni nu era blamat că a ridicat vieța unui sclav. Intre noi omorul este comandat prin punctul de onoare și cine 'l refuză este socotit un mișel;

nici o datorie nu este mai sfântă, cu excepțiune aceia a petrecerii. Nu am sfârși, dacă ar trebui să enumărăm toate viciile, cari nu dezonorează și toate virtuțile. Părerea oamenilor are ea puterea d'a schimba natura lucrurilor și morala trebuie ea să fie așa de variabilă ca formele?

Am făcut mare caz, zice Cicerone, de mărturia conștiinței mele, ca de aceia a tuturor oamenilor. Un înțelept mai vechiu și mai respectabil de cât el cugetă încă mai bine, el zicea: «Și acum iată. în ceruri este martorul meu, și știtorul meu întru cei de sus¹⁾». Dacă gloria și interesul sunt singurile mijloace de acțiune, cari ne determină, pentru cei ce lucrează prin aceste îndemnuri fac ce pot spre a le ascunde?

În sfârșit pe când Iisus Hristos veni pe pământ, era cinci sute de ani, de când filozofii fondară morala pe aceleași argumente, pe cari urmașii lor le privesc ca singure solide și îndestulătoare. Se știe minunile, ce a lucrat această morală filosofică și în ce stare erau moravurile atunci, comparând efectele sale cu acelea ce produse morala Dumnezească a lui Iisus Hristos, cu cari apologeții noștri au închis gura filozofilor defăimători ai creștinismului.

Numai religiunea poate îndreptă toate aceste argumente, propuse de filozofie și a le da o greutate, pe care n'o au prin ele înseși.

Aceasta este rațiunea, înțelegând rațiunea cultivată și dreaptă, care ne arată, că omul nu este lucrul întâmplărei, ci al lui Dumnezeu deștept, înțelept și bun, care a creat facultățile noastre precum sunt. Așa dar El este, care ne a dat nu numai instinctul ca al animalelor, ci facultatea de a medita și judeca, și fiindcă prin aceea el ne a deosebit de animale, tot prin aceea el voește a ne conduce. Nu putem rezista luminilor rațiunei, fără a rezista voinței Crea-

¹⁾ Iob. XVI; 19,

torului. Dacă ea se găsește prea mărginită la mare parte din oameni, dacă ea este degradată la alții prin învățăturile copilăriei, Dumnezeu care este chiar dreptatea, nu pedepsește într'ânșii ignoranța neînvinsă nici greșala fără voe. El nu cere dela dânșii decât supunerea d'a primi cele mai bune învățături, pe cari el a binevoit a le procura. Dacă este omul însuși, care conrupe judecata sa prin obicinuința crimei, el nu mai este scuzabil.

Asemenea este cu sentimentul moral, al mărturiei, pe care conștiința ne dă despre propriile noastre acțiuni, muștrări cauzate de crimă, mila care ne face a compătimi la relele altuia, admirațiunea ce ne inspiră o frumoasă lucrare. Dumnezeu este, care ne a dat acest fel de instinct, fără acela el nu probează nimic, vom fi plătiți spre a'l înăbuși și îndată ce el este semnul voinței suveranului nostru stăpân, ne impune o datorie, o obligație morală și rezistând este a se face vinovat: Dumnezeu declară, că cei răi nu vor veni la scop, spre a se scăpa de muștrări: *«Și de se vor a-fundă dinaintea mea, zice profetul Amos, întru a-dâncurile mării, acolo voi porunci bălaurului, și 'i va mușcă pre ei»*¹⁾. Și Iov zice: *«Cine s'a făcut vârtos înaintea lui și a răbdat»?*²⁾. Nici un om n'a avut muștrări, lucrând o faptă bună, nici unul nu s'a crezut lăudat, pentru că a îndeplinit o patimă. Un naturalist a arătat, că patimile tind la distrugerea omului și nu la păstrarea sa. Este greșită părerea, că patimile să fie vocea naturei. De altfel, ce ne folosește natura, dacă nu este Dumnezeu autorul ei?

Dumnezeu fără îndoială a destinat pe om să viețuiască în societate, pentru că el i-a dat inclinarea și că trăind izolat el nu poate a se bucura nici de binefacerile naturei, nici a'și perfecționa facultățile sale. Deci societatea nu poate

¹⁾ Prof. Amos. IX: 3.

²⁾ Iov. IX; 4.

există fără legi. Iar dacă ea n'ar avea o lege naturală, care ordonă omului d'a se supune legilor civile, aceasta n'ar fi decât voința celor tari exercitată în contra celor slabi; ele nu ne-ar impune obligațiunea morală, decât violența unui inamic mai tare decât noi. Dacă ele sunt într'adevăr nedrepte, legea naturală le anulează. Un cetățean virtuos trebuie a suferi mai bine moartea, decât a săvârși o crimă poruncită de legi. Pre când particularii fără titlu și fără însărcinare vorbesc în contra legilor societății și se dau drept reformatori ai legislațiunei, aceștia sunt înșelători, ce trebuiesc pedepsiți. Care crimă este poruncită de legile noastre?

Resplățile, pe cari societatea le poate da, nu sunt destul de mari, spre a plăti virtutea în toată valoarea sa, ci trebuie să fie mai durabile și o face fericită pentru totdeauna. Pre când ea este sigură d'a le obține dela un Dumnezeu drept, puțin o interesează, că oamenii nu o recunosc, o desprețuesc sau pedepsesc, greșalele și nedreptățile lor 'i dau un nou drept la bunurile eternității.

Dar nu este adevărat, că religiunea oprește omului virtuos, d'a fi simțibil în punctul de onoare, la laudă și la blam, la pedepse și resplăți temporale, la satisfacerea de a'și face datoria sa. Ea 'i ordonă din contra, de a'și câștiga o bună reputație și a o prefera din toate bunurile lumii aceștia. Ea înștiințează pe cei răi, că numele lor vor fi șterse din memoria oamenilor sau urgisiți de posteritate. Religiunea îl oprește numai d'a îmbrățișa aceste foloase, ca răsplata sa principală, d'a pune mult preț, d'a se desgusta de virtute, pre când ele 'i lipsesc, d'a săvârși o crimă spre a le căpata. Domnul nostru Iisus Hristos însuși ne poruncește prin cuvintele armătoare: *«Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să văză lucrurile voastre cele bune și să mărească pre Tatăl vostru*

cel din ceruri 1). Sfântul Apostol Petru ne dă aceeași învățătură. Ea nu contrazice ceea ce este zis în altă parte, că trebuie a fi blând și smerit, a ascunde faptele noastre cele bune, a căuta umilințele și a ne bucura, pentru că sunt împrejurări în cari trebuie a le face.

Morala, zic adversarii noștri, trebuie a fi bazată pe însuși natura omului și nu pe voința lui Dumnezeu. Cea dintâi ne este cunoscută, iar cea de a doua este un mister. Cum am cunoaște voința unei ființe neînțelese, despre care nu putem decât numai a împăca attributele? Voind a uni morala cu religiunea ajung la scopul întru a schimba și pe una și pe alta. Cea dintâi se găsește supusă la toate aiurările înșelătorilor. Unii dintre filosofi au împins nebunia până a zice, că cineva nu poate pune bazele unei morale sănătoase, decât pe distrugerea unei mari părți din religiuni.

Înțelegem, că morala trebuie să fie bazată pe natura omului, dar astfel după cum a făcut-o Dumnezeu, iar nu după cum 'și-o închipuesc necredincioșii. Dacă oamenii sunt de aceeași natură ca animalele, au aceeași origină și aceeași destinată, ar putea cineva bază pe această natură morala dobitoacelor și nimic mai mult. Este constituțiunea chiar a naturei noastre, astfel după cum o simțim, că noi conchidem într'adevăr, care este voința lui Dumnezeu și cari sunt legile ce El ne impune. Când Dumnezeu va fi încă de o sută de ori neînțeles, totdeauna este învederat, că El este o ființă înțeleaptă și necapabilă a se contrazice. El nu ne-a dat judecata, simțimântul moral, conștiința, pentruca noi să nu facem uz de dânsese. Dacă El ne-a dat patimi, cari tind spre a ne conserva, pre când ele sunt moderate, El nu aprobă pentru aceea excesul lor, cari tind a ne distruge și a turbura ordinea societăței. Așa dar, este absurd a pretinde, că voința lui Dumnezeu ne este mai necunoscută, de cât chiar constituțiunea omenirei.

1) Evang. Mateiu V; 16.

Adevărata religie nu mai este responsabilă de născocirile înșelătorilor în fapt de morală ca în fapt de dogmă, dar este înșelător mai urât, decât cei ce ne vorbesc de morală, pe când ei o distrug până în temelii și cari ne laudă sistemul lor, fără a pune cea dintâi piatră a edificiului. Ei nu sunt încă înțeleși între dânșii d'a ști, dacă omul este spirit sau materie și pretind a supune toate popoarele la o morală, care nu va fi bună decât pentru animale și pentru materialisti. Așa dar ei încep prin a converti tot neamul omenesc la materialism.

Pre când ei zic, că voind a uni morala la religie, cineva a schimbat natura uneia și alteia și se arată rău instruiți. Din contră, voind a le despărți ca filosofi vechi au corupt și una și alta. Este constant, că dintre toți moralisti vechimei, cei mai buni au fost pitagorienii. Deci ei au bazat morala și legile pe voința lui Dumnezeu. Toate sectele, cari au profesat a desprețui religiea, s'au dezonorat prin o morală urgisită, asemenea este și cu filosofii moderni.

O altă chestiune este d'a se ști, dacă omul este capabil, prin singura lumină naturală, de ași face un cod de morală curată, complectă, neblamată, sau 'i a trebuit pentru aceasta luminile revelațiunii. Cel mai bun mijloc a o deslegă este a asculta evenimentul, a vedeà, dacă dela creațiune până la noi, s'a găsit în lume o națiune, care a avut acest cod esențial, fără a fi luminată prin nici o revelațiune; o căutăm în zadar și necredincioșii nu pot arăta nici una. Proba neapăratei trebuințe a unui ajutor supra-natural în această privință este confirmată prin comparațiunea, ce se poate face între morala descoperită patriarhilor, Iudeilor, creștinilor și morala învățată de filosofi.

Domnul nostru Iisus Hristos a redus toată morala la două precepte: *a iubi pe Dumnezeu mai presus de toate lucrurile și pe aproapele ca pe noi înșine; re-*

gulă luminoasă dela care se urmează toate datoriile omului. Dar acest Dumnezeesc legiuitor nu s'a mărginit aci și prin amănuntele în cari el a intrat, nu este nici o virtute pe care n'a recomandat'o, nici un vițiu, pe care nu'l a condamnat, nici o patimă din care n'a arătat urmările nenorocite, nici o stare din care nu a arătat datoriile. Spre a duce un remediu contra vițiilor la rădăcina răului, el oprește chiar cugetările criminale și dorințele neregulate. Sfinții săi Apostoli au repetat în scrierile lor învățăturile, ce ei au primit dela dânsul; ei le-au potrivit împrejurărilor și trebuințelor particulare acelor către cari le scrieau.

Unii dintre moraliști necredincioși au pretins, că eră mai bine a reduce toată morala la datoriile de dreptate și prin aceea ei înțelegeau numai ceea ce este dator către aproapele, dar omul nu datorește el nimic lui Dumnezeu? Iisus Hristos mai înțelept desemnează toate faptele bune sub numele general de dreptate. În Noul, ca și în Vechiul Testament, un drept este un om, care împlinește toate datoriile sale către Dumnezeu, către aproapele și către sine însuși. Dar le va face totdeauna, dacă el nu iubește pre Dumnezeu mai presus de toate lucrurile și pe aproapele ca pe sine însuși? Argumentul cel mai puternic, care obligă a observă legea este dragostea, ce are cineva pentru legiuitor.

C.

(Va urmă)

Invățătura lui Grigorie de Nazianz despre Trinitate.

Invățătura despre trinitate a fost chestiunea cea mai de căpetenie care a ocupat spiritele în acel secol. Părinții bisericești au clarificat-o în de ajuns prin scrierile lor, și au luminat creștinătatea drept credincioasă, ca să se poată feri de învățăturile false, susținute de un mare număr de eretici.

Această dogmă a fost atăcată din cele dintâi timpuri ale creștinismului și vedem bărbați distinși ai bisericii abătându-se dela adevărata credință și punând bază diverselor erezii. Multe din aceste erezii au murit îndată după naștere, unele însă au avut o durată mai lungă, au găsit numeroși aderenți, dar în decursul vremii au dispărut în întunerecul uitării și n'au lăsat urme de cât în istorie.

Sf. Grigorie de Nazianz este unul din părinții bisericești care s'a ocupat în de aproape cu dogma trinității și a apărat-o contra ereticilor din acea vreme. El a aprofundat această dogmă, a combătut păreri contrarii, și ne a lăsat o expunere precisă și limpede cu privire la dogma trinității, care formează temelia religiunii creștine. Mai în toate cuvântările sale el revine asupra trinității, căutând să completeze tot cea ce i se părea că nu erà în de ajuns

de clarificat. Sf. Grigorie era convins că învățătura trinității, pe care el o apăra, este tot așa de veche ca și creștinismul, că ea formează baza caracteristică a religiunii creștine. Silințele sale erau de a face ca dogma aceasta să fie înțeleasă de toți creștinii iar nu numai de teologi; el căuta ca învățătura despre trinitate să fie răspândită peste tot.

Din multe pasagii, din cuvântările sale, se poate vedea cât de pătruns și convins era atunci când vorbea despre trinitate și cât de nemăsurată era credința lui. Așa în cuvântarea XI, după ce fericește și laudă pe mărturisitorii curagioși ai acestei dogme, adaugă:

« O! bine ar fi, dacă noi, până la suflarea cea mai de pe urmă, am mărturisit cu deplină încredere învățătura sfântă rămasă dela sfinții părinți, cari au fost aproape de Christos, învățatură pe care am supt-o cu laptele dela mama noastră, pe care am pronunțat-o mai întâiu, și cu care vom și plecã din viața aceasta, căci dacă nu luăm nimic de aici, vom lua cel puțin pietatea ».

Sf. Grigorie era convins că va întâmpina multe greutăți ca să facă pe popor să priceapă această dogmă însemnată. După cum am arătat și în articolul trecut, el știa că nici un om nu va putea prin sine însuși să pătrundă relațiunea lăuntrică a substanței divine. Pentru a putea pătrunde în adâncimile divinității, omul are nevoie de sprijinul sf. Spirit, și de aceea zice el că numai un suflet curat poate să cunoască pe Dumnezeu cel curat și sfânt, cu toate acestea vedeă limpede greutățile pe care trebuie să le învingă, pentru ca să expue și să facă a fi înțeleasă o dogmă așa de grea și de însemnată, de către mulțimea ce se adună în biserică. El știa că mulțimea aceasta

se deosebea prin cultură și prin puterea de a pricepe o învățătură așa de înaltă și sfântă. «*E greu, zice el în cuvântarea a II, să vorbești de lucruri așa de înalte, înaintea unei mulțimi amestecate, și înaintea unor oameni de vârstă diferită și cu aptitudini diferite, tot așa cum e de greu să cânti cu un instrument cu mai multe coarde, care trebuiesc atinse în diferite moduri. E greu să găsești cuvântul, pe care să-l priceapă toți și pe care să-l pătrundă cu lumina minții lor*».

Sf. Grigorie e nevoit să arate dela început că substanța trinității nu poate fi expusă pe deplin prin cuvinte și de aceea cere dela fie-care să nu se abată dela cuvintele credinței. Așa în cuvântarea XXXI el zice: *In felul acesta mi s'a părut mie că ar fi bine—chipurile și umbrele sunt înșelătoare—să plecăm dela adevărurile stabilite, să fim tari în credința noastră, să ne mărginim la vorbe puține, și sub conducerea sf. Spirit, să păstrăm lumina, pe care eu am primit-o de acolo, ca pe cea mai bună conducătoare și sprijinitoare până la sfârșit. In acest mod mă voi lupta și voi cânta, după puterile mele să conving și pe alții ca să se închine Tatălui, Fiului și Sf. Duh, ca unei Dumnezeiri și puteri*».

E drept că el se silește ca, în cuvântările sale, să fie cât mai apropiat de mintea poporului și singur spune, că nu va vorbi în felulul lui Aristotel, cu toate aceste vorbirea sa întrece cu mult puterea de pricepere a poporului care îl ascultă.

Convingerea întemeiată a sf. Grigorie era că învățătura despre trinitate e punctul de deosebire al creștinismului față de celelalte religii și păreri eretice. Față de politeismul păgân el pune înainte unitatea divinității, iar față de monoteismul iudaic, superiori-

tatea învățături creștine în trinitatea persoanelor dumnezeirii, într'o singură substanță divină.

Astfel creștinismul ține drumul de mijloc între păgânism și iudaism, le evită pe amândouă, și se înalță mai pre sus de acestea. Tot așa și față de sabelianism și arianism. Contra sabelianismului, învățătura creștină apără existența independentă a celor trei persoane în dumnezeire, iar contra arianismului apără consubstanțialitatea deplină a celor trei persoane.

În ocaziunea ce i-se prezintă, adică atunci când vorbea despre unitatea absolută a lui Dumnezeu, și când arată că prin aceasta, dogma trinității nu se schimbă întru nimic, Sf. Grigorie arată și contrarietatea dintre politeismul păgân și trinitate, cum și superioritatea creștinismului. În a XXXIII cuvântare a sa expune deosebirea dintre creștinism și iudaism cu următoarele cuvinte: *«Învățătura e de tot scurtă. Aduți aminte de mărturisirea credinței dela botez. Cum ai fost botezat? În numele Tatălui? bine. Aceasta însă este ceva ovreesc. Și al Fiiului? bine. Aceasta numai e ovreesc, însă nu e complet. Și al Sf. Duh? foarte bine. Acum este complet. Pe scurt, ai fost botezat în numele celor trei, ori se află pentru ei și un nume comun? Da. Care este? Singur numele lui Dumnezeu»*

El consideră arianismul ca un iudaism reînnoit, pentru că în această religie numai Tatălui i-se atribuie o divinitate deplină.

În altă parte Sf. Grigorie caută să convingă pe drept credincioși că ei trebuiesc să fie cu multă băgare de seamă și să nu se lase să fie prinși în mrețele ademenitoare ale ereziilor. Nimic nu e mai periculos și mai vătămător ca o credință greșită. Acela

însă, care urmează învățăturile adevărate și sfinte ale Bisericii, care are credință desăvârșită, se poate feri de asemenea curse.

Cele mai periculoase erezii din timpul de luptă al Bisericii creștine au fost sabelianismul, care nu recunoștea deosebirea reală a Tatălui, a Fiiului și a Sf. Duh în dumnezeire; apoi arianismul, care voia să sfărâme consubstanțialitatea celor trei persoane, și apoi unii dintre creștini, cari exagerau lucrul, și din cele trei persoane ale trinității formau trei Dumnezei deosebiți.

Sf. Grigorie combate pe partizanii lui Sabeliu, susținând înțelesul adevărat al învățătorei ortodoxe, adică existența reală și de sine stătătoare a celor trei persoane în dumnezeire, iar pe Arieni îi combate, susținând *omousia*.

Pe cei din ultima categorie, caută a-i face să înțeleagă unitatea substanței divine. Cu privire la aceștia, în a II cuvântare a sa se exprimă în modul următor:

« Pentru că acum sunt în societatea creștină trei boale cu privire la învățătura despre Dumnezeu și anume: ateismul, judaismul și politeismul, din care primul e reprezentat prin Sabeliu din Libia, cel de al doilea prin Arie din Alexandria, și cel de al treilea prin câțiva ortodoxi exagerați dintre noi, să vă spun acum și convingerea mea. Eu cred că trebuie să evităm ceea ce este mai periculos din aceste trei, și să rămânem în marginile pietății. Să nu primim ateismul lui Sabeliu, adică modul cum el înțelege a contopi la un loc substanța divină, așa ca eu să fiu nevoit să admit că unul este totul, și că fiecare nu este nimic, căci, ceea ce este încetează de a mai fi, când trece într'altul sau se confundă cu dânsul. Sau ca eu, contra minții mele să-mi reprezint un Dumnezeu

compus ca pe ființele cele mitice de odinioară. Nici să nu deosebim substanța, după cum pretinde Arie, ceia ce cu drept cuvânt se poate numi nebunie, și astfel să ne mărginim iarăși la sărăcia judaică, să introducem desbinare în natura divină, atribuind divinitatea numai celui nenăscut, de teamă că am zdrobi pe Dumnezeu, că El este Tatăl unui Fiu adevărat și, după substanță, egal cu dânsul în divinitate,—nici să readucem mulțimea divinităților păgâne, punând față în față trei divinități».

Astfel se exprimă Sf. Grigorie în mai multe rânduri. Arată că învățătura ortodoxă este drumul de mijloc și cel adevărat între modul greșit al lui Sabeliu de a pricepe substanța divină și între învățătura și mai rea a lui Arie. El crede că Sabeliu a ajuns la această convingere de frică ca să nu cadă în politeism, de aceea a admis numai un ipostas în dumnezeire și cuvintele de Tatăl, Fiiul și Sf. Duh le-a considerat ca simple numiri. Noi nu trebuie să căutăm numai unitate în dumnezeire, căci aceasta nu este de ajuns. Noi nu avem un Dumnezeu în felul cum 'l-au avut Iudeii, nici cum îl au celelalte popoare monoteiste. Dumnezeu pentru noi este și unic în ființă, dar este, în acelaș timp, și în trei ipostasuri.

Arie a introdus în dumnezeire trei substanțe neegale și diferite între sine și astfel a stărâmat unitatea substanței divine. Amândouă aceste păreri trebuiesc evitate și noi să mărturisim un Dumnezeu în treime și treimea în unime, nici amestecând ipostasurile, nici despărțind ființa.

M. P.

EVANGELIUL ȘI EDUCAȚIUNEA.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 7).

Toată tăria și puterea învățături evanghelice, toată proeminența ei covârșitoare asupra oricărei învățături cunoscută de omenire, constă în calitățile întrinsece, divine și supranaturale ale acestei învățături. Acestea o fac să exercite asupra omului o autoritate deosebită, o putere extraordinară, cărora nu le poate rezista și care îl supune și cucerește cu desăvârșire. Prin această cucerire omul se perfecționează și se înalță în fața semenilor săi. Dovadă despre aceasta este repede răspândirea a creștinismului, și faptul că toate omenirea are mai nobil, mai cult, mai civilizată și mai înaintată în toate privirile, sunt toți cei luminați cu lumina evanghelică. Aceasta vorbește îndestul despre adevărul celor mai sus zise.

Dar proeminența, tăria și puterea învățături evanghelice se învederează, ori în ce mod ar voi cineva să o privească. Aceste calități au fost totdeauna tuturor învederate și cunoscute și sunt vizibile de fiecare din noi până în ziua de astăzi. Una din aceste multe proeminențe covârșitoare ale ei este, că această învățatură se adresează d'a dreptul inimii și conștiinței, pe cari le mișcă și le cucerește. Ea nu este o învățatură rece, care să lase pe om indiferent. Ea nu are în vedere un anumit interes al omului, cum sunt toate celelalte învățături omenești, nici nu privește rezolvirea unei anumite chestiuni, ce ar preocupa spiritul cuiva. Pentru satisfacerea curiozității sale sau pentru realizarea unui interes. Evangeliul adresându-se inimii și conștiinței, pune

vechi, și toată desăvârșirea morală anterioară creștinismului, mărginează bunătatea și iubirea omului *numai către cei ce îi tăceau bine și îl iubeau*. Chiar și morala Legei celei vechi a Iudeilor, care a făcut gloria acestui popor, nici ea nu eșă din cadrul vechilor legiuri talionice ¹⁾.

Bunătatea și iubirea evanghelică scot pre om din această sferă mărginită și pătimește. Evangeliul îl învață să le privască ca daruri desăvârșite ale Duhului Sfânt ²⁾, și 'l îndeamnă să le aibă către toți oamenii fără deosebire, chiar și către vrăjmași, adică chiar și către aceia cari ne urăsc și ne fac rău.

Cine dintre muritori s'a putut vre o dată ridică la un astfel de ideal în cât să zică: *Faceți bine celor ce vă urăsc pre voi și iubiți pe vrăjmașii voștri?* Cine vre o dată povățuind pre oameni și dându-le regulă de purtare în raporturile lor unii către alții, a putut zice semenilor săi: «iubiți pre vrăjmașii voștri; grați de bine pre cei «ce vă grăesc de rău; faceți bine celor ce vă urăsc pre «voi, și vă rugați pentru cei ce vă asupresc și vă gonesc «pre voi. Ca să fiți fiii Tatălui vostru, carele este în ceruri; «că soarele său îl răsare preste cei răi și preste cei buni, «și plouă preste cei dreți și preste cei nedreți. Că de «veți iubi pre cei ce vă iubesc pre voi, ce plată veți aveă? «Au nu și vameșii fac aceasta? Și de veți întrebă de să- «nătate numai pre prietenii voștri, ce faceți mai mult? Au «nu și păgânii fac așa? Drept aceea fiți voi desăvârșiți, «precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este» ³⁾.

Bunătatea inimei și dispozițiunea sufletească, bună și sinceră către cei ce ne fac rău, înfrânarea și nimicirea ori cărei patimi și porniri de a face rău acelora, cari ne au făcut și ne fac rău, ridicarea omului mai presus de orice pornire rea și răzbunătoare sunt adevărata bunătate și iubire, sunt bunătatea și iubirea desăvârșită la care trebuie să aspire omul în lumea aceasta. Astfel de bunătate și astfel de iubire între oameni, necunoscută și neconcepută de om prin puterile proprii ale naturei sale, s'a făcut nouă tuturor cunoscut de învățătura evanghelică și este proprietate

¹⁾ Comp. Math. V, 38 și urm.

²⁾ Comp. XIV, 15; Gal. V, 22; Efeseni V, 9; II Tesal. I, 11 etc.

³⁾ Math. V,

dreaptă a revelațiunii divine cuprinse în această învățătură mântuitoare.

Până la aparițiunea luminei evangelice, păcatul și cel ce îl săvârșiau erau tot una confunțați. D'asemenea nu se deosebiă fapta cea rea de făptuitorul ei. Nu se făcea nici o deosebire. Din contra; nu arare ori, chiar cele mai severe morale, întocmai ca și oamenii în raporturile lor, desprețuiau mai mult pre păcătos decât păcatul!

Învățătura evangelică este singura învățătură morală care face această deosebire și spune tuturor următorilor ei, *a urî păcatul și fapta cea rea; a nu urî însă pre păcătos* și pre cei ce greșesc. Ea caută îndreptarea lor, după cuvântul Domnului, care zice: «*Viu sunt eu, nu voesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă dela calea cea rea și să fie viu*». Din contra, ea merge mai departe. Recomandă și impune credincioșilor și adevăraților următori ai Aceluia ce s'a adus pre sine jertfă bine plăcută lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, *ca să iubim pre cel ce păcătuiește și face rău*; chiar și atunci când păcatul și fapta cea rea a fost făcută spre paguba noastră. Și să'l iubim cu iubire curată și sinceră, silindu-ne a'l îndreptă și a'l aduce la dreptate, lumină și adevăr, adică la calea cea dreaptă și bine plăcută lui Dumnezeu.

Aci este proeminența Învățătorei evangelice și cu aceasta bunătatea și iubirea predicată de această învățătură covârșește toată bunătatea și iubirea predicată de toți moraliștii în decursul veacurilor.

Apoi, precum blândețea predicată de învățătura evangelică nu constă din simple vorbe și teorii, d'asemenea și bunătatea și iubirea. Domnul cel ce le vestește și le predică, El, care îndeamnă pe următorii săi a le avea, El însuși este cel dă tuturor pilda cea bună. El dovedește prin faptele sale tuturor bunătatea și iubirea sa supraumană. El iubește cu căldură pre toți cei ce vin la el. El nu caută dacă ei sunt drepti sau păcătoși; pre toți îi îmbrățișează, pre toți îi miluește, tuturor le ajută. Bunătatea și iubirea sa nu slăbesc nici o dată. Chiar și atunci când este urmărit, persecutat, batjocurit și supus torturilor, el se roagă pentru cei ce'l chinuesc. El îi iartă și cere milă și îndurare dela Părintele ceresc ca să le ierte păcatele lor.

El nu îndepărtează dela mila, harul și ajutorul său nici o dată pre cei păcătoși și pre cei răi și nelegiuiți, când aceștia cer mila și îndurarea sa, căindu-se de păcatele lor. Bunătatea sa este nemărginită. El nu cere și nu voește decât inimă sinceră și curată din partea tuturor celor ce aleargă la el; pentru aceasta muștră pre cei ce se prefăceau că sunt drepiți și temători de Dumnezeu, iar în realitate erau răi și perversi.

În bunătatea și iubirea sa sinceră și curată, Domnul este neobosit și nici o dată nu pregetă. El nu cruță osteneală, nu cruță durere, nu cruță nimic. Primește a se aduce pre sine însuși jertfă, bine plăcută lui Dumnezeu, pentru păcatele noastre. Ce altă iubire mai mare zice el, decât să'ți pui sufletul tău pentru prietenii tăi, adică pentru aceea pe cari îi iubește? ¹⁾ Și el l'a pus. În tot timpul vieții sale, cât a predicat evangeliul mântuirii, a dat tuturor exemplu viu și real despre bunătatea și iubirea sa nemărginită ce a avut'o pentru noi. Mai mult, chiar însăși venirea sa în lume pentru a petrece între noi, în chip înjosit și umilit, ca om, nu sunt alt ceva decât bunătatea și iubirea sa dumnezească ce a avut'o către oameni ²⁾.

Iată cum se prezintă bunătatea și iubirea evangelică, predicate de Domnul și pe cari el însuși le-a dovedit tuturor prin viața și faptele sale. Ele sunt virtuți desăvârșite, așa cum nimeni nici o dată dintre muritori nu le-a putut concepe și spune semenilor săi, și cu atât mai puțin a le avea.

Iubirea cea adevărată și sinceră unită cu bunătatea inimii, se consideră de învățătura evangelică ca cea mai mare virtute. Ea covârșește chiar credința și speranța. Iată cum o descrie Sfântul Apostol Pavel în epistola sa I către Corinteni: «De așa grăi în limbile omenești și îngerești, iară «dragoste nu am, făcutu-mam ca niște aramă sunătoare și «chimval răsunător. Și de așa aveă prorocie, și de așa ști «toate tainile și toată știința, și de așa aveă toată credința, «cât să mut și munții, iară dragoste nu am, nimic nu sunt. «Și de așa împărți toată avuția mea, și de așa dà trupul «meu să'l arză, și dragoste nu am, nici un folos nu'mi este. «Dragostea îndelung rabdă, să milostivește; dragostea nu «pizmuește, dragostea nu se semetește, nu să trufește, nu

¹⁾ Comp. Ioan XV, 13.

²⁾ Comp. Ioan III, 19.

«să poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu să întă-
 «râtă, nu gândește răul. Nu să bucură de nedreptate, ci să
 «bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate
 «le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nici odineoară
 «nu cade. Și ori poruncile de vor lipsi, ori limbile de vor
 «încetă, ori cunoștința de se va strică. Pentru că din parte
 «cunoaștem, și din parte prorocim. Iar când va veni cea
 «desăvârșit, atunci cea din parte se va strică.

«Când eram prunc, ca un prunc grăiam, ca un prunc
 «cugetam, ca un prunc gândiam: Iar dacă m'am făcut bărbat,
 «am lepădat cele pruncești. Că vedem acum ca prin oglindă,
 «în găcitură, iar atuncea față către față. Acum cunoaștem
 «din parte, iar atuncea voi cunoaște, precum și cunoscut
 «sunt. Și acum rămâne credința, nădejdea, dragostea: a-
 «ceste trei; iar mai mare decât acestea este dragostea»¹⁾

Astfel este blândețea, bunătatea și iubirea evangelică, calități intrinsece, cu cari această învățătură covârșește ori ce învățătură de morală omenească. Proeminența lor asupra tuturor definițiilor ce le a dat diferiții moraliști vechi și noi (când acești din urmă n'au voit să țină seamă de învățătura evangelică) atât prin modul cum ele sunt descrise în învățătura evangelică cât și cum sunt aplicate în viața creștinilor, după exemplul dat de Domnul și sfinții săi Apostoli, fac ca ele să apară ca virtuți desăvârșite în viața tuturor aceluia ce vor voi ale urmă și a le avea. Ele fac ca toți aceștia să fie în omenire exemple de adevărată blândețe, bunătate și iubire; iar viața lor călăuzită de învățătura evangelică să fie viața model în societate, admirată și laudată de toți.

* * *

Pentru a încheia acest studiu asupra căruia mult și foarte mult s'ar putea scrie, vom arăta idealul pe care îl cuprinde învățătura evangelică, ideal cu care această învățătură covârșește orice învățătură de morală ce trebuie a se inspira tinerimei.

Drag. Demetrescu.

(Va urmă).

¹⁾ I Epist. către Corinteni, cap. XIII.

MANUSCRIPTELE DELA BISERICANI ȘI RÂȘCA.

(Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, anul al XXIX-lea. No 7).

XXVIII.

Seamnele venirii lui Antihristu și ale sfârșitului veacului, din scripturi dumnezeiești doveadite, după întrebarea Apostolilor: care iaste semnul venirii sale și sfârșitul veacului? S'au tipărit din porunca prea creștinului marelui Împărat Petru Alexievici, stăpânul a toată marea și mica și alba Rusie, cu blagoslovenia a tot sfințitului sobor, întru împărăteasca și marea cetate a Moscului, în anul dela zidirea lumii 7212 și de la nașterea lui Hristos 1703 ¹⁾. Secolul al XVIII-lea, 4°. Însemnări, la sfârșit: «Această carte iaste a lui Toma Steclariului Tighinian,—care carte cine va furau-o de la dumnalui să fie a-furisit, amin. Iau Neculai am scris, *velet* 7275 [=1766] Septembrie 30»; iar la început: «Această carte [ce] se numește a lui Antihrist este a me a numitului Monah Banul din mânăstire Râșca, și-m este și mie dar de la preutul

¹⁾ Cf. Iorga, *M-ssele de la Cernica*, 228: Seamnele venirii lui Antihrist după cartea rusească din 1703, tredusă la 1727 „prin osteneala celui întru toți mai mici popa Radul ot Treisfetitele de aci din orașul Bucureștilor”; idem, *Ist. lit. în sec. XVIII*, I, 435; alte mss. în bib. Acad. Rom. sub No. 422, 586. 2195 și 2325. Un studiu privitor la literatura lui Antihrist a publicat d. Il. Chendi în revista *Carierul Literar*, București 1901 (a. I) No. 1 și 2.

Gheorghie de la sfetu Spiridon; iar cine ar luao fără stire me să fie neiertat de Domnul Dumnezăul și de Maica Precistă, și de 12 apostoli, și de 318 părinți de la Nicheia. Și am scris la *velet* 1795, Sept[embrie] 8. Monah Veniamin». Celelalte însemnări sunt mai nouă și fără nici o însemnătate.

X XXIX.

Tipicon, adecă însemnarea rânduelii bisericii din Ierusalim a sfintei lavre a cuviosului și de Dumnezeu purtătorului părintelui nostru Savei. Aceiași rânduală să face și în cealelalte cinstite lăcașuri ale Ierusalimului; asemenea și în cealelalte sfinte ale [lui] Dumnezeu biseareci. Începutul sec. XIX, fol. 1). Introdúcere: «Intru slava sfintei cei de o ființă, de vieață făcătoarei și nedespărțitei Troiță, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. Tălmăcitu-s'au această sfântă carte ce se numește *Tipicon*, acum întâiaș dată de pre limba slovenească pre limba moldovenească, în zilele prea luminatului și prea înălțatului Domnului nostru. ;

1) Alte mss. în bib. Acad. Rom. sub. No. 1404 și 2594. În titlul acestui din urmă se pomenește de războiul ruso-turc încheiat la 1774, drept ce-l reproducem aci: „Tipicon, adecă închipuirea orânduialii bisearicii de la Ierusalim la sfânta lavră a prea cuviosului și purtătorului de Dumnezeu părintelui nostru Savvei. Aceiași urmare să face și la cealelalte cinstite lăcașuri la Ierusalim; așijderea și la sfântul munte al Atonului și la cealelalte sfinte și dumnezești beseareci a *Răsăritului*. Acum întâiaș dată tălmăcit de pre slovenie pre limba rumănească de prea cuviosul Arhimandrit chiriu chir Sofronie al sfintei lavre Cozia, — în vremea când aveă războiul Ecaterina a 2-a, Împărăteasa Muscalilor cu sultan Mustafa al 7-lea, Împăratul turcesc. Și luase Muscalii cu mare izbândă de la Turci Țara tătărească și Moldova și Țara muntească până la Cerneți. Și nici într'o țară nu eră nici domn nici alt stăpânitoriu; ci singuri ostașii stăpănia. Si au luat sfârșit această carte în zilele măriei sale Io Alexandru Ioan Ipsilant Voievod, purtând căma bisearicii prea sf. părintele Mitropolit al Ungro-Vlahiei chiriu chir Grigorie și Episcop la Râmnic prea sfinția sa chir Chesarie și Arhimandrit la sfânta mănăstire Cozia chir Sofronie, carele au și tălmăcit această carte în vreme de pace la leat 1776.

Întru prea fericirii ani ai preosfințitului Arhiepiscop și Mitropolit a toată Moldavia chirii chir Iacov Stamati, milostivul nostru părinte; cu cea din tot sufletul râvnă și îndemnare și cu toată cheltuiala ce s'au căzut la tălmăcire și la scriere a sfinții sale râvnitoriului și iubitoriului de podoaba bisericii chir Chiril Arhimandrit și igumen sfintei mănăstiri Râșca. Carele după ce au adus luminata mănăstire la cea lui Dumnezeu plăcută vieață călugărească, au dorit sa vază și această sfântă carte tălmăcită în mănăstirea sa și să fie nelipsită la numita mănăstire, pentru pomenirea sfinții sale în vieața aceasta trecătoare și în cea viitoare. Anul 1801 Dec[hemvrie] 6.

«S'au tălmăcit de Gherasim Ierodiacon și tipograf, și s'au și scris».

XXX.

*Cântarea cântărilor*¹⁾, a fericitului Theodorit, episcopul Chyrului tâlcuire—de Evghenie Ierodiacon Bulgaris, secolul XIX, 4°. Însemnări, la sfârșit: «Această carte iaste a mea, a smeritului Ioan ieroschimonah și duhovnic din sfânta mănăstire Râșca, de mine scrisă, în egumenia sfinției sale Arhimandritului Sofronie, 1843 Iunie 8».

XXXI.

Cuvinte bisericesti (dintr'ale sfinților Părinți, varia), începutul sec. XIX, 4°. Însemnări: «Să se știe de când s'au cutremurat [pământul] la leat 1812, Mai 5, în duminica [Miro]posițelor, când eră aproape de a Dometian Ieromonah ot schitul Hâncu²⁾». Fără alte însemnări.

¹⁾ Pentru alte mss. cf. Iorga, *M-ssele de la Cernica*, 228 și 229; bib. Acad. Rom. sub No. 1560 și 2150.

²⁾ Cf. Ștefănescu, Cutremure de pământ în Rommânia, *Anal. Acad. Rom.*, ser. II, t. XXIV, 21, unde se menționează și acest cutremur.

XXXII—IV.

Irmologhion. 1.—Sfârșitul sec. XVII, 4° mic. Fără însemnări.

2.—Sfârșitul sec. XVIII, 4° mic. Însemnare: *veleat* 1800, Septembrie 11.

3.—Începutul sec. XIX, 4° mic ¹⁾. Însemnări, la sfârșit: «Sfârșit au luat cu ajutorul lui Dumnezeu de a să prescrie aceste irmoase, la leat 1814 Iulie 15»; la început: «Acest irmologhion s'au scris cu toată cheltuiala și s'au afierosit sfintei mănăstiri Râșca de la ținutul Sucevii, pentru trebuințe bisericesti, intru al doilea rând al igumeniei meale la această mănăstire. Și pentru ca să nu să înstrăineze de la acest loc s'au încredințat prin a mea însemnare la leat 1814 Iulie 15. Sofronie Arhimandrit Râșcăi».

XXXV.

Miscelaneu, începutul sec. XIX, 4°. Cuprinde:

1. «*Invățătură pentru cei ce va să priimească călugărirea*» ²⁾.

2. *Cuvinte a patra pentru tundere în ziua intru care să îmbracă omul în chipul cel ingeresc, ale prea înțeleptului arhiepiscop al Astrahanului și al Cazanului chir Nichifor Theotoche, care le-au făcut încă când eră numai preot, adecă ieromonah* ³⁾.

3. *Epistolie a prea cuviosului părintelui nostru Arhimandritului și starețului mănăstirei Neamțu-*

¹⁾ Alte mss. la bib. Acad. Rom. sub No. 1483, 1685 și 2641.

²⁾ Cf. mai jos mss. de sub No. XXXVI—VII.

³⁾ Pentru Nichifor Teotochis, dascălul beizadelelor lui Grig. Alex Ghica, cf. Iorga, *Ist. lit. rom. în sec. XVIII-lea*, tabla; idem, *Două bib. de m-stiri*, 14 și 19; idem, *M-ssele de la Cernica*, 218, 227; Sulzer, *Gesch. des trans. Daciens*, III, 48 și bib. Acad. Rom., mss. sub No. 486, 1482, 2131, 2642, 2635 și 2649.

lui și a Săcului chir Paisie către Agathon, nacialnicul schitului Voronii, asupra hulitorilor sfinter rugăciuni a Domnului nostru Iisus Hristos.

4. *Așezământul care au cerut părintele nostru ieroschimonah Paisie să-l întărească prea sfințitul Mitropolit chir Gavriil, ca să păzească după cererea lui. Apoi: Hotarele și așezământurile și orânduialele ce s'au hotărât și s'au așezat și s'au orânduit în soborul nostru; sfătuiri ale părintelui nostru starețului Paisie, prea puține din ceale multe am însemnat aicea, spre folosul nostru de obște și aducere aminte a părintelui nostru; adunare și cuprindere în scurt de cuvintele ceale mai sus zise ale lui ¹⁾.*

5. *Cuvânt pentru eșirea sufletului din trup și pentru înfricoșata a doua venire a lui Hristos, al celui dintre sfinți părintelui nostru Chiril arhiepiscopul Alexandriei, foarte de tolos sufletului, carele aduce la umilință și la pocăință. Scoasă întâi din elinie pre limba slovenească și iară pre limba cea proastă rusească, iar acum pre limba rumânească ²⁾.*

Însemnări, la început: «Această carte ce se numeaște, carte al tunderii călugărilor iaste a mănăstirii Râșca, și s'au scris de pre alt izvod, prin multa osârdie și îndemnarea părintelui chirio chirio Antonie Arhimandritului a acestii mănăstiri, în vremea stăriții sfinții sale. Și s'au scris de mine cel mai mic frate Vasilie Săbiovici, 1809 Iulie 22».

XXXVI—VII.

Învățătură pentru cei ce va să primească călugăria. 1.—Sfârșitul sec. XVIII, 4°. Urmează: Cu-

¹⁾ Pentru mss. despre și de la Paisie Malorosianul, a se vedeà: Iorga, *M-ssele de la Cernica*, 211 și 219; A. Lăpădatu, *M-ssele de la Dălhăuți*, 541; bib Acad. Rom., sub No 952, 1274, 1494, 1559, 1592, 1860, 2119, 2139, 2207, 2538 și 2578.

²⁾ Alte mss. la Iorga, *Ghighiu și Argeș*, 25 și bib. Acad. Rom., sub No. 1844 și 2335.

vânt al patrilea al sfântului Vasilie. La capătul «*Invățăturii*» se cetește insemnarea: «1798 Avgust 21, Ioan ieromonah și duhovnic din sfânta mănăstire Râșca».

2. ~~Începutul~~ sec. XIX, 4°. Urmează: «Acelui întru pravoslavnici învățătoriu ieromonahului Nichifor Theotoche chir Criteanul cuvânt întâi, glăsuît spre călugări în ziua în care au îmbrăcat chipul cel ingeresc, adecă mantia».

XXXVIII.

Ale cuviosului părintelui nostru Isaie Pusnicul poronci celor ce s'au lepădat de lume cuvinte. Sfârșitul sec. XVIII, 4°. 1). Însemnări, la sfârșit: «S'au scris această carte prin osârdia sfinții sale părintelui ieromonah Ioanichie, econom fiind în vremea aceea la sfânta mănăstire Râșca, în zilele pre luminatului și pre înălțatului Domnul Io Alexandru Ioan Callimach Vv. și pre osfințitului Arhiepiscopului și Mitropolit chirio chir Iacovă, fiind povățuitor și îndemnător și igumen sfintei mănăstiri Râșcăi prea cuvioșia sa părintele chirio chir Chiril Arhimandrit, la anul 1795»; la sfârșitul «scării» celor 28 cuvinte ce cuprinde manuscriptul: «la anul 1795 s'au scris această carte, și au fost până acum fără scară; iar acum o am scris după cum se vede în sus de mine smeritul și mult păcătosul Ioan ieroschimonah și duhovnic din sfânta mănăstire Râșca, la anul 1836, April 29».

XXXIX.

A celui între sfinți părintelui nostru Nil cuvânt postnicesc. Începutul secol. XIX, folio 2). Însemnare, la sfârșit: «această carte a sfântului Nil iaste a

1) Cf. mss. scris în Cernica la 1824.

2) Cf. mss No. 489 din bib. Acad. Rom., și un altul analizat de A. Bârseanu, în *Gazeta Transilvaniei*, 1905, 4 August.

smeritului Ioan ieroshimonah și duhovnic din sfânta mănăstire Râșca. Și o am scris la anul 1806 April 12». Mai cuprinde în partea a doua: «a celui întru sfinți părintelui nostru Maxim Măsturisiu la rugăciunea «Tatăl nostru», către oareș-carele iubitor de Hristos tâlcuire scurtă».

XL—XLI.

Canoanele Născătoarei de Dumnezeu. 1.— Sfârșitul sec. XVIII, fol. 1). Însemnări, la început: «Această sfântă carte bogorodnică cu Canoanele Născătoarei de Dumnezeu o am dăruit fratelui Vasile Diacon, ca s'o dea la părintele Arhimandrit, ca să mă pomenească, 1824 Mai 3». Apoi: «Ioan ieroshimonah și duhovnic din sfânta mănăstire Râșca, am dat această de mai sus arătată carte, cu ceale ce să cuprind într'ânsa, ucenicului meu Vasilie, după cum s'au scris mai sus, spre a mă aveâ întru neuitare la sfintele rugăciuni»; la sfârșit: «La anul 1840 Iuli au fost la mănăstirea Râșca trii consulați: rusăsc și nemțesc și franțuzesc. Și din boeri: Costache Pașcanu și Visternicul Alecu Sturza și Cantacuzino și Cneaz Leon de la Băltățești, în vremea sfinții sale părintelui Isaia Arhimandrit Râșcan».

«1840, la 16 Septemvrie au fost brumă».

«La 1842 Aug. 24 au răposat părintele Arhimandrit Isaia Râșcan, în satul Hărmănești».

«La 1842 au intrat părintele Theodor egumen mănăstirii Râșcăi, la săptămâna albă» Și altele fără nici o importanță.

2.— Sfârșitul sec. XVIII, 4° mic. Însemnări, la sfârșit: «Această carte estea a mea, a smeritului între ieromonahi Meletie ot Mănăstire. 1802 Martie 9». Apoi: «Și s'au dat sfintei mănăstiri Râșcăi spre a sa pomenire. Ioan ieroshimonah».

1) Cf. mss No. 2571 din bib. Acad. Rom.

XLII.

Scara Raiului, acelu întru sfinți părinteleu nostru Ioan, egumenul și mai marele călugărilor din muntele Sinaiului *Scara Raiului* de învățatură călugărească, cu carele învață pre fiește carele creștin cum să cade să viețuiască, pentru ca să să suia întru desăvârșitul vieții cei călugărești și creștinești, sfârșitul sec. XVIII, fol. ¹⁾). Însemnări, la sfârșit: Scri-su-s'au această carte de mine smeritul între toți frații mult păcătosul și nevrednicul rob a lui Dumnezeu Meletie ierodiacon din mănăstirea Râșca, 1798 Iulie».

XLIII.

Patericul Pecerscăi, adecă vietățile sfinților cuvioșilor părinți de la Rosiiă, sfârșitul sec. XVIII, fol. ²⁾). Însemnări, la început: «Acest Pateric al Pecerschii s'au prescris cu a mea cheltuială și osteneală, în vremea Arhimandritului Chiril egumenului sfintei mănăstiri Râșca, de mine smeritul Ioan ieroschimonah și duhovnic din sfânta mănăstire Râșca».

XLIV.

Carte de slujbe bisericesti. Incipit: *Vineri a șasea săptămână a sfântului și marelui post*, sec. XIX, 4° mare. Însemnări, la sfârșit: «Scrisă de eromonahul Partenie în sfânta mănăstire Bisericiani, la anul 1834 Iulie 14».

XLV—LVI.

Psaltihii: Șapte grecești, sec. XVIII-lea, hârtie pergamentată, 4° mic. *Cinci românești*, sec. XVIII-lea, hârtie pergamentată, 8° mic ³⁾).

¹⁾ Alt mss. No. 2650 bib. Acad. rom. cf. mai sus, această revistă, p. 693, No. 5.

²⁾ Alt mss. No. 568, 1388 și 2452 din bib. Acad. Rom.

³⁾ Pentru alte astfel de mss. v. Iorga, *Ghighiu și Argeș*, 25, 45, 51, 55, 56, 62; A. Lăpădatu, *M-ssele de la Dălhăuți*, 544; bib. Acad.

au legat pacea cu Rosia la apa Nistrului prin Alexandru Vodă Muruz ¹⁾. Și l-au făcut poarta otomanicească Domn țării Moldovii și pă Mihaiu Vodă Șuțul cel bătrân l-au făcut Domn Țării Rumânești.

«De la It 1792 au fost liniște, pace, până la It 1806 Dechemvrie 6. Și au venit Rușii la Focșani cu războiu asupra Turcului. Și au șezut pân' la It 1812 Dechemvrie 2 ²⁾. Și au venit Caragea Voevod Domn Țării muntenești, și la Moldova Scarlat Vodă Callimah».

Alex. Lăpădatu.

¹⁾ Pacea s'a făcut la Iași în 1792 Ianuarie 9. V. tratatul la D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la Istoria renașterii României*, București 1900, I, 219. În urma acestei păci Alexandru Moruz ajunge Domn în Moldova la Mart 1792 până la Ianuar 1793, iar Mihai Vodă Suțul în Țara Românească tot atunci și tot până la această dată.

²⁾ Pacea de la București din 1812 Mai 28, Cf. Sturdza și Colescu-Vartic, *ibid.*, I, 296.

CRONICA BISERICESCĂ.

I.

Reorganizarea Seminarilor.

D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice a întocmit un Chestionar relativ la învățământul Seminarial, pe care l'a trimis Î. I. P. P. S. S. și P. P. S. S. Chiriarhi, P. P. Cucernicilor directori de seminarii și altor persoane din cler, ca să-și dea părerea asupra lui. E vorba de a se ști, dacă Seminariile 'și ajung scopul așa cum sunt organizate sau trebuiesc reorganizate.

Iată întrebările, care se pun prin acest chestionar.

— Care credeți că trebuie să fie scopul învățământului seminarial potrivit cu nevoile și aspirațiile Bisericii și ale neamului nostru?

— Care sunt în genere mijloacele prin care s'ar putea atinge scopul învățământului seminarial?

— Organizarea actuală a seminarilor corespunde scopului lor, și dacă corespunde nu lasă nimic de dorit?

— Învățământul seminarial trebuie să fie un învățământ pur special, sau și pregătitor pentru facultăți?

— Care trebuie să fie durata învățământului seminarial?

— Învățământul seminarial trebuie să țintească numai la cultivarea inteligenței școlarilor?

— Ce loc trebuie să ocupe în seminarii educațiunea sentimentului și a voinței?

N'ar trebui ca extemporalele să fie preferite lucrărilor scrise obișnuite cu subiecte dintr'o materie mai dinainte anunțată ?

Ce credeți asupra sistemului de pedepse din actualul regulament și ce propuneri aveți de făcut în privința aceasta ?

N'ar fi potrivit, ca în cursul secundar unele din atribuțiunile directorilor și pedagogilor, cum de pildă: ținuta elevilor, observarea condițiilor igienice, disciplina intra și extra scolară să fie lăsate în sarcina unui juriu școlar ales de școlari dintre ei ?

Ce uniformă trebuie să poarte seminariștii: apropiată de a celorlalte școli sau cu totul deosebită ?

Ce părere aveți asupra atribuțiunilor și modului de recrutare al directorilor și spiritualilor ?

Directorii și spiritualii seminariilor mai pot ocupa vre o funcție ori nu ?

Ce părere aveți asupra atribuțiunilor școlare ?

Seminariștii absolvenții sunt destul de bine pregătiți pentru a săvârși liturghiile bisericesti ?

Nu ar fi mai bine ca în seminarii, în ultimul an, elevii să facă iarna practică liturgică, oratorică, etc., iar vara practică agricolă, sericicultură, etc. ?

Nu ar fi bine ca tot în ultimul an sa li se sporească și cunoștințele medicale și igienice, etc. ?

Este bine ca practica liturgică să se facă imitându-se acțiunile, sau numai vorbindu-se despre ele ?

Cine credeți că ar fi bine să predea tipicul, citirea bisericască și predica liturgică ?

Creșterea seminariștilor este destul de bisericască și dacă nu, cari ar fi mijloacele de a o face ?

Ce alte observațiuni aveți de făcut cu privire la învățământul seminarial ?

Ce îndrumări s'ar putea da în seminarii, elevilor, spre a putea deveni buni confesori ?

*

Până acum n'avem de cât un răspus public. E al d-lui *G. Aramă*, profesor la Seminarul Veniamin din Iași Domnia sa l-a tipărit în tipografia Gutenberg, Ioseph Göbl din București.

D-l Aramă pleacă dela constatarea «că asupra organiz-

mului nostru social suflă idei primejdioase de tot felul, în mijlocul nostru se află confesiuni eterodoxe, tolerate prin Constituția dată țării la 1866, care tind a se dezvoltă și lăți, apoi poporul are alte nevoi și aspirațiuni. El vrea să rămână cu credința sa strămoșească, el vrea să se lumineze în ceea ce crede, el vrea să știe ce să facă să răspundă, când unul l'ar chema la dreapta și altul la stânga, poporul vrea să știe cum să lupte ca să învingă nevoile materiale și cum și-ar câștiga și păstră sănătatea și averea, el are nevoie azi mai mult de cât în trecut de un sfetnic luminat, conștiincios și prieten bun, care să-l povățuiască în toate nevoile religioase, morale, materiale și cetățenești».

O dată lucrul acesta constatat d-l Aramă dorește ca viitorul preot să fie astfel instruit și educat în cât să răspundă pe deplin acestor nevoi și aspirațiuni naționale. De aceea cere ca Seminarul să aibă un curs de 8 ani de studiu cum a avut în intervalul dela 1893 până la 1901 pentru ca pe de o parte să se poată da o mai mare dezvoltare st. teologice, ca astfel viitorii preoți seminariști să nu se afle *în mare jenă*, față de clericii eterodocși și de licențiații în teologie ce ar fi preoți pe la sate. Pe de altă parte învățământul seminarial «să fie similar cu acela ce se dă liceenilor, ca nu apoi să fie în jenă și față de aceștia».

Frumos lucru, însă și greu de tot! După părerea mea nu poate să fie programă (mai anevoe de întocmit, ca aceea pentru Seminarii. Vrem ca seminarul să aibă o programă similară ca a liceilor în ceea ce privește cultura generală; să fie și o «*prescurtare fidelă a învățământului facultății noastre*» în ceea ce privește învățământul religios, fiind că seminarul e o școală specială menită de a forma pe viitorii preoți; să li se dea în cele din urmă și o cultură pedagogică pentru ca să poată fi nu niți și învățători. Și astfel fiind, d-l Aramă cere 56 ore

pe săptămână pentru st. religioase în cele 8 clase Adaogă limba franceză cu 12 ore pe săptămână. Adaogă încă și Morala filozofică cu o oră pe săptămână și Teodicea cu Istoria Filozofiei cu 2 ore pe săptămână. Și eu doresc ca și d-l Aramă, ca seminariștii să învețe cât mai mult, însă mi-e teamă de un lucru: să nu le dăm din toate câte ceva și să avem rezultate slabe. Cunosc o zicere latină, care ne spune: *Ex omnibus quidquid, ex tuto nihil*. Și ce ne ar mai trebui în programa seminariilor *Morala filozofică*, când e în deajuns *Morala religioasă creștină*? De ce să mai încurcăm mintea seminariștilor? Și nu e în deajuns o singură morală și bună, ca Morala creștină? Și la ce ar mai trebui *Teodicea*, când avem *Dogmatica*?... Sunt însă vederi ale d-lui Aramă și e bine că le a dat publicității, căci din discuție va ieși lumină.

D-l Aramă dorește sincer, ca seminariștii să fie cât se poate de bine și temeinic formați pentru înalta lor chemare. Țiu însă să fac o notificare la o învinovățire mare adusă acelor ce au întocmit programa în vigoare a seminariilor. D-l Aramă spune: «dar abia se începuse executarea programelor didactice din 1893 și în 1901 s'a adus din nou o știrbire culturii seminariale, căci cursul seminarial dela 8 ani s'a redus la 7 ani (pe când al liceilor dela 7 s'a ridicat la 8) repartizându-se materiile de studii așa că *invățământul religios a fost nesocotit prin faptul că abia i s'a acordat 32 ore pe săptămână din totalul de 210 la 7 clase, adică nici o patra parte nu s'a lăsat seminariștilor pentru meditarea materiilor religioase. Evident că s'a nesocotit scopul acestor școale și o grabnică îndreptare se impunea*».

Prin programa din 1893 dintr'un total de 237 ore în 7 clase se dădeau st. religioase numai $27\frac{1}{2}$ ore pe săptămână. Prin programa în vigoare însă dintr'un total de 210 în 7 clase se acordă st. religioase 32 ore pe săptămână.

E o mică deosebire, care nu merită așa de aspru judecată. Incontestabil, că dacă s'ar adăoga și cl. VIII-a, atunci numărul orelor ar crește pentru st. religioase.

Mai sunt și altele de spus, însă nu e nici timpul, nici locul!

II.

Reorganizarea Facultății de Teologie.

Dl Ioan Cornoiu, profesor la facultatea de Teologie a înaintat decanului aceleiași facultăți un memoriu cu privire la îmbunătățirile ce trebuiesc aduse facultății de Teologie. Memoriul e un răspuns la ancheta făcută de Ministerul Instrucțiunii publice asupra învățământului superior. Publicăm aici acest memoriu, pentru ca să fie cunoscut de cititori.

Domnule Decan,

Cetind comunicarea Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice ce a bine voit să o facă Rectoratului Universității noastre cu adresa No. 33426, Seria B. din anul curent, mi-am zis în sufletul meu că e momentul venit de a ne spune cuvântul pe de a întregul, toți, asupra organizării învățământului nostru universitar. Iată pentru ce sunt recunoscător și onorabililor mei colegi de la facultatea de teologic, că mi-au dat sarcina de a referi asupra întrebării ce o face Domnul Ministru al Cultelor.

Timp de mai bine de 20 de ani de când am onoarea de a fi profesor la Universitate, am putut să mă conving că este de absolută nevoie a se organiza mai bine unele facultăți spre a răspunde la chemarea mai înaltă ce ele o au în cultura superioară a omului.

Așa cum sunt organizate unele din ele astăzi, dau rezultate unilaterale, produc numai profesioniști; nu răspund la idealul măreț al culturii superioare care să fie îmbrățișată pentru amorul propriu al științei, iar nu pentru o căpățuială mai bună în viața de toate zilele.

Înțeleg acum pe de a întregul pe aceia dintre stimații noștri colegi universitari, cari pipăind pulsul actualului organism univertar, 'l-au găsit că bate prea slab, neregulat, menținându-se numai prin picătura de viață ce o mai are în sine, fără alt ajutor în afară de el, care să'l fortifice și să'l tacă util

Când s'a întrebat ce au făcut universitățile noastre până acum, s'a răspuns că ele au dat profesioniști, deci s'a afirmat un adevăr, pe care-l consemnai mai sus.

Fiind totdeauna bine a spune adevărul, trebuie să mărturisim că sunt unii fi ai ei, cari fac azi cinste neamului românesc prin serviciile cari i le aduc după specialitatea ce o profesază; numărul mic al acestora este însă cu totul covârșit de numărul cel extra-ordinar de mare al aceluia cari profesază mai mult pentru interesul lor personal, de cât acela al binelui public.

În astfel de condiții găsindu-ne, este evident că rezultatele obținute dela Universitate sunt prea slabe; și dacă ne întrebăm ce pot să facă Universitățile și ce trebuie să facă, răspunsul scurt ce se poate da este, ca ele să fie puse în condiții așa, ca să poată atinge scopul ce'l așteaptă lumea dela ele—acela de a fi lumină a lumii fără preocupare de interese personale,—de a fi un adevărat templu al științei unde să năzuiască a se îmbiserici cei ce au sentimentul iubirii științei iar nu al eventualului câștig materialicesc în viitor.

Dacă Kant în morala pe care noi nu o profesăm a zis că este bine a iubi virtutea pentru însăși valoarea virtuții, noi bazați pe morala noastră evanghelică, putem zice,—și să facem și pe alții să zică și să priceapă,—că este bine a iubi știința pentru însăși valoarea ei.

Iată pentru ce în fie-care moment trebuie atrasă atenția oamenilor noștri ca să neteziască calea de mizeriile ce au copleșit-o, să pună înainte ca perspectivă de ajuns, *obiectivitatea în materie de știință*.

Este până în ziua de astăzi o mare problemă socială deschisă, la care au contribuit mulți să o facă atât de îngrijorată și turbure. Ea își are sămburele în direcția greșită în care împrejurările, bune sau rele, ne au adus ca să fim.

Rezolvarea cât mai de grabă a acestei probleme, în mare parte, ține și del felul de a exista mai departe în actuala lor organizație, universitățile noastre.

Eu semnalez cazul, și ca cetățean, deștept atenția tuturor asupra pericolului unei izbucniri violente datorită direcției pe care o urmăm. Cei chemați, în patriotica lor năzuință, sunt datori să înțeleagă cu un minut mai înainte că este bine, până mai e vreme, să se facă ceva în această privință.

Cu alte cuvinte cred, că în mintea tuturor trebuie să fie aceeași convingere care o am și eu, că este bine a tăia scurt cu tendința exclusivistă profesionistă care se practică la universitățile noastre și a le face din contra focare de eminențe cultură.

Un alt rău în care hălăduim la Universitate, este și acela al puținului interes și al puținii dragoste colegiale și frățești cu care ne înconjurăm.

Universitatea este a noastră *Alma Mater*. Cei ce sug la pieptul său trebuie să crească și să se cinstească ca frații împreună.

Dela această considerațiune plecând, facultățile care o alcătuiesc să se privească între sine ca surori; să se ajute unele pe altele, având în vedere că toate urmăresc acelaș lucru, adică ca să lumineze pre om, făcându-l să cunoască care este *calea, adevărul și viața*.

Adevărul e uul și acelaș neschimbat. Noi teologii 'l pricepem din

descoperirea dumnezeiască care a dat spiritului posibilitatea de a trece peste marginile puterii de pricepere omenești și a pătrunde în *absolutul* și *Infinitul* pe care nu'l găsim în lumea ce ne înconjură.

Ceilalți colegi și frați studiind a doua pagină a cărții pe care Dumnezeu le-a pus o în mână,—pagina naturii,—tind prin cercetările cari le fac, prin exploările ce le săvârșesc, la acelaș lucru înaintea căruia s'au închinat și predecesorii lor, cu cea mai mare evlavie.

Dacă așa este lucrul, atunci se înțelege de la sine că un trai fră-
frățesc între toți fii universității se impune, provocarea la neîncredere între unii sau alții trebuie să înceteze, îndrumându-se știința în așa fel, ca să poată da lumii pe omul întreg și sănătos, fără prejudiții, fără vicleșug și fără lipsă de încredere în sine.

Noi teologii am recunoscut totdeauna și recunoaștem valoarea științei omenești. Cele ce le-au pus Dumnezeu la îndemâna omului trebuie și ele cercetate ca să ne convingem că *Adevărul* este acelaș și neschimbat cum am zis mai sus; iar *cele nevăzute ale lui Dumnezeu din fapte să pricep cu mintea, adecă veșnica Lui putere și Dumnezeuire*.

Vorbiam odinioară cu un bătrân îmbunătățit în fapte și acela îmi spunea: că lumea este un imens infern; meritul omului este să-și facă în ea un colț de rai. Dacă mizeria în lume își are diferite cauze și dacă ea sapă la temelia organizației noastre sociale, este bine a face din Universitate un colț de rai dela care începând a munci, să'l întindem pe acesta ca el să cuprindă întreaga suflare omenească.

Cei chemați să înțeleagă rostul acestor cuvinte, bine vor face dacă vor stărui să se îndrumeze lucrul în această direcție.

Fiind nevoie să expunem aceste considerațiuni generale asupra chestiei care ne preocupă, îmi veți da voie, Domnule Decan, să viu la a doua parte a studiului meu,— acela al organizării facultății noastre de teologie.

După cum în deobște este cunoscut, Facultatea de teologie funcționează la universitatea noastră de just 21 ani. Ea dela început a fost organizată după sistemul facultății de teologie din Cernăuți, una din cele mai bine organizate facultăți ortodoxe.

Timp de patru ani studenții teologi își imaginau știința dela această facultate. A venit o vreme când timpul de studii de 4 ani a fost redus la trei ani; aceasta însă dovedindu-se a fi insuficient, prin noua organizare ce s'a făcut în urma legii dela anul 1900 a fost ridicată iarăși la cei patru ani de studiu.

În limitele acestor patru ani deci, trebuie menținut timpul de studii la facultatea noastră de teologie de vreme ce s'a dovedit a fi absolut necesar pentru acest sfârșit; iar în ceea ce privește catedrele, de și sunt de părere a se îmulți numărul lor dacă voim să se facă la Universitate mai multă știință de cât să servească în direcția profesională, totuși cred, că cu numărul de încă 3 profesori cari s'ar mai adăoga, unul la catedra de enciclopedia și metodologia studiilor teologice și exegeza Testamentului nou și altele pentru studiile auxiliare ale

teologiei exegetice, adică pentru ermeneutică, gramatica idiomului alexandriu și eventual și pentru introducerea în cărțile Noului Testament, cum și altul la catedra de teologia dogmatică care să se împartă în două și anume, o catedră pentru teologia dogmatică generală și una pentru dogmatica specială ar fi suficient și ar da rezultatul dorit; bine înțeles, presupun deja înființată și o catedră anume pentru istoria Bisericii române.

Plecând dela principiul enunțat în prima parte a studiului nostru, cred, Domnule Decan, că este imperios reclamat a se înființa pe lângă facultatea de teologie și o catedră de filozofie, care să fie încredințată unui titular care va avea titlul de doctor sau licențiat în teologie și doctor în filozofie.

Motivul pe care mă bazez în cererea acestei catedre este că teologia plecând de acolo de unde sfârșește înțelepciunea omenească, ea se avântă în domeniul transcendent, singurul loc unde spiritul își găsește repausul său.

O filozofie care cum s'a făcut și cum se face de mulți până acuma, stabilind principiul că numai ceea ce supunem simțurilor este evident, iar celelalte nu sunt evidente, zdruncină adevărata teologie și filozofie religioasă.

Nu o poate dărâma, pentru că ceea ce Domnul iar nu omul a înțeles, nu se poate dărâma, iar precum este imposibil a se aduce la laboratorul științei omenești examinarea spiritului numai cu mijloacele omenești, este sigur că la laboratorul filozofiei religioase care trece în o altă putere supranaturală pe care ori-ce spirit luminat o pricepe, el se poate aduce.

Un profesor special de filozofie care să se țină de regula și doctrina creștină, este cu atât mai mult de nevoie, cu cât se reclamă azi mai mult de cât ori când luminarea omului pentru bine și adevăr.

Am avea deci în total doisprezece profesori pentru facultatea de teologie și pentru cele 12 catedre, adică: 1) pentru catedra de studiul biblic și exegeza Testamentului vechiu și limba ebraică; 2) pentru enciclopedia și metodologia studiilor teologice și exegeza Testamentului nou; 3) pentru ermeneutica biblică, gramatica idiomului alexandriu și introducerea în cărțile Noului Testament; 4) pentru istoria bisericăscă universală; 5) pentru istoria Bisericii române; 6) pentru istoria dogmelor și patrologia; pentru teologia dogmatică generală și simbolică; 8) pentru teologia dogmatică specială; 9) pentru filozofie; 10) pentru teologia morală; 11) pentru dreptul bisericăsc; 12) pentru teologia practică: Omiletică, Liturgică, Pastorală și catihetică.

Cu acest număr, nu ajungem ideea pe care-l presupunem că trebuie să'l urmărească universitățile și atunci mă întreb ce ar fi de făcut pentru ca pe de a întregul să putem zice că facem studii universitare? Părerea mea este că pentru fie-care catedră s'ar putea admite unul sau mai mulți conferențieri cari luând o parte din o știință oare-care, ar putea să lucreze și de pe catedră și în seminarii cu studenții la aprofundarea cât mai mult a științei teologice bine înțeles că dirigiarea lucrărilor și răspunderea lor, va cădea tot în sarcina titularului catedrei.

Pentru atingerea scopului pe care îl urmărim, este însă de nevoie să se pună la dispoziția facultății, isvoarele de care are nevoie pentru a face să prospere știința și acestea sunt bibliotecile ce neapărat urmează să se înființeze la facultate pentru fie-care catedră în parte.

Cu o sumă de 5000 lei anual, care să se înscrie în budget pentru acest sfârșit, credem a fi putut ajunge la realizarea scopului.

O chestie care iarăși merită toată atenția, este și aceea a recrutării profesorilor în viitor.

Asupra acestei chestii părerea mea ar fi ca să se lase facultății latitudinea și însărcinarea de a pregăti ea pe viitorii titulari ai catedrelor. Nu este suficient, din contră ar fi un obstacol pentru propășirea științei, dacă s'ar recruta și pe viitor profesori cari n'au studii speciale s'au n'au fost crescuți în mod special pentru o anumită catedră.

În țările unde de mult a intrat spiritul sever și practic al lucrurilor, se observă aceasta cu cea mai mare religiozitate. Am întâlnit la diferite universități din Apus și din Orient, tineri din diferite țări veniți acolo trimiși fiind anume ca să se pregătiască pentru o catedră oare-care, bine înțeles după ce își făcuseră studiile și dobândise titlurile academice dela universitățile țării lor.

Dacă cineva are siguranța, bazată pe un angajament formal că locul pentru care este hotărât, îl așteaptă, se înțelege că pune toată râvna în a se desăvârși și a răspunde pe de a întregul la îndatorirea ce i se va pune. Așa cum se nrmează azi, avem în mare parte profesori cari au făcut—înainte de a intra la catedrele lor—studii generale ale unei facultăți, dar n'au putut—de cât cu rare excepții—să facă studii speciale, având în perspectivă ocuparea unei anumite catedre. De aceea, știința merge, dar nu merge așa înainte cum ne închipuim că trebuie să fie.

Cu mijloacele practice, având totdeauna avantajul de a da rezultate mai bune, este de datoria ori cui să se debaraseze de litera care omoară, și să se împrietenească cu spiritul care face viu.

Acestea fiind părerile mele, spuse în mod sumar, le prezint Domnii Voastre Domnule Decan, ca să le faceți cunoscut onorabililor noștri colegi, spre a hotărî Domniile lor în urmă, cele ce vor crede cu cale, și să primiți și cu acest prilej, încredințarea înaltei mele considerațiuni.

III.

De ale Clerului mirean.

N u m i r i.

— Preotul supranumerar Ioan Șendrea, din parohia Găiceana, jud. Tecuci, este numit pe ziua de 1 August a. c. paroh la acea parohie.

— Noul hirotonit în preot Gh. P. Popovici, este numit

pe ziua de 6 August a. c., paroh la parohia Romanești, județul Iași.

— Noul hirotonit în preot Victor Diaconescu, este numit pe ziua de 8 August a. c. paroh la parohia Corocăești, județul Botoșani.

— Noul hirotonit în preot Nicolae Oniceanu, este numit pe ziua de 10 August a. c., paroh la parohia Gulia jud. Suceava.

— Noul hirotonit în preot Omansil D. Drăgan, este numit pe ziua de 11 Aug. a. c., paroh la parohia Popești, jud. Iași.

— Noul hirotonit în preot Constantin Mătasă, licențiat în teologie, este numit pe ziua de 14 August a. c., paroh la parohia Bistrița, județul Neamțu.

— Preotul supranumerar Ioan Popescu, dela parohia «Sf. Ioan», din urbea Călăraș, este numit pe ziua de 1 Septembrie a. c., paroh la acea parohie.

— Preotul supranumerar Gheorghe Bălănici, din parohia Bodeștii-Precistei, județul Neamțu, este numit pe ziua de 1 Septembrie a. c., paroh la acea parohie.

— Noul hirotonit în preot Nicolae I. Popescu, este numit pe ziua de 1 Septembrie a. c., paroh la parohia Dobrotești, județul Teleorman.

— Noul hirotonit în preot Gheorghe I. Popescu, este numit pe ziua de 1 Septembrie a. c., preot supranumerar la parohia Costești, județul Buzău.

— Noul hirotonit în preot Drăgan Teodorescu, este numit pe ziua de 1 Septembrie a. c., paroh la parohia Putreda, județul R. Sărat.

— Noul hirotonit în preot Gheorghe C. Bosie, este numit pe ziua de 1 Septembrie a. c., paroh la parohia Horodiștea, județul Iași.

Preotul supranumerar Ilarion Fierea, din parohia Plevna, județul Ialomița, este numit pe ziua de 15 Septembrie a. c., paroh la acea parohie.

— Noul hirotonit în preot Ioan M. Bănică, este numit pe ziua de 15 Septembrie a. c., paroh la parohia Frăsineiul județul Dâmbovița.

— Preotul Ioan Constantinescu, fost paroh la parohia Cogealac, județul Tulcea, este reintegrat pe ziua de 1 Octombrie a. c., în postul de paroh la acea parohie.

— Preotul supranumerar Gheorghe Lăzărescu, din pa-

rohia Armășești, jud. Ialomița, este numit pe ziua de 1 Octombrie a. c., paroh la aceea parohie.

— Noul hirotonit în preot Nicolae I. Ionescu, este numit pe ziua de 1 Octombrie a. c., paroh la parohia Gornetu-Cricov, județul Prahova.

M u t ă r i.

— Preotul paroh Gheorghe Pârșulescu, dela parohia Bresnița, județul Mehedinți, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iulie a. c., la parohia Țiuleni, acel județ.

— Preoții parohi N. Tudurache, dela parohia Bălușești, jud. Roman, și Constantin Ghețu dela parohia Rădeana, comuna Bogdana, județul Bacău, sunt mutați pe ziua de 1 Septembrie a. c., unul în locul altuia.

— Preotul paroh Nicolae V. Popescu, din parohia Răciu, județul Dâmbovița, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 15 Septembrie a. c., la parohia Tătărăi, acel județ.

— Preoții supranumerari Atanasie Mitef. din parohia Almanlău, și Nicolae Iconomof, din parohia Canlia, ambii din jud. Constanța, sunt mutați în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., unul în locul altuia.

— Preotul paroh Ioan Cehan, dela parohia Ipatele, jud. Vaslui, este mutat pe ziua de 1 Septembrie a. c., în aceeași calitate la parohia Delenii-de-sus, acel județ.

— Preotul supranumerar Petre Mărașe dela parohia Albești-Muru, jud. Prahova, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie la parohia Socetu, jud. Dâmbovița.

— Preotul supranumerar Vasilie Popescu, din comuna Budana, județul Vlașca, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., la parohia Stănești, jud. Vlașca.

— Preotul paroh Vasilie Bogatu, licențiat în Teologie, dela parohia Țipânești-vehi, jud. Tecuci, este mutat pe ziua de 1 Octombrie a. c., în aceeași calitate la parohia Corod II, acel județ.

— Preoții parohi Ioan Dragomirescu dela parohia Aninoasa și Teodor Popescu dela parohia Lazărești, ambii din jud. Muscel, sunt mutați pe ziua de 1 Octombrie a. c., unul în locul altuia.

— Preotul paroh Dimitrie Vlădescu, dela parohia Malu,

jud. Ialomița, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., la parohia Grindu, acel județ.

— Preotul paroh Ioan Georgescu, dela parohia Hătcărău, județul Prahova, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., la parohia Podu-Vadului, acel județ.

— Preotul paroh Ioan Sandovici, dela parohia Călinești, jud. Botoșani, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., la parohia Stâncești, acel județ.

— Preotul paroh Manole Drăgan dela parohia Popești, județul Iași, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., la parohia Feredieni, jud. Botoșani.

— Preotul paroh Constantin Crăciunescu, dela parohia Câmpu-Lungeanca, jud. R. Sărat, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie a. c., la parohia Mărgăritești, acel județ.

— Preoții parohi Ioan Macarie, dela parohia Movilița și Nicolae Diaconescu, dela parohia Tulnici, jud. Putna, sunt mutați în aceeași calitate, pe ziua de 1 Octombrie a. c., unul în locul altuia.

D e m i s i u n i .

— Preotul paroh Ioan Calapăru, dela parohia Bodești-Precistei, jud. Neamțu, a demisionat pe ziua de 1 Septembrie a. c., din postul său de paroh.

— Preotul paroh Gheorghe Angelescu, dela parohia Armășești, jud. Ialomița, a demisionat pe ziua de 1 Octombrie a. c., din postul de paroh.

D e c e s e .

— Preotul paroh Nicolae I. Corbeanu, dela parohia «Sf. Ioan», din urbea Calărași, decedat la 29 Iulie a. c.

— Preotul supranumerar Grigorie N. Popescu, dela biserica filială «Vergu», parohia «Lucaci» din București, decedat la 14 Septembrie a. c.

— Preotul paroh Ioan Popescu, dela parohia Călinești, județul Prahova, decedat la 15 Septembrie a. c.

— Preotul paroh T. Jalbă, dela parohia Corod II, jud. Secuci, decedat la 19 Septembrie a. c.

— Preotul paroh Gheorghe Drăgănescu, dela parohia Maneciu-Ungureni, jud. Prahova, decedat la 24 Septembrie a. c.

— Preotul supranumerar Nicolae Grosu, dela parohia Păurile, jud. Putna, decedat la 25 Septembrie a. c.

— Preotul supranumerar Ioan Iovan, dela parohia Cio-roiașu, județul Dolj, decedat la 29 Septembrie a. c.

— Preotul paroh Ioan Mihăescu din parohia Băilești, jud. Dolj, decedat la 3 Octombrie a. c.

— Preotul paroh Nicolae Stâlpeanu, dela parohia Valea-Stâlpului, jnd. Prahova, decedat la 8 Octombrie a. c.

IV.

O instalare de protoereu.

Cu ocaziunea instalării P. C. Protoereu de Prahova, Ioan Nicolau, părintele arhidiacon G. I. Gibescu, delegatul Sf. Mitropolii a ținut următoarea cuvântare în biserica catedrală din Ploești.

*Venerabile Părinte,
D-le Prefect, D-le Primar, Binecuvântați creștini!*

Un act solemn are loc astăzi, instalarea noului Protoereu al județului Prahova, Prea Cuc. preot Ioan Nicolau, care bucurându-se de încrederea I. P. S. Mitropolit Primat și a Înaltului Guvern, de astăzi înainte, intră în atribuțiunile ce i se conferă, prin demnitatea de care s'a găsit capabil.

În calitatea de delegat, ce mi s'a dat prin ordinul I. P. S. meu Chiriarh, recomand sfințiilor voastre și Domniilor voastre, pe noul Protoereu, care nădăjduim, va desfășura o activitate rodnică și va fi un factor sânguincios pentru prosperarea religioasă și morală a clerului și a poporului din acest județ.

Venerabile Părinte și Domnilor,

O administrație cetățenească cinstită și energică, promovează interesele Statului: tot așa fiind și administrația bisericască, crește vaza și strălucește aureola Bisericii noastre, care are de scop fericirea statului și a cetățenilor.

Dar, după cum fără concursul sincer al cetățenilor, autoritatea civilă întimpină obstacole în aplicarea legilor și orânduelilor, hotărâte pentru binele țării; tot așa și auto-

ritatea bisericească, fără concursul și dragostea de care trebuie să fie înconjurat cel investit cu ea, nu poate să producă roade.

De aceea recomand fraților preoți, iubirea sinceră, devotament, sirguință pentru împlinirea conștiințioasă a datoriilor pastorale, și respect către cei mai mari dintre noi; și atunci bunul nostru părinte și Arhipăstor se va bucura și ne va bine-cuvânta după cum și Părintele ceresc se bucură de noi toți, când facem voile Sale și ne trimete darurile Sale cele bogate.

Iată și actul prin care P. C. V. sunteți întărit în postul ce vi s'a încredințat.

Acum nu pot trece cu vederea că I. P. S. Mitropolit Primat mulțamește P. C. Econ Mihail Popescu, pentru zelul ce a depus în conducerea spirituală a județului, tot timpul cât a fost protoereu.

Să ne rugăm dar Celui a tot Puternic, ca și în toate ocaziunile solemne, pentru Prea Înălțatul nostru Rege și Dinastia sa, pentru I. P. S. Mitropolit Primat și pentru Înaltul Guvern și reprezentanții săi, ca *să petrecem vieață lină* și plăcută lui Dumnezeu, cum zice Apostolul.

Noul Protoereu este chemat la lucru în via Domnului, ce are să producă strugurii cei duhovnicești; deci, să ne rugăm și pentru dânsul, ca Domnul Dumnezeu să'i dea putere și pricepere.

La aceasta a răspuns Părintele I. Niculau cu următoarele:

*Reverende Părinte,
Domnule Primar,
Frați Părinți,*

În firea omenească există tendința de a aspira totdeauna după bunuri, a căror realizare produc o satisfacțiune sufletească cu atât mai mare, cu cât atingerea lor a fost mai greu de dobândit.

Aspirațiunile trebuie însă să fie normale; trebuie să fie potrivite respectiv de persoana dela care emană și ținta către care tind.

A aspira la ceva la care nu îndrituiesc, nici persoana, nici cultura și nici purtarea, ar însemna o dezechilibrare și în loc de aspirațiuni, nu am avea decât perturbațiuni ale sufletului de unde pornesc.

În acest consens de idei, întru cât mă privește, ca om și ca preot, se înțelege, că și eu am avut aspirațiunile mele, dar aspirațiuni acompaniate totdeauna de o judecată sănătoasă.

Aspirațiunile sunt chiar inerente naturei omenești și mai cu seamă

când sunt și nobile, împodobesc sufletul celui ce le manifestă fie el cleric sau laic.

Ce alte aspirațiuni! Ce alt ideal ar putea avea un preot decât silința neîncetată de a merge după îndemnul Mântuitorului lumii: „Fiți perfecți că și Tatăl vostru cel din ceruri este perfect“.

Și ce altceva ar urmări decât îndeplinirea datoriei ce'i incumbă misiunea de preot: „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adăoga vouă“.

Așa am înțeles eu aspirațiunile adevăratului preot, și așa am lucrat; iar astăzi prin ajutorul lui Dumnezeu; prin buna-voință Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat și prin consimțământul Guvernului Țării sunt Protoereu al județului Prahova întărit și prin Inaltul Decret al Majestății Sale Regelui.

Nici că mă gândeam la început la greutățile ce implicit sunt legate de această demnitate administrativă-pastorală; numai acum luându-mi în serios rolul, văd ce responsabilități sunt legate de ea; și cât tact, câtă prudență, câtă abilitate se cer; și atunci îmi vin în minte cuvintele Psalmistului relativ la zilele vieții omenești: „Și cea mai mândră dintre ele nu eră decât muncă și trudă“.

Cugetând însă la cuvintele Apostolului Gintilor din întâia epistolă către Timoteiu: „Nimenea să nu desprețuiască tinerețele tale...“ sper și cred că voi putea învinge și munca și truda prin vigoarea tinereței.

Nu este timpul nici locul a desfășura aci programul activității mele în mod amănunțit, ci în liniamente generale voi spune în ceea ce privește:

Activitatea Pastorală, că cu trecerea sezonului verei, când preoții dela sate sunt ocupați cu munca pământului pentru existența zilnică; parte din cei dela orașe și chiar din sate duși pe la stațiuni climatice sau balneare pentru căutarea sănătății, voi înființa cercuri pastorale unde prin conferințe bine chibzuite, se vor discuta cestiuni cu aplicațiuni practice la viața morală și materială a creștinilor.

Activitatea administrativă va forma a doua parte a activității mele și aci îmi dau perfect seamă de greutățile vieții pastorale. În consecință judecând că pe drumul acesta muritorul ce păsește este și preot și om, voi ști a împacă cerințele canoanelor Bisericii cu slăbiciunile firei omenești.

Am ca deviză cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Nu înfruntă pe bătrân, ci îndeamnă-l ca pe un tată, pe cei tineri ca pe frați“.

Unde nu voi putea aplica această deviză voi fi puținel mai energic, căci iarăși se zice: „Cu cel cuvios, cuvios vei fi și cu cel îndărătnic, îndărătnic vei fi“.

Voi pași treptat, treptat, așa precum ne spune și Mântuitorul lumii: Și de-ți va greși fratele tău, mergi și ceartă-l între tine și el singur; de te va ascultă ai câștigat pe fratele tău; iar de nu te va ascultă ia cu tine încă unul sau doi, ca prin gura a doi sau trei martori să se întărească tot cuvântul; iar de nu va ascultă de dênșii spune-l bisericii, și de nu va ascultă nici de biserică să'ți fie ca un păgân și vameș.

Căci, voi sunteți lumina lumii și sarea pământului....

Toate pe pământ sunt efemere și cât îmi va fi îngăduit să fiu în

această demnitate, voi lucra numai cu cinste sperând a avea sfatul bătrânilor și concursul tinerilor; unii cu experiența, alții cu cultura lucrând în comun pentru prestigiul clerului și Bisericii asigurând din partea mea pe frații preoți de devotamentul, de imparțialitatea și dragostea mea.

Acestea zise: Mulțămesc lui Dumnezeu pentru că m'a învrednicit de această onoare.

Mulțumesc I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Iosif pentru încrederea pusă în mine, numindu-mă reprezentant al I. P. S. Sale în jud. Prahova.

Mulțumesc Guvernului Țării pentru consimțământul dat la numire.

Mulțumesc D-lui Primar pentru pătrunzătoarele cuvinte adresate în cea mai aleasă formă.

Mulțumesc reverenței sale Părintelui Arhidiacon Gibescu, sub-directorul sf. Mitropolii pentru osteneala luată instalându-mă și frumoesele cuvinte ce mi-a adresat și'l rog a transmite Înaltei Chiriarhii asigurarea solemnă, că voi lucra cu cinste și cu demnitate voind a trage o dungă luminoasă pe orizontul administrației bisericești și o brazdă mănoasă pe arena activității pastorale.

Incheind voi zice:

Trăiască I. P. S. Sa Mitropolitul Primat.

Trăiască Majestatea Sa Regele.

Trăiască Guvernul Țării, Clerul și poporul județului Prahova.

V.

O frumoasă serbare în sf. Munte.

Am primit din partea *Societății Coloniei române* din sf. Munte următoarea dare de seamă, pe care o publicăm aici, fiindcă ori și ce mișcare de felul acesta nu poate de cât să ne intereseze.

Prea cuvioșia Sa părintele Antipa Arhimandritul superiorul Monastirei chinoviale Române Prodromul, din Sfântul munte Athos, împreună cu toată confrătimea, îndemnați fiind de râvnă și dragoste duhovnicească și națională, au poftit pe toți monahii români din Sfântul Munte, să se adune la Monastire pentru ziua de 12 Iulie a. c. și să ia parte la serbarea Sfintei Icoane a Maicei lui Dumnezeu numită „Prodromița“ care cu Dumnezeeasca Minune s'a zugrăvit, a căreia amintire să face în toți anii.

Astfel toți cu o nespusă bucurie din dragostea cea multă către maica lui Dumnezeu și către părinții Monastirei, s'au pornit din toate părțile Sfântului Munte toți monahii români de prin diferite localități: Monastiri, Schituri și Sihăstrie, Superiorii tuturor comunităților Românești dela toate chiliile acompaniați de preoți, diaconi și cântăreți și toți si-

hastrii și pustnicii, s'au adunat într-o una în număr peste 300 monahi români și au fost primiți cu toată cinstea și ospătați cu îndestulare.

Luni seara 11 Iulie cu 1¹/₂ oră mai înainte de apusul soarelui în sunetul clopotelor aranjate ca o muzică vocală ce încântă și îndulcește auzul și inimile tuturor, s'au adunat toți în biserica cathedrală, unde sub președința părintelui Arhimandrit Antipa îmbrăcat în mantie arhierască și întronat în strană, au început privegherea de toată noaptea cu cântări foarte frumoase după rânduiala Sfântului Munte care a ținut neîntrerupt 14 ore împreună cu Dumnezeeasca Liturghie. La Eșirea mare a Vesperinei, s'au îmbrăcat 22 preoți cu veșminte luminate și 4 diaconi compunând un cor foarte frumos, cântând toți împreună „Lumină lină“ cu dulce cântare. S'a cetit la timpul cuviincios și frumoasa povestire pentru minunata zugrăvire a Sfintei Icoane a Maicei lui Dumnezeu cam cu minune Dumnezeească s'a zugrăvit, și pentru toate minunile ce au urmat atunci, întru lauda și cinstea Prea Sfintei Maicei lui Dumnezeu.

La Sfânta Liturghie, împreună cu părintele Arhimandritul, au servit 16 preoți și 4 diaconi, înălțându-se rugăciuni de cereri și de mulțămire pentru cele cuviincioase, pentru Augusta Familie Regală a României, pentru Țară, armată și guvern, pentru I. P. S. S. Mitropoliți și Sf. Sinod.

După terminarea Sfintei Liturghii, toți Superiorii Comunităților cu preoții și diaconii au fost invitați la bufet în Arhondaricul cel mare, împreună cu cei mai aleși dintre părinți, apoi masă cu toată îndestularea asemenea și la toată adunarea peste 400 persoane, după tratație, au mers la masa comună, împreună cu părintele Arhimandrit îmbrăcat în mantie Arhierască, cu cântări frumoase și în armoniosul sunet al clopotelor, dându-li-se ospitalitate cu toată îndestularea.

Iar pentru multa mulțime, în trei rânduri au umplut toate mesele. Și în urmă s'au odihnit de osteneala privigherei fie-care în camerile anume rânduite.

Seara la Vesperină ora 2 p. m. întrunindu-se toți în biserica cathedrală, iar s'au îmbrăcat toți preoții și diaconii la Eșirea mare cântând armonios „Lumină lină“. Și după terminare, împreună toți au făcut parastas pentru toți ctitorii Sfântului Locaș, împărțind luminări la toată mulțimea adunată.

Și așa s'a prăznuit trei zile această serbare în dragoste duhovnicească, cu mare frumusețe, ceremonie și veselie duhovnicească, cum n'a fost altă-dată.

A doua zi, părintele Arhimandrit Antipa, făcând întrunire de toate căpeteniile părinților Sfintei Moastiri și a asistenților, între multele alte convorbiri duhovnicești folositoare, după propunerea părintelui Arhimandrit, s'a decis: ca la această frumoasă serbare, toți să se adune în fie-care an să conserbătoreze, în cinstea și lauda Maicei lui Dumnezeu, această Sfântă Serbare.

*

Anunțăm cu această ocaziune, că acum câte-va săptămâni s'a întâmplat un puternic cutremur în sf. Munte, care a pricinuit mari pagube și Călugărilor români. Aceste pagube se zice, că ar fi fost mai mari la schitul românesc «Prodromul» și la «Lacul». Așteptăm informațiuni sigure și amănunțite, pe care le vom comunica la timp.

VI.

Literatură religioasă.

a) *Istoria Bisericii Românilor din Dacia Traiană* 44—678 p. Christ, de G. M. Ionescu, licențiat în teologie și litere. Volumul I cu 4 hărți, o stampă și 5 crochiuri intercalate în text. București, stabiliment de arte grafice «Universala».

b) *Vieața sfinților Varlaam și Ioasaț*, tradusă din limba elenă la anul 1648 de Udriște Năsturel de Fierăști, al doilea logofăt. Tipărită pentru prima oară de Generalul P. V. Năsturel. București, stabiliment de arte grafice «Universala».

c) *Rețete patriotice* de Iconomul Ilie Teodorescu dela biserica Amza din București. Stabilimentul grafic «Albert Baer». Despre aceste lucrări voiu vorbi în numărul viitor

G...

Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi monastiri în țară.

Cu ocaziunea întemeierii episcopatului catolic dela Siret însă, ni se dau și informațiuni cu privire la dependența bisericească a Românilor din Moldova. În actul prin care Papa Urban V ordonă (în 1370) episcopilor din Bohemia, și Polonia ca să cerceteze dacă Lațco dorește într'adevăr să treacă la catolicism, între altele ni se spune că Siretul¹⁾, adică acea parte din Nordul Moldovei, făcea bisericeste, parte din diecesa ortodoxă a Haliciului, care avu în decursul secolului al XIV o soartă destul de sbuciumată²⁾.

¹⁾..... oppidum suum Ceretense, Halecensis diocesis, spacio magno terrarum difusse, cui preest Episcopus scismaticus, cuius ecclesia Halecensis est in Russie partibus, scismaticorum videlicet, constituta..... și mai jos..... dictum oppidum Ceretense ac totam predictam terram seu ducatum Moldaviensem ab omni potestate, dominio, superioritate et iurisdictione ordinaria et diocesana et subiectione Episcopali prefati Episcopi Halecensis, seu gerentis se pro Episcopo Halecensi, ac ecclesie Halecensis et cuiuslibet alterius persone ecclesiastice in ipsius oppido et terra seu ducatu quamcunque spiritualem seu ecclesiasticam potestatem sive iurisdictionem se pretendenti habere, et eius ecclesie sen dignitatis totaliter in perpetuum eximatis et etiam liberatis..... (Hurmuzachi I, 2, pp. 150—161).

²⁾ Episcopatul existent de mai nainte vreme în Halici fu ridicat la rangul de mitropolie la începutul secolului al XIV pentru întâiași dată, și anume între anii 1303 și 1305 prin chrisobulul împăratului bizantin Andronic Paleologul. I se supuseră eparhiile ruse apusene: Wlodziimirz, Peremysl, Luck, Turow și Chelm. Dar pe la 1328, după ce avusese deja trei mitropoliți Haliciul ajunge iar episcopie supusă mitropoliei dela Kiew. Între anii 1341 și 1347 Haliciul e ridicat din nou la rangul de mitropolie de patriarhul constantinopolitan Ioan Kalekas. Dar în anul 1347 Haliciul e din nou supus ca simplă episcopie scaunului mitropolitan dela Kiew, dimpreună cu celelalte eparhii maloruse. (Cfr. H. Gelzer: Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griechischen Quel-

Această legătură bisericească cu Haliciul, constatată în 1370, se explică pe de o parte prin apropierea geografică a Haliciului de Nordul Moldovei ¹⁾: la trebuințele lor religioase, la sfințirea de preoți etc. Românii existenți în aceste părți ale Moldovii se vor fi adresat de bună samă la episcopul (mitropolitul) dela Haliciu, ca la cel mai apropiat vlădică ortodox. Pe de altă parte legătura aceasta bisericească cu Haliciul, existență de bună samă și înainte de întemeierea principatului Moldovii, prin descălecarea lui Bogdan și a Maramureșenilor veniți cu el, nu putea de cât să fie și mai mult întărită, căci și Românii din Maramureș erau în legături bisericești cu Haliciul ²⁾.

Lațco, grație influenței regelui polon, trebuise să vadă cu ochi buni așezarea unui episcop catolic în capitala sa. De ortodoxi, el, după trecerea sa la catolicism, nu se mai îngrijă, lucru destul de explicabil de altfel, ca să pună și pentru aceștia un episcop ortodox peste preoții țării, deși cu toții, boieri și popor, rămaseră tot ceea-ce fuseseră până atunci, adică: credincioși de legea răsăriteană, ortodoxi ³⁾. Ba nici chiar Doamna sa, o Româncă, nu'l urmă în trecerea lui la Catolicism. Și cu toate că imensa majoritate a populațiunii țării era ortodoxă, totuși o episcopie ortodoxă încă nu există pe această vreme în Moldova. Dovada ne o aduce un act patriarhal din Mai 1371 ⁴⁾.

Casimir III regele Poloniei, zis și cel mare, după ce uni cu regatul său Galiția și Lodomiria, se îngrijă și de orânduirea raporturilor bisericești ale supușilor săi, atât catolici cât și ortodoxi. ⁵⁾ Și de oare ce el vedeă că și princi-

len, in Zeitschrift für Kirchengeschichte XII, (1892) pp. 255 257-58, 259, 260 61; Dr. Iulian Pelesz: Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom, I, Wien 1878 face pe larg la pp. 377—397 istoricul episcopiei-mitropoliei de Halici). După această dată (1347) nu mai se află nimic despre o mitropolie de Halici până în timpul când teritoriul Galițian fu definitiv unit cu Polonia de regele Casimir cel mare, după anul 1366 (Cfr. Caro, Geschichte Polens II p 345.

¹⁾ D. Onciul, Oiginele principatelor pp. 84 și 235.

²⁾ Acta Patriarchatus Constantinopolitani II pp. 157—158.

³⁾ Un act papal din 1370 zice despre Moldoveni „licet christianitatis nomine gloriantur, tamen ipsi et eorum progenitores schismatici fuerunt hactenus et existunt... (Hurmuzachi I, 2 p. 160).

⁴⁾ Acta Patriarchatus Constantinopolitani I pp. 578—580.

⁵⁾ H. Gelzer: Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griechischen Quellen, in Zeitschrift für Kirchengeschichte XIII p. 262.

pele Lituaniei și marele principe al Moscovei voiau să atragă, fie-care pentru mitropolitul său respectiv, pe supușii de lege răsăriteană ai regelui polon, din motive politice Casimir nu putea să îngăduie realizarea unor asemenea tendințe¹⁾. De aceea, în vederea rolului jucat mai înainte de Halici, Casimir cere dela Patriarhul Constantinopolitan ca episcopul Haliciului Antonie să fie ridicat la rangul de mitropolit, amenințând, în caz de neîmplinirea cererii sale, cu trecerea la unire²⁾. Patriarhul, cu toate că știa că lucrul acesta va supăra pe Mitropolitul dela Kiev, căci din teritoriul supus jurisdicțiunii acestuia trebuia să se formeze noua mitropolie, fû nevoit totuși să încuviințeze cererea regelui polon. Atunci (în 1371) Haliciul fû din nou ridicat la rangul de mitropolie, supunându-i-se patru episcopate: Chelm, Turow, Peremysl și Włodzimirz, iar Antonie fû numit mitropolit al Haliciului de Patriarhul Constantinopolitan³⁾. Actul patriarhal nu vorbește nimic de faptul că se ia o parte din teritoriul supus jurisdicțiunii mitropolitului dela Kiev, ca și când ar fi fost acolo o vacanță îndelungată. De remarcat pentru noi e însă faptul că Patriarhul nu se adresează,— și nici nu se putea adresa,— la mitropolitul Kievului, ca să sprijine pe noul mitropolit al Haliciului, Antonie, la sfințirea de episcopi, ci se îndreptează către mitropolitul din Țara-Românească⁴⁾. Dispozițiunea aceasta luată de Patriarhie, erà de altfel (după cum o arată cuvântul ἀρτίως al decretului) numai un ajutor de moment. Pentru noi însă acest pasaj al decretului are importanță, întru cât el ne arată lămurit, că în acea vreme (1371) între Haliciu și Țara-Românească⁵⁾, nu există încă nici un episcop ortodox,

¹⁾ Dr. Julian Pelesz: Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom I Wien 1878 p. 343.

²⁾ H. Gelzer, Beiträge etc. op. cit. p. 262.

³⁾ Acta Patriarchatus Constantinopolitani I p. 578—80. Gelzer: Beiträge p. 262. Pelesz: Geschichte der Union I p. 344.

⁴⁾Καὶ πρεσβυτέρους χειροτονεῖν, καὶ μὴν καὶ ἐπισκόπους πλὴν ἐπεὶ οὐκ ἔχει ἀρτίως ἐπισκόπους μεθ' ὧν ἂν χειροτονήσῃ αὐτοῦς, ὀφείλει μετὰ τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐκλέξασθαι, οὓς ἂν διακρίνοι, καὶ παραγενέσθαι πρὸς τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας, ὡς ἂν ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ ποιήσῃται καὶ τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων καὶ τὰς χειροτονίας;.... (Acta Patriarchatus Const. I p. 579).

⁵⁾ Gelzer (Beiträge Zeitschrift für Kirchengeschichte XIII p. 263) face în treacăt o observațiune; anume: din decretul acesta al Patriarhului

la care să se fi putut îndreptă Patriarhul, ca să vină în ajutorul lui Antonid la hirotonisirea de episcopi: teritoriul Moldovei nordice făcând parte din însăși diecesa Haliciului.

Deci în timpul domniei lui Lațco, care ținū până către finea anului 1373, un episcop ortodox nu există încă în țara Moldovei. Acest episcopat însă, reclamat și de necesitatea consolidării principatului și de spiritul timpului, nu va întârziă să se întemeieze, de îndată ce vor veni împrejurări mai favorabile de cât pe vremea lui Lațco: lucru, care se și efectuă sub urmașul lui Lațco pe scaunul domnesc, contribuind la aceasta nu puțin și unele evenimente politice.

Prin moartea lui Lațco se stinse și dinastia Bogdăneștilor în linie bărbătească: Lațco nelăsând decât o fată, Anastasia. De bună samă că cele petrecute sub Lațco, întemeierea episcopiei catolice la Siret, protecțiunea acordată catolicismului, trecerea lui Lațco la ritul catolic, vor fi jicnit pe cei mai mulți dintre boerii țării în sentimentele lor de creștini pravoslavnici. Un ortodox pe scaunul domnesc eră tot ceea ce putea fi mai corespunzător cu dorințele lor. Și tocmai pe acel timp o dinastie litvană, anume a Coriatovicilor (Koryatowics) se afirmase cu tărie mai ales după moartea regelui polon Casimir, luând în stăpânire întinse teritorii vecine cu Moldova. Acest fapt pe de o parte, iar pe de alta faptul că membrii acestei dinastii erau ortodoksi, contribuī la aducerea pe scaunul Moldovei a unui membru al dinastiei Koryat. Acesta fu Jurg (George) Koriatowics, care luă în căsătorie pe Anastasia fiica lui Lațco ¹⁾. La aducerea Litvanului pe scaunul Moldovei vor fi contribuit în mare măsură și acei boeri, care, nemulțumiți de favorizarea ce o acordase Lațco ritului catolic, voiau să vadă pe tron un ortodox, care să se îngrijească și de legea lor răsăriteană. Ei vor fi luat asupra-și chiar ca să mărite pe Anastasia, fiica lui Lațco, cu un asemenea principe. De alt fel

se mai poate deduce că Mitropolitul Ungrovlahiei aveā pe atunci cel puțin un episcop sufragān, căci ordinațiunea numai de doi episcopi ar fi fost considerată ca necanonică.

¹⁾ G. Popovici, Anul dela Martie în Moldova. Convorb. lit. XXXIX pp. 204—205 N. Iorga, Istoria literaturii române II, p. 532. N. Iorga, Studii și Documente I—II p. XXVIII.

venirea lui Jurg Koryatowics pe scaun este înfățișată de istoricii noștri ca rezultat al unei reacțiuni ortodoxe ¹⁾ în contra catolicismului introdus și patronat de Lațco. Acest Jurg (George) Coriatovici a domnit de pe la începutul anului 1374 până către finea anului 1377 ²⁾. În timpul domniei acestui Litvan ortodox cad și primele începuturi de organizare bisericească în Moldova.

*
* *

Cronicarul Ureche în cap. III al cronicei sale zice, la domnia Jugăi-Vodă: «*Juga Vodă întrecut au pre domnii cei trecuți, de mai 'nainte de dânsul; că au trimis la patriarhia de Ohrida și au luat blagoslovenie, și au pus mitropolit pre Teoctist* ³⁾».

Trebue oare primit ca monedă adevărată și din cuvânt în cuvânt tot ceea ce ne spune cronicarul privitor la cestiunea întemeierii mitropoliei, fără nici un discernământ, cum au făcut unii până acum?

Pe baza rezultatelor de până acum ale istoriei critice cred că nu. Și vom vedea îndată de ce.

Mai întâi Grigore Ureche și a scris cronica sa în secolul al XVII și anume între anii 1646 și 1647 ⁴⁾, deci pentru fapte din secolul al XIV Ureche eră tot cam pe atât de departe precum suntem noi astăzi de timpul în care el a trăit. Cronica lui Ureche apoi nu este altceva decât o compilațiune după diferitele anale și letopisețe slavone scrise la noi înainte de el; Ureche a prefăcut pe românește vechile letopisețe slavone, complectându-le unul prin altul, și dând contimporanilor săi tot ce se cuprindeă în ele. Dar în partea sa mai veche, (pentru fapte din secolul al XIV și XV) compilația lui Ureche are mai multe greșeli, rezul-

¹⁾ D. Onciul Originile Principatelor op. cit. p. 252. N. Iorga, Studii și Documente I—II, p. XXVII.

²⁾ G. Popovici, Anul dela Martie în Moldova în Convorbiri literare XXXIX pp. 204—205.

³⁾ Letopisețele României de M. Cogălniceanu ediția a II p. 136. Emil Picot: La Cronique de Moldavie par Grégoir Ureche, Paris 1878 pp. 21—22.

⁴⁾ N. Iorga, Istoria literaturii române II p. 548. I. Bogdan, Discours de réception la Academie.

tate din cauza nepotrivirilor pe care el le întimpinase în diferitele letopisețe ¹⁾. Din întâmplare între aceste greșeli ale lui Ureche cade și pasagiul referitor la întemeierea Mitropoliei de Juga, dimpreună cu cea mai mare parte a celor referate de el asupra acestui Domn. Ureche vorbește de un singur Domn Juga, căruia îi dă doi ani de domnie imediat înainte de 1400. Pe scaunul Moldovei însă au fost doi Domni cu numele de Juga ²⁾ unul e Juga sau Jurg (George) Koriatovici al nostru dela 1374—1377, iar altul este Juga dinaintea lui Alexandru cel Bun ³⁾. Ureche amalgamează în referatul său două notițe privitoare la două persoane deosebite. Va fi existat probabil o notiță scrisă de vre un călugăr în mănăstirea fondată de Iurg, prin care se însemnase pentru posteritate isprăvile organizatorice ale harnicului Litvan, iar o altă notiță va fi fost de bună samă, ca de obicei, cele două rânduri searbede pe care vechile izvoade le consacraseră lui Iuga II. Când prima notiță căzu în mâna compilerului, acesta, condus de asemănarea numerelor, a intercalat-o la cea de a doua și astfel s'a ajuns la confundarea a două persoane și a două notițe diferite, precum ni se prezintă lucrul în cronica lui Ureche ⁴⁾. Pe lângă aceasta mai avem de adăugat, precum s'a observat deja de mai nainte vreme, că cea mai mare parte din cele referate de Cronicar (la domnia Jugăi-Vodă) pentru timpul imediat înainte de 1400, trebuiesc replasate la domnia lui Jurg Koriatovici dela anul 1374 ⁵⁾ și următorii.

Dr. N. Dobrescu.

(Va urmă).

¹⁾ N. Iorga, Istoria literaturii române II 561.

²⁾ G. Popovici, Anul dela Martie în Moldova Convorb. lit. XXXIX p. 208, 209, 212 și 214. N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare pp. 23—24.

³⁾ D-l Onciul (în articolul Juga Vodă din Convorbiri literare XVIII 1 sq. și în Originele principatelor române p. 252) crede că e unul și același Juga și la 1374 și la 1400, domnind adică în două rânduri.

⁴⁾ G. Popovici, Anul dela Martie în Moldova. Convorb. lit. anul XXXIX pp. 206, 207 și 208.

⁵⁾ Hașdeu, Istoria critică a Românilor I p. 90. D. Onciul, Originele Principatelor p. 234.